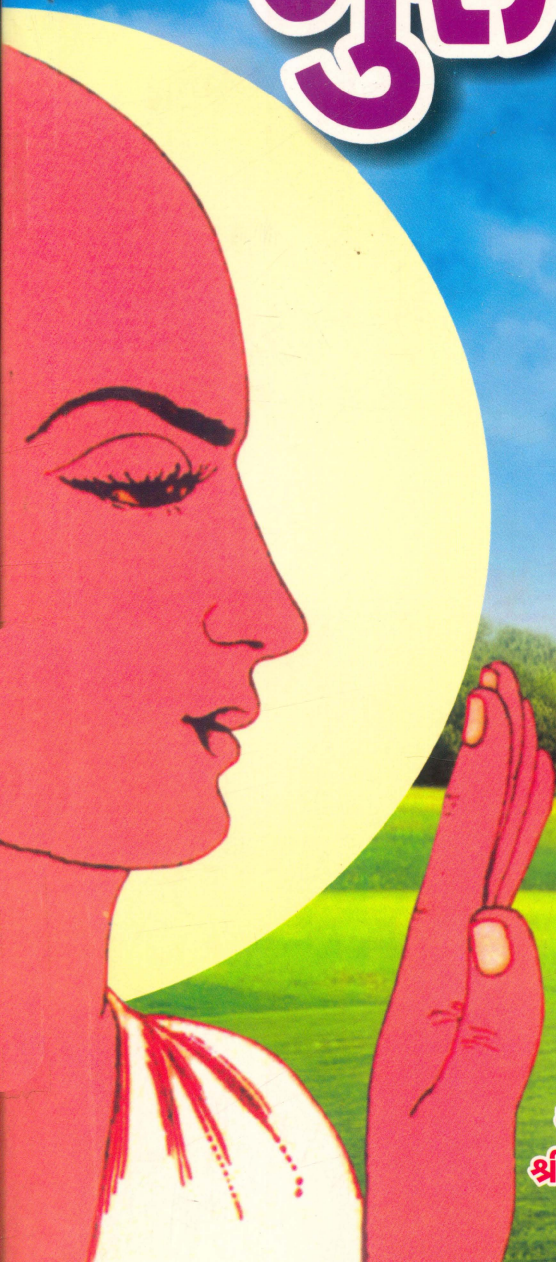

ગુરુભાવા

-: લેખક :-

યુગપ્રધાન આચાર્યસમ પૂ.પં.
શ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી મ.સાહેબ

‘આધ્યાત્મિક જીવનની સંપૂર્ણ સફળતાનું
મૂળભૂત બીજરહસ્ય સાચા ગુરુની કૃપામાં જ
પડ્યું છે’ તે સત્યને પ્રકાશતું પુસ્તક....

ગુરુમાતા

: લેખક :

પં. ચન્દ્રશેખરવિજયજી

૬

ACHARYA SHR KAILASSAGARSURI GYANMANDIR
SHR MAHAVIR JAIN ARADHANA KENDRA
Koba Gandhinagar-382007.
Phone : (079, 23276262, 23276204-05

ક્રમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

‘ગુરુમાતા’

પ્રકાશક :

કમલ પ્રકાશન ટ્રસ્ટ

૧૦૨/એ, ચંદનબાળા કોમ્પ્લેક્ષ,

આનંદનગર પોસ્ટ ઓફિસ પાસે,

ભદ્રા-પાલડી, અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૭.

ફોન : ૨૬૬૦૫૩૫૫, ૨૬૬૪૧૫૫૮

લેખક - પરિચય

સિદ્ધાન્તમહોદયિ, સચ્ચારિત્રયૂઝામણિ,
સ્વ. પૂજ્યપાદ આ. ભગવંત શ્રીમદ્વિજય
પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજા સાહેબના વિનેય

પૂ. પં. ચન્દ્રશેખરવિજયજી.

આવૃત્તિ :

પ્રથમ સંસ્કરણ નકલ : ૨૦૦૦

દ્વિતીય સંસ્કરણ નકલ : ૨૦૦૦

તૃતીય સંસ્કરણ નકલ : ૪૦૦૦

ચતુર્થ સંસ્કરણ નકલ : ૨૦૦૦

પંચમ્ સંસ્કરણ નકલ : ૧૦૦૦

તા. ૧૫-૭-૨૦૧૬, વિ. સં. ૨૦૭૨

મૂલ્ય રૂ. ૪૦/-

ટાઈપસેટિંગ :

અરિહંત ગ્રાફીક્સ

ખાડિયા ચાર રસ્તા,

અમદાવાદ.

મુદ્રક :

ભગવતી ઓફસેટ

૧૫-સી, બંસીધર એસ્ટેટ,

બારડોલપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૪.

આ પુસ્તક જ્ઞાનખાતાનું હોવાથી કોઈ શ્રાવકે તેની માલિકી કરવી લઈ

જીવનમાંથી જડેલું (આમુખ)

૧ ગુરુમાતા	૧
૨ ગુરુ-સમર્પણ	૬
૩ સદ્ગુરુ શરણં મમ	૧૦
૪ મારા જીવનસાથી : મારી મા	૧૫
૫ જીવનસાથીની જરૂર	૧૮
૬ પાપશુદ્ધિ	૨૪
૭ શાસનસેવાનો સરળતમ ઉપાય	૨૮
૮ આળાઉ ધમ્મો	૩૬
૯ શિષ્ય પરત્વે ગુરુનું વલણ	૪૨
૧૦ ગુરુપરત્વે શિષ્યનું વલણ	૪૯
૧૧ અંતરનો કકળાટ	૫૩
૧૨ સાધુ એટલે ? જગતની મા.....	૫૮
૧૩ અંગત વિચારણા	૬૧
૧૪ ઉદાસીનતા	૬૬
૧૫ અનંત સંસારનો અંત શો થાય ?	૭૨
૧૬ આજ અને આવતી કાલ	૭૬
૧૭ ભારે ગૂંગળામણ	૮૧
૧૮ આજે આપણું કર્તવ્ય શું ? (૧)	૮૫
૧૯ આજે આપણું કર્તવ્ય શું ? (૨)	૮૯
૨૦ મન્ત્રજપ અને ગુરુકૃપા	૯૫
૨૧ મન્ત્રજપ સફળ ક્યારે બને ?	૯૮
૨૨ બ્રહ્મચર્ય અને ગુરુપારતન્ત્ર્ય	૧૦૦
૨૩ મુનિજીવનનો પ્રાણ : ગુરુ-સમર્પણ	૧૦૩
૨૪ યુગપ્રધાનના જન્મ પહેલાં આપણું કર્તવ્ય	૧૦૭
૨૫ સાધુજીવન કઠીન છે.....	૧૧૧
૨૬ અતીતમાં ફૂળકી	૧૧૫
૨૭ મુમુક્ષુને સંદેશ	૧૨૧

તમારાં વહાલાં બાળકોને છેવટે ત્રણ વર્ષ માટે તો તપોવનમાં મૂકો જ દર જૂન માસથી શરૂ થતું સગ

ચારે બાજુ વિકૃતિના વાયરા વીંઝાઈ રહ્યા છે. ખૂબ જ નાની-દસથી ચૌદ વર્ષની વયથી જ બાળકોમાં ખરાબ સંસ્કારો પડવા લાગ્યા છે. ગંદું કહેવાય તે બધું તેમના જીવમાં પેસવા લાગ્યું છે. સમાજ તરફ સૂક્ષ્મ નજર કરતાં આ અતિ કડવું દર્શન કોઈ પણ સંસ્કૃતિ પ્રેમીને થશે અને તે તીખી ચીસ પાડી દેશે. સંસારરસી જીવોની વહાલામાં વહાલી ચીજ તેમના સંતાનો ગણાય. જો તેમનું જ જીવન ગુલાબ ખીલ્યું ન ખીલ્યું ત્યાં જ કરમાવા લાગે; તેમાં દોષોના કીડા પડવા લાગે અને એકાએક કરમાઈ જાય તો એ માબાપોએ ક્યાં જવું? ક્યાં રોવું? શું આપઘાત કરી નાંખવો?

પોતાના ઘરમાં કે ગમે તેવા બોર્ડિંગ વગેરેમાં રાખીને બાળકોને શિક્ષણ આપી શકાશે, પરંતુ સંસ્કારો તો નહિ જ આપી શકાય. ઘરમાં માબાપો જ ટી.વી. વગેરેથી સમયની બરબાદી કરતાં ચક્રોમાં જો ફસાયા હોય અને બોર્ડિંગોના સંચાલકોને જ બાળ-સંસ્કરણ માટેની કોઈ ગંભીરતા ન હોય તો સંસ્કાર ત્યાં શી રીતે મળશે?

તપોવનમાં ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક - બન્ને પ્રકારનું શિક્ષણ છે. એ શિક્ષણ પણ ઊંચી ગુણવત્તાવાળું છે; પરંતુ તેની સાથોસાથ અહીં બાળકોના જીવનબાગમાં સુસંસ્કારોના છોડોનું વાવેતર કરવાનું કાર્ય મુખ્યપણે નજરમાં રખાય છે. મોક્ષલક્ષ અને સદાચારપક્ષ એ તપોવનનું મુખ્ય તત્ત્વ છે. પ્રત્યેક બાળકને શારીરિક, શૈક્ષણિક, સામાજિક વગેરે રીતે સુવ્યવસ્થિત કરવાની સાથે તે માનસિક અને આધ્યાત્મિક રીતે અત્યંત સુંદર બનવાનું સૌથી પ્રધાન લક્ષ્ય છે. તે વડીલોનો અને દેવગુરુનો ભક્ત બને; સહુનો મિત્ર બને, જાતનો પવિત્ર બને... અને એ બધું બનીને એ શૂરવીર બને; જેથી રાષ્ટ્રરક્ષા, સંસ્કૃતિરક્ષા અને ધર્મરક્ષાનો એ સંબળ યોદ્ધો બને. એ જ આ તપોવનનું એકમાત્ર લક્ષ્ય છે. એનામાં ધાર્મિકતા, માનવતા અને રાષ્ટ્રીયતા

(રાષ્ટ્રદાઝ) જો લાવી ન શકાય તો તપોવનને નીચું જોવાનું થાય, એવું તેના તમામ કાર્યકરગણનું મંતવ્ય છે.

જો આ બધી વિચારણામાં એ એના આધારે ગોઠવાયેલા તપોવનના માળખામાં મા-બાપોને રસ પડતો હોય તો તેમના બાળકોને વિકૃતિઓના ઝંઝાવાતમાંથી ઉગારી લેવા માટે તપોવનમાં (ધોરણ પાંચથી બાર) કમસે કમ ત્રણ વર્ષ માટે તો મૂકવાં જ જોઈએ. બાળક તો નાદાન છે. એના ભાવીના ભવ્ય ઘડતરના આ કામમાં એને ક્યાંક અગવડતા પડે; એની ઘરેલું સ્વચ્છંદતાને અહીં પોષણ ન મળે તેથી તપોવનમાં દાખલ થવામાં અરુચિ બતાવે તો કઠણ કાળજીના બનીને પણ માબાપોએ બાળકોને સમગ્ર જીવનના હિતમાં તે ત્રણ વર્ષનું સંસ્કરણ તપોવનમાં અપાવવાનો નિર્ણય કરવો જ જોઈએ.

● યાદ રાખો ●

લાડમાં કે લાગણીમાં માબાપો તણાશે તો બાળકોના જીવનને આરંભમાં એવું મોટું નુકસાન થઈ જશે જે

જીવનભરમાં ભરપાઈ થશે નહિ; જેનાથી આખું કુટુંબ ‘ત્રાહિમામ્’ પોકારી જશે.

ના.... હવે શા માટે ક્રિશ્ચિયાનિટીનો જ પ્રચાર કરવાની નેમવાળી કોન્વેન્ટ સ્કૂલમાં આપણા બાળકો જાય ?

ધો. ૪ સુધી કોન્વેન્ટમાં ભણનારાં બાળકોને તપોવનમાં જરૂર મૂકી શકાશે.

હવે તો માત્ર તપોવન એ જ આપણાં સંતાનોનો તરણોપાય.

જોડાઓ....

જોડાઓ....

જોડાઓ....

સત્સંગની અને સંસ્કરણની સાથોસાથ
સમ્યગજ્ઞાન આપતી અજોડ સંસ્થા એટલે...
શેઠશ્રી કાંતિલાલ લલ્લુભાઈ ઝવેરી સંસ્કૃતિ પ્રચારક ટ્રસ્ટ સંચાલિત
પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય

પ્રેમસૂરીશ્વરજી સંસ્કૃત પાઠશાળા

પ્રેરણામૂર્તિ : પ.પૂ. પંન્યાસશ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી મ.સાહેબ
તથા પૂ. સાધ્વીશ્રી મહાનંદાશ્રીજીના સ્વર્ગીય માતૃશ્રી
સુભદ્રાબેન કાંતિલાલ પ્રતાપશી હ. પ્રફુલ્લભાઈ
પ્રેરણાદાતા : પ.પૂ. પંન્યાસશ્રી ચન્દ્રશેખરવિજયજી મ.સાહેબ
સંયોજક : પૂ. મુનિશ્રી જિતરક્ષિતવિજયજી મ.સાહેબ

સંસ્કૃત પાઠશાળાની કેટલીક વિશિષ્ટતાઓ :

- ૩ કે ૫ વર્ષનો કોર્સ ● રહેવાનું અને જમવાનું નિઃશુલ્ક ● પ્રકરણ-ભાષ્ય-કર્મગ્રંથ-સંસ્કૃત-પ્રાકૃતાદિનો અભ્યાસ ● અંગ્રેજી-સંગીત-નામું-કોમ્પ્યુટર-પૂજનાદિનો કોર્સ ● વિવિધ પ્રકારની સ્કોલરશીપ અને ઈનામો ● મુમુક્ષુ આત્માઓને સંયમની વિશિષ્ટ તાલીમ ● અભ્યાસ પૂર્ણ થયા બાદ સારી પાઠશાળામાં ગોઠવવા પ્રયત્ન

તા.ક.: આ સંસ્થામાં દાન આપવાની ભાવનાવાળા
પુણ્યશાળીઓએ નીચેના સરનામે સંપર્ક કરવો.

સંપર્ક સ્થળ : **પ્રેમસૂરીશ્વરજી સંસ્કૃત પાઠશાળા**

તપોવન સંસ્કારપીઠ, મુ. અમીયાપુર, પો. સુઘડ,

જિ. ગાંધીનગર-૩૮૨૪૨૪. ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૮૯૭૩૮, ૨૩૨૭૬૯૦૧-૯૦૨

લલિતભાઈનો મોબાઈલ નં. : ૯૪૨૬૦ ૬૦૦૯૩

રાજુભાઈનો મોબાઈલ નં. : ૯૪૨૬૫ ૦૫૮૮૨

નોંધ : પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોને, પંડિતવર્યોને પરિચિતોમાંથી
વિદ્યાર્થીઓને મોકલવાની પ્રેરણા કરવા વિનંતી છે. તપોવન પધારો
તો અવશ્ય સંસ્કૃત પાઠશાળાની મુલાકાત લેવાનું ચૂકશો નહિ.

શું લખું ?

જીવનમાં અનેક ઝંઝાવાતો આવ્યા અને ગયા; બાહ્ય અને અભ્યન્તર-
બે ય.

હજી તો સાધક જ હતો આ આત્મા, એટલે ક્યારેક ઠોકર પણ ખાધી.
પણ પછી તો સાવધ બનીને સડસડાટ ચાલ્યો ય ખરો.

ઘણી રાત્રીઓ વીતી ઊંડા મથામણની.

ઘણા પ્રસંગો પડ્યા માંહ્યલાની સૂઝ પમાડી દે તેવા.

ઘણા આવી ગયા અંધારા અને ઘણા પથરાઈ ગયા અજવાળાં.

વર્ષો ઉપર વર્ષો બેઠા.

જીવનના સાર-અસારના છેદ ઊડાડતાં ઊડાડતાં અંતે એક સ્થિર આંક
પ્રાપ્ત થયો :

કલ્યાણ શેમાં ? એક જ ઉત્તર આપો.

પ્રાપ્ત થતી પુણ્યશક્તિઓ વૈતરણીના જળ ન દેખાડી દે એવી પનોતી
તાકાત કોનામાં ? એક જ શબ્દમાં કહી દો.

લોઢાના ચણા ચાવતાં બત્રીસે ય દાંત તૂટી ન પડે એવી સિદ્ધિ બક્ષવાની
માંગલિકતા ક્યાં ? એક જ ધડાકે જણાવી દો.

પાપાત્માને માત્ર પુણ્યાત્મા જ ન બનાવે, ધર્માત્મા પણ બનાવે એવું
અદ્ભુત શિલ્પ જીવનના પાષાણ ઉપર કંડારવાનું સામર્થ્ય શેમાં ? એક જ
વાત કરી દો.

હું કહું ? વર્ષોના અનુભવનું તારવણ જણાવું ? આપને ગમશે કે નહિ
ગમે, જયશે કે નહિ જયે, સ્પર્શશે કે નહિ સ્પર્શે તે તો હું જાણતો નથી છતાં
કહી દીધા વિના રહી શકતો નથી.

સાધકના જીવનની સુરક્ષા, સફળતા અને સિદ્ધિ; જે કાંઈ કહો તે બધું
ય ગુરુમાતાના ચરણોની પળપળની સેવામાં જ હોઈ શકે.

જ્યાં એ ચરણની સેવા નથી ત્યાં કશુંય નથી. છે માત્ર વિરાટ
શૂન્યાવકાશ. જો કદાચ હોય જન્માંતરના પુણ્યનો વિપાક તો ભયાનક
પાપના અનુબંધોને જીવન આપવા જ એ જન્મ્યો હોય.

શું કરવાનું એ પુણ્યના જીવનને, એ માન-સન્માનને, એ ભવ્ય સંસારને કે જ્યાં ભયાનક સ્વપ્નો સત્ય સ્વરૂપે પરિણમી જવાની સિદ્ધિને વરતાં હોય.

એના કરતાં તો એ પુણ્યવિહોણી દશા સારી. ભલેને ન મળે માનમરતબા કે ન મળે વિદ્વત્તા વગેરે પણ પેલી રાગ-રોષની ભડભડ બળતી જ્વાળાઓ તો શાન્ત, પ્રશાન્ત, ઉપશાન્ત તો રહેશે ને ! બસ, બસ, તો પછી સાધકને બીજું જોઈએ પણ શું ?

મુક્તિના સુખની યાદને ય વીસરાવી દે તેવી જીવનમાં શાન્તિ મળે, મરણમાં સમાધિ મળે, પરલોકમાં સદ્ગતિ મળે તો બીજું જોઈએ પણ શું ?

સુખ ક્યાં ? સુખની સામગ્રીમાં કે ચિત્તની શાન્તિમાં ?

સુખ આપશે જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોના દ્વાસ વગેરે, પણ શાન્તિ તો મોહનીય કર્મના દ્વાસમાં જ શક્ય છે. જ્ઞાનાવરણાદિ કર્મોના ભુક્કા બોલાવી શકશે સ્વાધ્યાયનો ધરખમ પરિશ્રમ, પણ મોહનીય કર્મના ભુક્કા બોલાવવાની તાકાત તો માત્ર દેવગુરુની કૃપામાં જ પડેલી છે.

કૃપાનો આ સો મેંગાટન બોમ્બ જ મોહનીયકર્મની ધરતીને ધણધણાવી દઈને એને કણકણમાં વેરવિખેર કરી દેવાનું પ્રયંડ આણવિક બળ ધરાવે છે.

મને તો મારા જીવનમાંથી આ જડ્યું છે.

જડેલું આ જીવનમાં જડી દીધું ત્યારે જ તિમિર ગયું અને જ્યોતિ પ્રકાશી, ઊકળાટ શમ્યા અને આનંદ ઊભરાયા, કમ્પનો ગયા અને સ્થિરતા સ્પર્શી.

આશ્ચર્યમુગ્ધ કરી દે તેવા ચમત્કારો અનુભવ્યા છે ગુરુકૃપાના !

વર્ષોના અણઊકલ્યા શાસ્ત્રપદાર્થ ગુરુમાતાના પુનિત સ્પર્શ માત્રથી ઊકલી ગયા છે ! એના પ્રણિધાનપૂર્વકના કાર્યોમાં તો સહેલાઈથી આરપાર ઊતરી જવાનું ઉદાત્ત કૌશલ પ્રાપ્ત થયું છે !

એને....વાસનાઓનો તો કાળ છે કાળ આ ગુરુમાતાની કૃપા ! શી રીતે સમજાવું ? અનુભવે જ સમજાય તેવી વાતો કલમનાં જોરે શી રીતે સમજાવવી ?

એ તો જે એ માતાને અને એની કૃપાને પામે છે તે જ એ ચમત્કારોની દુનિયાને સમજી શકે છે, એ જ એની રસમસ્તી માણી શકે છે, એ જ અનુત્તરદેવના સુખને ય થૂં કરવાની તાકાતનો સ્વામી બની શકે છે.

સહુ સાધકને કહું છું, “તમારે સફળ જીવન જીવી જવું છે ? તો આળોટી જાઓ તમારા ગુરુમાતાના ચરણોમાં !”

સહુને હું જણાવું છું, “કશું ય વિચાર્યા વિના સંપૂર્ણ રીતે સમર્પિત થઈ જજો એ માતાની આજ્ઞાને.... રે ! ઈચ્છાને જ.”

વારંવાર ચેતવું છું, “કોઈ લોભ-લાલચમાં આપઘાત કરશો મા પારતન્ત્ર્ય સ્વરૂપ બ્રહ્મચર્યનો ! સ્વચ્છંદતાના આનંદ કરતાં એને ક્યાંય ટપી જાય તેવો આનંદ ગુરુમાતાની ઈચ્છાને સ્પર્શ કરવા માત્રથી છે. નાહક શાને ફસાઓ છો એ ભૌતિક સમૃદ્ધિની લોભામણીમાં !

જીવના જીવનને રેંસી-પીસીને સાફ કરી નાંખે તેવા જડ-જીવનના ચમકારામાં કોઈ ન અંજાશો, ના કદાપિ નહિ.”

ગુરુમાતા પ્રત્યેનો અહોભાવ બધું જ આપે છે.

વિદ્વત્તા આપે છે ? હા, જરૂર.

વક્તૃત્વશક્તિ આપે છે ? હા, જરૂર.

તપોબળ આપે છે ? બેશક.

રે ! એ શું આપે છે એમ ન પૂછો, એ અહોભાવ શું નથી આપતો એ જ પૂછો.

પણ એક વાત. ભૌતિક શક્તિઓ આપવાની તાકાત એ કાંઈ એની મોટી વિશિષ્ટતા નથી હોં ! એવી પ્રાપ્ત થતી શક્તિઓ પ્રત્યે પણ અનાસક્તિની અવ્વલ આરાધનાની સિદ્ધિ એ જ તો એની ખરેખરી વિશેષતા છે.

દિલ કહ્યા વગર રહી શકતું નથી કે શક્તિઓ સર્વત્ર ઊભરાઈ છે. હવે એ પરસ્પર ટકરાઈ ન જાય એની ખૂબ ગંભીરતા સાથે કાળજી લેવી ઘટે.

પેલો અહંકાર ચૂરચૂર કરશે શક્તિઓને ! અથડાવી અથડાવીને વિનાશ વેરશે એ પ્રચંડ તાકાતોનો ! પરમકૃપાળુ પરમાત્મશાસનનો ! સ્વનો ! સર્વનો !

છે કોઈ ચૂરચૂર કરનાર અહંકારને ય ચૂર કરી દેનારી ઉપાસના ?

હા, એનું જ નામ છે ગુરુમાતાના ચરણોની નિષ્કામ સેવા !

આવો.... ચાલો, આપણે સહુ મુમુક્ષુઓ આપણી જાતને સમાલી લઈએ, સ્વસ્થ બની જઈએ. સ્વની સર્વકામનાઓનું વિસર્જન કરીએ, મતભેદને તેમની મર્યાદામાં જ સીમિત રાખીએ, એમને મનભેદમાં ન પરિણમવા દઈએ.

વિજ્ઞાનનો વિલાસી વાયુ વીંઝાઈ રહ્યો છે.

સમ્યગ્દર્શનની ઈમારતના પાયામાં જ બુદ્ધિવાદના ઘણા ઘા ઝીંકાઈ રહ્યા છે.

ચારિત્ર્યનું પોલાદી બળ તૂટું તૂટું થઈ રહ્યું છે.

શાસન ખતરામાં છે, સર્વ જીવો આપત્તિઓના ઝંઝાવાત વચ્ચે શ્વાસ લઈ રહ્યા છે, ‘સ્વ’ના વિનિપાતનું અપશુકનિયાળ રૂદન દૂર દૂરના કોઈ ખૂણેથી સંભળાઈ રહ્યું છે.

તો જાગો, સહુ જાગો, હવન કરો મતભેદોનો ! યજ્ઞ કરો એકતાનો...
જિનાજ્ઞાના તંતુએ બંધાઈનેસ્તો !

એ માટેનું બળ પામો ગુરુમાતાની કૃપા મેળવીને.

કૃપા મેળવો એમની બિનશરતી ભક્તિ સાધીને.

જાગશું તો જીવન પામીશું, અનેકોને જગાડશું, અગણિતોને જીવન આપશું.

નહિ તો... જીવતા રહેવા છતાં મોતને ય મીઠું લગાડી દે તેવી કડવાશ આ જ જીવનમાં પામશું. અનેકોના જીવન એ પાપસંગે કડવા બનાવીશું.

મુમુક્ષુઓ ! ગુણોના વિશિષ્ટ જીવનથી આ તત્ત્વજ્ઞાન મને લાધ્યું નથી હોં ! પણ અવગુણોના અશિષ્ટ જીવનમાંથી જે જડ્યું તે સૂઝ્યું છે.

દર્દ અને દવાનો જાણકાર શું ડોક્ટર જ હોય છે ? ના, ના, આજીવન દર્દી પણ દર્દોનો માર્યો દર્દ અને દવાનો એવો જ અઠંગ જાણકાર ક્યાં નથી બની જતો ? મારો નંબર એવા કોક દર્દીમાં જ હોઈ શકે.

ખૂબ મંથન કર્યું છે જીવનમાં અને અંતે નવનીત પામ્યો છું આ ત્રિભુવનમાં કે બીજું બધું કદાચ ગમે તેમ કરજો પરંતુ બધુંય પમાડી દે, બગાડેલું બધુંય સુધારી દે તેવી વિરાટ શક્તિ ધરાવતી ગુરુચરણસેવા તો એક પણ માટે ય વેગળી ન મૂકજો. ગુરુમાતા પ્રત્યેનો તમારો અહોભાવ મૃત્યુ વેળાએ પણ જીવતો જ રહેજો.

આપના મિત્રના નાતે કે આપના ભાઈના નાતે કે આપના સેવકના નાતે આજીવન દર્દીની આ આરજૂ છે. આપ અવશ્ય એને સાંભળજો, વિચારજો અને એ વિચારને આત્મસાત્ કરજો.

મારા સંસારી નાના બહેન છે, જેઓ હાલ દીક્ષિત છે, તેમને ઉદ્દેશીને મેં

* ગુપ્તનામાંથી જડેલું * * * * * ૫ *

ગુરુ-માતા

તમને કોઈ દિવસ ‘મા’ યાદ આવે છે ? માવિહોણું તમારું જીવન છે એમ તમને ક્યારેય લાગ્યું છે ? માની યાદ તમને સાલે છે ? મા નથી તો જીવનમાં કંઈ જ નથી એવું આ મુનિજીવન માટે તો જડબેસલાક સાચું છે એમ તમે કહી શકશો ? જોજો, હું અહીં જન્મદાત્રી માની વાત કરતો નથી. મુનિને - સંસારત્યાગીને સંગના રંગ ન હોય ! એ રંગની યાદ પણ ન હોય !

અહીં તો ગુરુમાતાની હું વાત કરું છું. ગુરુમાતા વિના પળભર પણ ચાલી શકે ખરું ? એ જ મારો પ્રશ્ન છે. અહીં પણ દીક્ષા-દાતા ગુરુને જ ગુરુમાતા કહેવાનો મારો આશય નથી. અપેક્ષાએ હું તો તેને અહીં ગુરુ કહું છું જે પંચમહાવ્રતના ગુરુગુણથી ઉપેત હોય અને તે જ ગુરુને પછી માતા પણ કહું જો તેમના હૃદયમાં અસીમ વાત્સલ્ય સદૈવ ઊભરાતું હોય. તેવી શાસ્ત્રસાપેક્ષ-વાત્સલ્યમયી મૂર્તિને હું અહીં ગુરુમાતાના પદથી સંબોધું છું.

આવી ગુરુમાતા વિના આપણને પળભર પણ ચાલી શકે ખરું ? એ મારો પ્રશ્ન છે. મારું અંતર તો એમ કહે છે કે, જેને ગુરુમાતાની પ્રાપ્તિ થઈ નથી એને સંસારનો અંત આવવો અશક્ય છે. ગુરુમાતા વિનાનું મુનિજીવન સફળ બની ન શકે એવી મારી વિનમ્ર સમજ છે. જીવનમાં જો એક પણ એવી ગુરુમાતા ન હોય કે જ્યાં આપણે આપણા અંતરની તમામ વાતો મોકળા મને, નિર્દોભ ભાવે કરી ન શકીએ તો પાપશુદ્ધિ થાય શી રીતે ? પાપશુદ્ધિ વિનાનું સંયમ મુક્તિ આપે એ તો ત્રિકાળમાં ય શક્ય નથી.

આજનો કાળ કેટલો ભયાનક ! મોહની સર્વત્ર છાઈ ગઈ છે લીલા ! ચોમેર ઊભરાઈ ગયું છે વિલાસનું વાયુમંડળ ! ચોમેર વેરાયા છે શબ્દાદિ વિષયોના ભભકાદાર આડંબર ! એ બધાની વચ્ચે રહીને આપણે એ બધાયથી અનાસક્ત રહેવાનું ! ખાવાનું છતાં મોં ફિક્કું રાખીને, જોવાનું છતાં અસંગભાવને અવલંબીને, પહેરવાનું છતાં લાપરવા થઈને, શિષ્યાદિ કરવાના છતાં નિર્મોહીની સાધના સ્પર્શીને, ગીત રાગથી ગાવાના પણ વિરાગની સરગમ સાથે, ઉપદેશ શ્રોતાવર્ગને દેવાનો પણ સ્વને ઉપદેશ

દેવાની કળા શીખીને.

ભયાનક કાળ અને એમાં આવી લાક્ષણિક કળાઓ શીખવાની ! રહેવાનું પ્રવૃત્તિમાં અને જવાનું નિવૃત્તિના ધામમાં. સંગમાં રહી અસંગ સાધવાનો ! શક્ય છે ? એનું સામર્થ્ય પણ આપણામાં છે ? જો ના, તો તો પગલે પગલે ભૂલો થતી જ રહે ને ? અતિયાર-બહુલ જીવન ક્યારેક અનાયારને રવાડે ચડી ન જાય શું ? તો શું થાય ? જીવનનો કરુણ રકાસ જ ને ?

આરાધનાનો સર્વનાશ ! સત્વનો સત્યાનાશ ! મુનિવેષે ? અનંત સંસાર ! દંભના આંચળે ? વિશ્વની વંચના ! છે બચવાનો કોઈ ઉપાય ? પાપ થઈ ગયા વિના રહેતું નથી. પાપ ન ગમવા છતાંય થઈ જાય ! દુઃખનો પાર નથી, છતાં પાપોની પરંપરા જરૂર ચાલુ છે. છતાં ઊગરવું છે ? પાપ કદી ન થાય એવા ધન્યતમ જીવનને અવશ્ય આલિંગવું છે ? નિષ્પાપ જીવનની મંગળમય પળો આ જીવનમાં જ અવશ્ય જોવી છે ?

શેં જોવાય ? કોણ બતાવે ? કોણ બચાવે ? કોણ રક્ષે ? કોણ આંખના આંસુ લૂંછે ? કોણ આશ્વાસન આપે ?

એક જ ઉત્તર છે : ગુરુમાતાને મેળવી લ્યો.

કોઈ શાસ્ત્રસાપેક્ષ-શુદ્ધ પ્રરૂપક નિર્દેભ આત્માનું શરણું સ્વીકારી લો.... સદૈવ એના પડખાં સેવ્યા કરો. તમારા જીવનની તમામ વાતોથી એને માહિતગાર કરો. તમારા સર્વ પાપોની એને નોંધ કરાવો, શુદ્ધિ માંગો, શુદ્ધિનો રાહ માંગો, શુદ્ધિના સાધનો માંગો.

ફરી ભૂલ થઈ ? ભલે થઈ. ત્યાં જ જાઓ. ગુરુમાતાનો ખોળો તમારા આંસુથી ભીંજવી નાંખો. પાપનો એકરાર કરો, રોતી આંખે ! રડતે હૈયે ! ગુરુ તો ઘણા મળશે પણ માતૃત્વ તો ક્યાંક જ મળશે; જ્યાં તમે તમારી તમામ અંગતતાને ઉઘાડી મૂકી દેશો, અલગતાને દફનાવી શકશો. બેશક, ત્યાં વાત્સલ્યનું ઝરણું ઊભરાઈ જશે અને એ તમારી ગુરુમાતા બનશે. એવું કોઈ એક સ્થાન આજથી દઢ કરો.

ગુરુમાતાના પદે વહેલામાં વહેલી તકે કોઈને સ્થાપી દો. અને તમે વિશુદ્ધ-જીવનના સ્વામી બની રહો. તમારું હૃદય અને એ માતાનું હૃદય અભિન્ન બની રહેવું જોઈએ. તમારો એક પણ વિચાર એને અજ્ઞાત ન રહેવો જોઈએ. તમારી કોઈ પણ પ્રવૃત્તિ એની નજરબહાર ન જવી જોઈએ.

પાપનો ૩૨ જેટલો વધુ લાગશે એટલી વધુ જરૂર ગુરુમાતાની જણાશે. જ્યાં સુધી જીવનમાં ભૂલ થવાની શક્યતા છે ત્યાં સુધી ગુરુમાતા વિના એક પણ પણ નહિ ચલાવી લેવાય. વિશુદ્ધિ વિનાનું, પાપના એકરાર વિનાનું, પશ્ચાત્તાપના આંસુ વિનાનું મુનિજીવન એટલે કારમા સંસારનું બીજ-વપન ! માટે જ વિશુદ્ધિ રહેવી જોઈએ. અશુદ્ધિ થયા વિના નથી રહેતી તો પણ તેને પુનઃ પુનઃ ટાળવી જોઈએ. શુદ્ધ તો થઈ જ જવું જોઈએ, નહિ થવાય તે ન ચાલે. દંભમય જીવન-પાપમય જીવન એ મુનિજીવન નથી, એ તો હત્યારાનું જીવન કહેવાય ! તો શુદ્ધિ માટે ગુરુમાતા વિના પણ નહિ જ ચાલે ને ?

ગમે ત્યાં શુદ્ધિ થઈ શકે તેમ નથી. ગમે ત્યાં શુદ્ધિ થાય પણ નહિ. ગુરુ હોય પણ એ આપણા પ્રત્યેના વાત્સલ્યભાવવિહોણા હોય તો ગુરુમાતા તો નહિ જ બની શકે. માત્ર ગુરુ પાસે શુદ્ધિ શક્ય નથી, એ માટે તો ગુરુમાતા જોઈએ જ, જોઈએ.

જન્મદાત્રી માતા માંસપિંડને ઉત્પન્ન કરે છે, જ્યારે ગુરુમાતાને આપણે ઉત્પન્ન કરવાની હોય છે. આપણા પરિબળે જ એ ઉત્પન્ન થાય છે. આપણું સ્વાર્પણ જ એને જન્મ આપે છે. આ બહુ વિચિત્ર લાગે તેવી વાત છે, પણ વિચારશો તો સમજાઈ જશે. બીજું બધું બધેય બનશે પણ પાપશુદ્ધિ ક્યાંય નહિ બને. પળે પળે પાપ બનતાં રહે અને શુદ્ધિ ક્યારેય ન થાય તો એ જીવન શું મૃત્યુથી પણ બદતર નથી થઈ જતું ? એવા પાપભર્યા જીવન તો અનેકના જીવનને ઝેર નહિ બનાવતા હોય ? ના, એના કરતાં તો જાતે જ ઝેર...

ના, ના, પણ તેમ કરવાની શી જરૂર છે ? ગુરુમાતાને પ્રાપ્ત કરો. જાતે આબાદ બનશો, બરબાદ બનતા અનેકોને આબાદ કરશો, કુળદીપ થશો, શાસનદીપ બનશો.

તમને વિદ્યતા મળશે, કીર્તિ મળશે, શિષ્યોનો વિશાળ ગણ પણ મળી જશે, ખાનપાનની વિપુલ સામગ્રી મળશે, ભક્ત-ભક્તાણીના ટોળાં તમારી આસપાસ ફરતાં જોવા મળશે પણ માતા-ગુરુમાતા મળી જનારી ચીજ નથી. એ તો અઢળક પુણ્યે જ મળી શકે, આત્મવિલોપનન પ્રયંડ પુરુષાર્થે જ મળી શકે. ગુરુમાતા મળી ન જાય, એને તો મેળવવી પડે.

બધું લૂંટાઈ જાય તો લૂંટાઈ જવા દેજો પણ ગુરુમાતાને મનમાંથી પળભર

વિદ્વત્તાદિની ખાતર ગુરુને મેળવવાનું ગૌણ કરશો નહિ. ‘મા’ મળતી હોય તો વિદ્વત્તાની ઉપેક્ષા પણ કરી શકાશે. રે ! વિદ્વત્તા મેળવેલી ખોવાઈ જતી હોય તો ખોવાઈ જવા દેજો પણ ગુરુમાતાને ખોશો નહિ. વિદ્વત્તાદિ તો ચાર પૈસાની વસ્તુ છે. એની ખાતર માતાને વેચી દેવાય નહિ. કલંક લાગે જીવનને, શ્રમણસંઘને ! જો પાપનો ભય હોય, શુદ્ધિનો ખપ હોય તો આ વાત અંતરમાં બરોબર ઉતારી દેજો કે, ગુરુમાતા વિના જરાય ચાલી ન શકે.

જ્યાં સુધી જગતમાં રાગ-દ્વેષનું અસ્તિત્વ છે ત્યાં સુધી જીવનમાં રાગ-દ્વેષના લેપ અવશ્ય સંભવિત છે, તો પછી ત્યાં સુધી એ પાપ-લેપને નિર્મૂળ કરવા માટે ગુરુમાતાની પ્રતિ સમયની હાજરી કેમ આવશ્યક ન માનવી ?

તમે નથી મેળવી 'મા' ? તો યત્ન કરો. ઉદાસ રહેશો તો તમારા જેવો આત્મઘાતી આ જગતમાં કોઈ નહિ હોય.

ગુરુ-અભાષણ

ગુર્વાજ્ઞાને નિરપવાદ શિરસાવંદ્ય કર્યા વિના સાધુજીવનની સફળતા શક્ય જ નથી.

આપણી તો વાત છે ગુર્વાજ્ઞાપાલનની. પંચમહાવ્રતધારી અને શુદ્ધ સંયમના યુસ્ત પક્ષપાતી ગુરુ હોય જ. એવા ગુરુની આજ્ઞાના અણિશુદ્ધ પાલન ખાતર જીવન કુરબાન કરી દેવાની આપણી તૈયારી હોવી જ જોઈએ.

ગુર્વાજ્ઞાપાલનમાં અપવાદ હોઈ શકે નહિ.

શ્રી તત્ત્વાર્થ સૂત્રમાં ગુરુપારતન્ત્ર્યને જ બ્રહ્મચર્ય કહ્યું છે.

જો બ્રહ્મચર્ય નિરપવાદ છે તો તત્સ્વરૂપ ગુરુપારતન્ત્ર્ય પણ નિરપવાદ બની જ રહે છે. ગુરુ પંચમહાવ્રતધારી હોય, વિશુદ્ધ સંયમના યુસ્ત પક્ષપાતી હોય પછી ભલે કદાચ ગાંડા પણ હોય, કોધી પણ હોય, લોભી પણ હોય, લાલચુ પણ હોય, ઉત્તરગુણની કોઈ ને કોઈ ખામીવાળા હોય છતાં આપણા માટે તો તે ગૌતમ સમા જ હોય. એમના છન્નસ્થ પર્યાયથી નીપજેલા ક્ષુલ્લક દોષોને લક્ષમાં લઈને એમને ગુરુ-પદેથી ભ્રષ્ટ કરવા જેવું ભયાનક પાપ એ શિષ્યમાં બીજું કયું સંભવી શકે ? પોતે દોષબહુલ છતાં ગુરુના સામાન્ય કષાયાદિ દોષોને મહત્ત્વ આપીને એમના તરફ અસદ્ભાવ કરવો એટલે અસીમોપકારીના ઉપકારભાવ, વાત્સલ્યભાવને દ્રોહ દેવો, છેહ દેવો, તિરસ્કારવો. આ દ્રોહાદિ તીર્થંકરદેવના જ દ્રોહાદિમાં પરિણમી જાય છે.

ગુરુની આજ્ઞા પાળવી એવી જિનાજ્ઞા છે. ગુરુના લઘુદોષને આગળ કરીને ગુર્વાજ્ઞાનું પાલન નહિ કરનાર શિષ્ય જિનાજ્ઞાનું ધોર અપમાન કરે છે. અનંત જિનેશ્વરોની એ આજ્ઞા છે કે શિષ્યે ગુરુની આજ્ઞા પાળવી. માટે ગુરુની અવજ્ઞા કરનાર શિષ્ય અનંત તીર્થાધિપતિઓની કારમી અવજ્ઞા કરે છે.

ગુરુપદ એ કાંઈ સાધારણ બાબત નથી. શ્રી જૈનશાસનની અવિચ્છિન્ન પરંપરાને ટકાવી રાખનારું એ પદ છે. શાસનપતિની તારક વ્યવસ્થાની અંગભૂત એક વ્યવસ્થા છે.

આથી જ ગુરુ ગમે તેવા હોય પણ તેમની પાછળ શાસનપતિની યોજનાનું, ભાવનાનું, વ્યવસ્થાનું પ્રચંડ બળ છે. આથી જ કોઈ પણ ભવભીરુ ગુરુ ગૌતમતુલ્ય છે.

ગુરુમાં ગૌતમત્વ આપણા ભાવથી નીપજે છે. આપણા જ અશુભ ભાવોથી ગુરુમાં ગોશાળાપણું દેખાય છે. ગુરુ તો છે નિર્મળ સ્ફટિકસમા ! ગમે તે ગુરુ હોય તો ય જો તે પાપભીરુ છે, વિશુદ્ધ સંયમના કટ્ટર પક્ષપાતી છે તો તેમના શિષ્ય માટે તે બેશક ગૌતમશા છે.

ગુરુના લઘુતમ દોષને જોવાનો શિષ્યને કોઈ અધિકાર નથી. એમના દોષોને આગળ કરીને ગુરુથી વિમુખ રહેનારો વસ્તુતઃ અહંકાર, મિથ્યાભિમાન, મોહ વગેરેને જ પોતાના પરમ ગુરુ બનાવે છે, એનો અદનો સેવક બને છે. એ ગુલામી એના જીવનોના જીવનને ભડકે બાળે છે.

આપણામાં થોડું જ્ઞાન આવે, શક્તિ આવે કે કોઈ શારીરિક બળ પણ આવે તો બધું ય એકાંતે ગુરુકૃપાને જ આભારી છે એવો દૃઢતમ વિશ્વાસભાવ આપણામાં હોવો જોઈએ.

‘ગુરુ દીવો, ગુરુ દેવતા, ગુરુ વિણ ધોર અંધાર’ એ પંક્તિનો અર્થ દૃઢયસાત્ બનાવવો જોઈએ, નહિ તો અલ્પતમ શક્તિ ઉત્પન્ન થતાં જ ગુરુ અળખામણા બનશે. વેદીઆ, પંતુજી, રૂઢિચુસ્ત, નકામા, સમજણ વિનાના, શાસ્ત્રજ્ઞાન વિનાના દેખાશે. પોતાનામાં કંઈક છે તેવું મિથ્યાભાન સતત રહેવાને પરિણામે બિચારો શિષ્ય ગુરુને ખોઈ બેસશે. એના કરતાં એ લઘુતમ શક્તિ પણ એનામાં ઉત્પન્ન થઈ ન હોત તો સારું હતું, જેથી ગુરુની, તીર્થંકરદેવની અને જિનાજ્ઞાની ધોરાતિધોર આશાતના કરવાનું ધોર પાતક તો ન લાગત !

ક્યાં જશે પેલી વીરની વાણી, ‘જે ગુરું મન્નણ, સે મમં મન્નણ.....’

વીતરાગની ઉપાસના કરનારાઓ વીતરાગને ૧૮ કલાક ભજતા રહે અને ગુરુ તરફ ઊંડે ઊંડે પણ અનાદરભાવ રાખે તો વીતરાગના એ સાચા ભક્ત કહેવાય ? ગુરુના બહુમાન વિનાનું વીતરાગદેવનું બહુમાન એ વાસ્તવિક રીતે વીતરાગનું બહુમાન જ નથી.

મંત્રાધિરાજનો સ્મર્તા પંચ પરમેષ્ઠીને ભજે, એની કૃપાની વાતો કરે અને

ગુરુને શિરોમાન્ય કરવા લાચાર બને તો નક્કી માનવું પડે કે મંત્રોપાસક પોતાના ગુરુને પાંચમાંથી એકેય પરમેષ્ઠિ તરીકે સ્વીકારતો નથી. અદના સાધુને પરમેષ્ઠી ગણી લેનાર ગુરુને એ સ્થાને ન ગણે તો તેની હતભાગિતા કેટલી હદ સુધીની ગણવી ?

અરિહંતથી પણ અધિક ગુરુદેવનું સ્થાન સાપેક્ષતાએ જીવનમાં આકાર પામશે ત્યારે જ અરિહંતની વાસ્તવિક ઓળખ થશે, ત્યારે જ જિનાજ્ઞા પ્રત્યે બહુમાન જાગશે.

ગુરુ પ્રત્યેના નિરપવાદ સમર્પણભાવ વિના જે કંઈ વિકાસ થતો પોતાને લાગતો હોય તે બધો ય ભ્રાન્તિભર્યો ખ્યાલ છે એવું તે તે દરેક શિષ્યે નિશ્ચયથી સમજી લેવું. એવા વિકાસ કે એવા શમાદિ ભાવો કામચલાઉ દબાયેલા જીવલેણ જ્વર જેવા કે ભારેલા અગ્નિ જેવા છે. એ જીવનની શાંતિ પણ મડદાને મસાણની શાંતિ જેવી ભેંકાર અને ભયજનક છે.

રખે કોઈ સાધનાભૂખ્યો આ અસદ્વિચાર-વર્તનનો કોળિયો બની જાય. જો તમારા ગુરુમાં પાપભીરતા હોય, પંચમહાવ્રતધારિતા હોય અને ક્યાંક શિથિલતાદિ કે ઈર્ષ્યાદિ હોય છતાં વિશુદ્ધ સંયમનો કટ્ટર પક્ષપાત હોય તો જડ જેવા અજ્ઞાની એ ગુરુને પણ તમે શાસનપતિના અનંત બળવાળા અનંતબલી તરીકે હૃદયથી સ્વીકારી જ લેજો. આ વાતમાં અંશતઃ પણ અસત્ય નથી. આ વાતની અવગણનામાં તમે અનંતબલી દેવ અને ગુરુ બે ય ની આશાતના કરો છો. પછી ગમે તેવા તમે નમસ્કારના આરાધક હો કે વીતરાગના ઉપાસક હો, એની અવગણનામાં તમે મુક્તિના સુખની - તમામ સુખોની અવગણના કરી રહ્યા છો. તમારી જાતને તમે જ છેલ્લે દઈ રહ્યા છો.

આની પાછળ કામ કરતું હોય છે આપણું મિથ્યાભિમાન, આપણો ભયાનક અહં. એ ઉત્પન્ન થાય છે કોઈ ને કોઈ જ્ઞાનાદિ શક્તિનો આપણામાં પ્રાદુર્ભાવ થતાં.....

જ્ઞાનાદિ શક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે ગુરુની મીઠી નજરમાંથી, કૃપાદષ્ટિમાંથી. આપણે ગમે એવા અધમ છતાં પરમ કૃપાળુ ગુરુઓ આપણી જે હિતચિંતા અવસરે કરે છે, આપણા કલ્યાણની કામના સેવે છે, આપણી દુષ્ટતા પણ દૂર થઈ જવાનો ભાવ આપે છે તે જ આપણામાં કેટલીક શક્તિઓ ઉત્પન્ન કરે છે. અને કેટલી નિષ્કૃતતા, કેટલી કૂરતા કે શક્તિની જનેતાની સામે જ આપણે

હાથ ઉપાડ્યો. જનેતાની જ કૂરતાભરી મશકરી કરી. ગુરુને અજ્ઞાની, ગ્રામીણ, તુચ્છ, ખાઉધરા, ઈર્ષ્યાળુ કલ્યા !!! મોહના સંસ્કારોનું બળ કેવી રીતે આપણને ફસાવે છે, પછાડે છે એ આવા બનાવો ઉપરથી આપણે સમજી શકીશું.

જો ગુરુના લઘુદોષ પણ અક્ષન્તવ્ય જ ગણાતા હોત તો ચંડરૂદ્રાચાર્યજીનો કષાય બેશક અક્ષન્તવ્ય હતો, એના નિમિત્તે શિષ્યને કૈવલ્યની પ્રાપ્તિ કદી ન થાત.

આ વિચાર એ વાત નિશ્ચિત કરી આપે છે કે ગુરુમાં અજ્ઞાન જોનાર પોતે જ અજ્ઞાની છે. એમને જડ જોનારની આંખો, મન, હૃદય જ જડ છે. એમને ગ્રામીણ સમજનાર પોતે જ ગ્રામીણ છે.

કષાયથી ધમધમીને માર મારતા, લોહીની સેરો છૂટી જાય તેવો પ્રહાર કરતા ચંડરૂદ્રજીથી પણ વધુ મોટા સ્વરૂપના કષાયાદિ ભવભીરુ, મહાવ્રતધારી, સંયમરાગી આપણા ગુરુમાં હશે? છે? જો ના, તો આપણને કોઈ અધિકાર નથી એમના પ્રત્યે અંશતઃ પણ અસદ્ભાવ કેળવવાનો, એમના કરતાં કોઈને ય અંશતઃ પણ વધુ મહત્ત્વનું સ્થાન આપણા અંતરમાં આપવાનો.

ગુરુના સાક્ષાત્ અસીમ, અનંત ઉપકારને જે સમજી-પામી ન શકે તે અરિહંતદેવના અસાક્ષાત્ અનંત ઉપકારને શે સમજી શકશે? છતાં પોતે સમજ્યાની કોઈ વાત કરે તો તે દાંભિક વાતો ન કહેવાય? તેમનું ધ્યાન ધરવાનો યત્ન એ દંભ ન કહેવાય શું? અસ્તુ.

જો આપણા ગુરુમાં ઉપરોક્ત ત્રણ વાત હોય તો આપણે તેમને ગૌતમાધિક સમજી લઈને તેમની સાથે અભેદ સાધી જ લેવો જોઈએ.

નિરપવાદ ગુરુસમર્પણભાવ આપણા પ્રાણસમો બની શ્વાસ-શ્વાસમાં ઘૂંટાયા કરે, એ ભાવ ગયો એટલે પ્રાણ જ ગયા એવો નિશ્ચય બદ્ધમૂલ બને, ગુરુના ચરણકમળમાં ભ્રમરની જેમ અહર્નિશ ગુંજન કરતા રહેવામાં જ આપણી સાધના સમજીએ, એમની સેવામાં જ જીવનની ધન્યતા માનીએ, એમના સાન્નિધ્યમાં મુક્તિના આનંદથી પણ નિરપેક્ષ બની રહીએ, એમની પ્રસન્નતામાં જ આપણી પ્રસન્નતા હોય, એમના કોઈ પણ પ્રકારના ઉદ્વેગમાં જ આપણે માથે સાતમા પાતાળના દુઃખો તૂટી પડ્યાનું સંવેદન થતું રહે તો

‘સદ્ગુરુ શરણં મમ’

યુગો વીત્યા, જન્મારાઓ ય એક પછી એક વીત્યા, મન્વન્તરો ઉપર મન્વન્તરો પસાર થઈ ગયા ! અસંખ્ય અનંતકાળ વીતી ગયો ! આ જીવે ખૂબ મારપીટ વેઠી. ખૂબ માલમલીદા ઉડાવ્યા ! બધુંય ‘ખૂબ’ કર્યું. કાળરાજની હથેળીમાં રમતા જીવના રામ બોલાવી દેવાનું કામ કર્મરાજે કર્યે જ રાખ્યું. એણે જીવને શિવ બનતો અટકાવી રાખ્યો અને શવ બનાવી બનાવીને એના અનંત સુખ ઉપર મરણતોલ ફટકા માર્યા !

એણે ધન આપ્યું, ધનનું ગુમાન કરાવ્યું અને એના પરિણામે એણે જ એ ધનપતિને ભિખારી બનાવ્યો. કોઈને રૂપ આપ્યું, એનું અભિમાન કરાવ્યું અને એની સજારૂપે ઊંટડીના પેટે જન્મ આપ્યો. શ્રવણેન્દ્રિય આપી, એનાથી પાપ પણ એણે જ કરાવ્યા અને એણે જ જીવને છાણનો કીડો બનાવી દીધો ! બહુ ગંભીર બાબત છે ને ? કર્મરાજ પોતે જ રૂપ-વૈભવ આપે, એ જ એનાથી પાપ કરાવે અને પછી એની સજાઓ ફટકારે !

એના ફંદામાંથી કઈ રીતે છૂટી શકાય ? છે કોઈ શરણું ? છે કોઈ આ ત્રાસનું તરણું ?

જેને કર્મરાજની કૂરતા નજર સામે આવી જાય છે, જેને એણે દીધેલાં સુખ પણ નજરકેદના છે, પરાધીન છે, ગમે ત્યારે ઝૂંટવાઈ જવાના છે એવો પાક્કો ભાસ થઈ જાય છે તે જ આત્મા તેનાથી અત્યંત ભયભીત થાય છે. આ ભય જ્યારે પરાકાષ્ટાએ પહોંચે ત્યારે જ ભયથી મુક્ત થવા માટેનું કો’ક શરણું મેળવી લેવાની સાચી ભૂખ જાગે અને એ પછી જે શરણું મળે તે અવશ્યમેવ સંસાર-સાગરનું તરણું બને એ તદ્દન નિઃશંક હકીકત છે.

તમે કર્મના ભયથી ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય પોકારી ગયા છો ? તમે ‘ત્રાહિ મામ્’ નો આર્તનાદ શરૂ કરી ચૂક્યા છો ? કોઈના શરણની હવે તમને જરૂર લાગે છે ? સુખ અને દુઃખ બે ય કર્મની દેન હોઈને સમાન છે એ વાત હૃદયંગમ બની ગઈ છે ને ? તો બે ય થી મુક્ત થવા માટે એક જ ઉપાય છે : તમે સત્વર સદ્ગુરુને શરણે ચાલ્યા જાઓ.

છૂટ્યા સદ્ગુરુને શરણે ! આળોટી ગયા એમના ચરણોમાં ! ચૂમી લીધા એ પુનિત ચરણોને વારંવાર !

તમારે અનંતકાળના કાળાં કર્મોના ઢેરને હડસેલી દેવા છે ? તો સદ્ગુરુને ચરણે ચાલ્યા જાઓ. પુણ્યશક્તિને તારક બનાવવી છે ? તો સદ્ગુરુને શરણે ચાલ્યા જાઓ. પાપવાસનાઓ હતપ્રહત કરી નાંખવી છે ? તો સદ્ગુરુના શરણે ચાલ્યા જાઓ. લલયાશો મા, સ્વાતંત્ર્યના વાયુથી ! અકળાશો મા, સદ્ગુરુના પારતંત્ર્યથી ! લોભાશો નહિ લોકૈષણમાં, મોહાશો નહિ માનપાનમાં, ફસાશો નહિ રમા-રામાના રંગમાં... એ તો તમારા રામ રમાડી દેશે !

જેને મુનિજીવન જીવી જાણવું હોય તેણે તો ‘સદ્ગુરુ શરણં મમ’નો અજપાજપ સિદ્ધ કરવો પડશે. ગુરુ ગમે તે હોય, સદ્ગુરુ તો આપણા અનંત ઉપકારી, વિશુદ્ધ સંયમી, વાત્સલ્યમયી ગુરુમાતા જ હોય.

ફરી વાંચજો ‘ગુરુમાતા’નો પત્ર અને મેળવી લેજો એવી કો’ક ગુરુમાતાને ! ભાગ્યવિહોણાને એ મા કદી મળતી નથી. પરિતપ્તસારી ભાગ્યવંતો જ એને પામી શકે છે.

આ અનુભવસિદ્ધ હકીકત છે. ‘સદ્ગુરુ શરણં મમ’નો જાપ કરીને, આ મહામંત્રનું સ્મરણ કે મનન કરીને કોઈ પણ કાર્યનો આરંભ કરો તો અવશ્ય અણચિંતવી સફળતા મળે અને નવાઈની વાત તો એ બને કે, એ સિદ્ધિનું ગુમાન અંતરને લગીરે અડે નહિ ! આમ, સાચો નમસ્કાર જીવનમાં પરિજ્ઞામ પામે. વાસ્તવિક શૂન્યતા સિદ્ધ થવા લાગે. આ જપ એ તો અભેદ કવચ, મોહરાજના સંગ્રામનું ! તમે એ કવચ પહેરીને ગમે ત્યાં ધૂમી શકો છો. લાખ શત્રુ સામે તમે એક જ બસ થઈ જશો.

શ્રી વીતરાગ સર્વજ્ઞ ભગવંતોનું શરણું તો આપણે સ્વીકારવાનું જ છે. પણ અપેક્ષાએ એથી પણ વધુ મહત્ત્વ સદ્ગુરુના શરણને આપવાની જરૂર છે, કેમકે શ્રી વીતરાગદેવને ઓળખાવનાર પણ એમની સેવાથી નિષ્પન્ન થતી કૃપા જ છે.

ખુદ પરમાત્માએ પણ કહ્યું છે કે જે સદ્ગુરુને માને છે તે જ મને માને છે. શ્રી પંચસૂત્રમાં પણ વીતરાગ ભગવંતને પામવા માટે સદ્ગુરુને જ અંતરમાં વસાવીને ભજી લેવાનું સ્પષ્ટ કહ્યું છે. એટલું જ નહિ પણ ‘શ્રી વીતરાગ પરમાત્માની પ્રાપ્તિ માટે આનાથી સુંદર બીજો કોઈ ઉપાય નથી’ એમ પણ કહ્યું છે.

મારા જીવનસાથી... મારી મા

મારો જીવનસાથી-જીવનજીવનોના સાથી છે, મારી મા-ગુરુદેવ ! જેણે મને જન્મ આપ્યો. મારા ભાવસંયમસ્વરૂપને જન્મ આપ્યો. ખૂબ ખૂબ કાળજી લઈને મારું જતન કર્યું. મને માએ ભણાવ્યો. માએ જ પરમાત્માના શાસનની પેઢીની ઓળખ આપી, સમજ આપી, મારી જવાબદારીનું ભાન કરાવ્યું.

અનેકાનેક વખત મેં માને તરછોડી. અન્યના પ્રેમને કારણે માના અંતરને કકળાવ્યું. કેટલીક વાર માની અવગણના પણ કરી, છતાં આવું કરતાં ય સાચે જ મારું અંતર દુભાતું તો હતું જ. તો ય હું ઘણી વાર બેભાન બન્યો. માને ત્રાસ આપીને ભારેકર્મી બન્યો.

છતાંય મા તે મા ! એણે મારી ઉપર એ જ વાત્સલ્ય બતાવ્યું, એ જ અમીદૃષ્ટિ કરતી રહી, એ જ સ્નેહ અને એ જ સાન્ત્વન અવસરે આપતી રહી. મને મારી ભૂલ સમજાઈ. હવે કદી પણ એ ભૂલનું પુનરાવર્તન ન થાય તે માટે મેં ભીષ્મ સંકલ્પ કર્યો. ખેર, ગમે તેમ કરું પણ એ ડાઘ તો ઘણો સાલે છે. અંતરમાં પડેલ એ ઘા દૂરૂંયા જ કરે છે.

બે વર્ષ સુધી મારી એ જીવનસંગાથિની માતાથી વિખૂટો રહ્યો. હવે ફરી માની ગોદમાં કિલ્લોલ કરવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું છે. જીવનસાથીની એકાંતહિતકારિણી કૃપા ફરી પ્રાપ્ત થઈ છે. જેના વિના મારું સમગ્ર જીવન શૂન્ય સમજું છું તે કૃપા મને પ્રાપ્ત થઈ એ જ મારું પરમોચ્ચ સદ્ભાગ્ય આજે ઉદય પામી ગયું છે.

ત્યાગ-તપથી, જ્ઞાન-ધ્યાનથી, સ્વાધ્યાયથી કદાચ વિરાટ શક્તિઓનું ઉત્પાદન થશે પણ વિષય-કષાયોની કારમી વાસનાઓનો વિનાશ તો કેવળ ગુરુકૃપાથી જ શક્ય છે એમ અનુભવે સમજાયું છે. આ વાસના-વિનાશ વિનાની શક્તિઓ તો આત્માનો જ ઘાત કરનારી છે. એવી શક્તિઓ એ સ્વરૂપે ન હોય તે જ વધુ ઈચ્છનીય છે.

ગુરુકૃપાપૂર્વક થોડું પણ મળે તે જ સ્વપરહિતકર બને. કૃપાવિહોણું ઘણું પણ મળે તો તે સ્વ-પરનું ઘણું અહિત જ કરે.

મારા બાર વર્ષના જીવનમાં આજે મને જે આનંદાનુભૂતિ થાય છે તે મારી માની એકમાત્ર અમીદષ્ટિને લીધે જ છે.

મને નિત્ય નવો વીર્યોલ્લાસ જાગે છે અને તે સક્રિય સ્વરૂપમાં તદ્દન સહજ રીતે પરિણમતો જાય છે તેમાં પણ મારી માની જ એ અસીમ કરુણાવર્ષા જ કારણ છે. દુઃસાધ્ય પણ મારા માટે સુસાધ્ય બનતું જાય છે, સિદ્ધ પણ થતું જાય છે. આશ્ચર્યજનક રીતે વિકાસની દિશામાં જાણે મને કોઈ વેગીલો ધક્કો મારી રહ્યું હોય તેવો ભાસ થયા કરે છે. નિત્ય નવું જોમ, નવો જુસ્સો, નવો અંતરાનંદ, નવી પ્રેરણા, નવું બળ, નવી આરાધના વગેરે પ્રાપ્ત થતાં જાય છે.

મારા જીવનસાથી, મારા માતા, મારા ગુરુદેવ, મારા પ્રાણ, મારા એકના એક તારક તીર્થાધિપતિ સમા એ ભવોદધિતારકના દર્શને હૈયું ગાંડુ ગાંડુ થઈ જાય છે, આંખો નાચી ઊઠે છે, મન મસ્તી અનુભવે છે.

પણ તે જ વખતે મારા અકલ્પ્ય ભાવીની અણછાજતી આગાહીઓના કાળા ઓળા મારી ચિત્તભૂમિ ઉપર ફરી વળે છે.

આજે તો કિલ્લોલ કરું છું મારી માની ગોદમાં, એના વહાલભર્યા ખોળામાં, એના વાત્સલ્યભર્યા મુખદર્શનમાં પણ... પણ આવતીકાલે શું કરીશ ? મારી માની ગેરહાજરીમાં મારું શું થશે ? બીજાને તો પોતપોતાના ગુરુ છે, મિત્રો છે, ભાઈઓ છે. મારી પાસે કોઈ નથી. કોઈ હોય તો ય મારા જીવનની ખરી માનું સ્થાન પામી શકે તેવું તો કોઈ જ નથી.

હજી મારી ઉંમર ફક્ત ૧૨ વર્ષની છે. આટલી નાની વયનું બાળક માવિહોણું અનાથ બની જાય તે કેટલી બધી શોચનીય બીના ગણાય ? મારા માટે તો પછી ઉપર આભ અને નીચે ધરતી જ ને !

કોની પાસે જઈને મારી માની જેમ ગંભીર બાબતોની વિચારણા કરીશ ? કોણ મને મીઠા-કડવા ઠપકા આપશે ? મુહપત્તીનો ઉપયોગ વિસરતાં જ હળવી ટપલી મારા ગાલે કોણ મારશે ? મારું સુકૃત સાંભળીને મીઠું સ્મિત કોણ બતાવશે ? મારા દુષ્ટતોની ગર્હા હું ક્યાં કરીશ ? મારી જીવન-શુદ્ધિ કોની પાસે જઈને કરીશ ? પુનઃ પુનઃ જીવનદાન કોણ આપશે ? પુનઃ પુનઃ આશ્વાસન કોણ દેશે ? કોના ખોળાને મારી અશ્રુધારાથી ભીના કરી મૂકીશ ?

પછી શું મને નહિ મળે મારી માના વસ્ત્રનું પ્રતિલેખન ? શું નહિ મળે

એના આસનને બિછાવવાનું પરમોચ્ચ સદ્ભાગ્ય ? શું નહિ મળે એ લબ્ધિનિધાન પ્રસન્નવણનું પારિષાપન ? મારા ચક્ષુને અને મારા કપોલને નિષ્કલંક, નિર્વિકાર બનાવતું એનું વિલેપન ? મારા તમામ ભાવરોગોને પળ-બે પળમાં ઠારી નાંખતું એનું...!

આ બધી વાતો લખવી સહેલી છે પણ કલ્પવી ખૂબ જ ભારે છે. એ જીવન કેવું તુચ્છ ગણાશે જ્યાં આ ધન્યતા મરી પરવારી હશે ?

જ્યારે નહિ કરે કોઈ સ્વાધ્યાયની પ્રેરણા, નહિ બતાવે કોઈ સત્તનો રાહ, નહિ પૂછે કોઈ જીવનની અંગત વાતો, નહિ લે ખબરઅંતર મારા શરીરની, જ્યાં પડ્યો ત્યાં પડી જ રહેવાનું. ભાઈ, હવે ચાલ, લે ઊઠ, વાપરી લે... એવું વાત્સલ્યભર્યું વચન કદી સાંભળવા નહિ મળે. માની કૃપાથી જ પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિને જ્યાં કોઈ બિરદાવશે નહિ ત્યાં... તે કાળમાં... તે જીવનમાં મારે જીવવું શી રીતે ? મારે સુખે ખાવું-પીવું શી રીતે ?

આ શીતળ છાંયડી વિનાના વૈશાખના ધોમધખતા તાપમાં હું બાળક કરમાઈને, બળી ઝળી જઈને રાખની ઢગલી જ નહિ બની જઉં !

વિધાતા ! એ ક્રુણતા મારા ઉપર ઝીંકવા કરતા મને મારી માની પહેલાં જ અહીંથી લઈ જા. મારે નથી જોવી એ કાળી પળો જેમાં મારી મા દેહપિંજરને છોડીને, મને છોડીને ચાલી જાય. મારે નથી જોવું એ ક્રુણતમ દૃશ્ય. વિધાતા ! થોડો પણ હવે દયાળુ હોય તો મારી ઉપર દયા કર. મને અહીંથી હવે ઉઠાવી લે. મારે જરૂર જીવવું હતું મારી જીવનશુદ્ધિ કરવા. તે તો હવે થઈ ગઈ છે. હવે જીવવાની ઘણી આશા હોવા છતાં પણ માવિહોણા જીવનને તો હું જરાય પસંદ કરતો નથી.

એવા જીવનમાં તો ઢગલાબંધ દોષો લાગે છે, પછી એનું પ્રક્ષાલન કોણ કરે ? દોષબહુલ જીવન સદ્ગતિના દ્વારો શેં ખખડાવે ? કૂર સજાઓથી ભરેલી દુર્ગતિઓમાં જવાનું મારા જેવા કાયર માટે તો કલ્પનાતીત છે.

માટે જ માવિહોણા કાળા જીવનના સો વર્ષ કરતાં માની હૂંફવાળા એક કલાકના આયુષ્યને અત્યંત મૂલ્યવાન સમજું છું. બસ થઈ જશે એ એક કલાકનું જીવન ! આજે ય હું અનુભવું છું ને કે પળે પળે મારી માના દર્શનમાં, એના વાત્સલ્યભર્યા સ્વરૂપના ચિંતનમાં, એની તુચ્છાતિતુચ્છ સેવામાં એના લબ્ધિનિધાનના, મારી અનંતકર્મરાશિના ભુક્કા બોલાવી દે તેવા ભાવ-

જીવનસાથીની જરૂર

મુનિજીવનની સફળતા માટે એક બાબત તો અતિશય મહત્વની છે. આ બાબત આપણા જીવનમાં ન હોય તો સંભવ છે કે વારંવાર આપણને વિકાસગતિમાં આંચકો લાગ્યા કરે, પીછેહઠ પણ ક્યારેક થયા કરે.

એ બાબત છે જીવનસાથી અંગેની ! એકાદ એવું બહુમાનનીય સ્થાન આપણી પાસે હોવું જ જોઈએ જ્યાં અંતરના બધા જ બાર ખોલી નાંખતાં લેશ પણ શરમ, ક્ષોભ, સંકોચ ન થતો હોય. મનમાં અકસ્માત ઊગી ગયેલા ખરાબમાં ખરાબ વિચારને પણ રજૂ કરી દેવામાં પળનો વિલંબ કરીને વિચારવાની આવશ્યકતા ન હોય.

આવા જીવનસંગાથી ગુરુદેવ જ પ્રાયઃ હોય કે જેમની હૂંફમાં આત્મા કિલ્લોલ કરતો હોય. કદાચ તેવું સ્થાન તેઓશ્રી ન જ પામી શકે તો એવા કોઈ વિશુદ્ધ સંયમીને તે સ્થાન બક્ષીને આપણો જીવનવિકાસ એમને સોંપવો જોઈએ. એવી તો શક્યતા જ નથી કે આ જીવનમાં કોઈ અશુભ તત્ત્વનું ઉત્થાન જ થાય નહિ, મન ઉપર આર્તધ્યાનના જાળાં ક્યારેય પણ જામે જ નહિ, વાણીમાં અશિષ્ટતા આવે જ નહિ કે કાયિક યોગમાં કશું ય દૂષણ પેદા થાય જ નહિ.

એની સાથે એવી કોઈ શક્યતા જ નથી કે આ જીવનમાં કોઈ સુકૃત થાય જ નહિ, મન ભવ્ય ભાવનાઓ ભાવે નહિ, વાણી પોતાને ધન્ય બનાવે નહિ, કાયા પણ તપ-ત્યાગાદિથી પોતાને નિર્મળ બનાવે જ નહિ.

બે ય સંભવિત છે, પ્રાયઃ હંમેશ સંભવિત છે.

નિત્ય કેટલાક સુકૃતો થાય છે તેમ કોઈ કોઈ દુષ્કૃત પણ થઈ જ જાય છે. જીવનસંગાથીની પાસે દુષ્કૃતો પ્રગટ કરીએ અને સુકૃતો પણ જણાવીએ. દુષ્કૃતો જાણીને જીવનસંગાથી એ દુષ્કૃત ફરી ન થાય (અકરણનિયમ) તે માટે માર્ગદર્શન આપે, ભૂલ થયા બદલ મીઠો-મર્માળો ઉપાલંભ આપે, આંખોને આંસુથી ભરી આપે, અશ્રુથી પાપ-પંક બધોય ધોઈ આપે.

સુકૃત સાંભળીને જીવનસંગાથી આનંદ પામે, પ્રસન્નતા અનુભવે,

કૃપાનો ધોધ વરસાવે, ઉપબૃંહણા કરીને નવું બળ જન્માવે. આપણા આત્માની લઘુકર્મિતાને કલ્પીને, નવી નવી સાધનાની યોગ્યતા જાણીને મુક્તિના અવન્ધ્ય ઉપાયો બતાવે.

શોધી કાઢો એવા એક જીવનસંગાથીને જેની સાથે તમારો સંપૂર્ણ અભેદ હોય. અહીં ભેદ તો ન જ ચાલે કિન્તુ ભેદાભેદ પણ ન ચાલી શકે. જીવનસાથીના સંગની અસાધારણ સફળતા છે તેમની સાથેના સંપૂર્ણ અભેદમાં !

એ સંગમાં જે રંગ આવે છે, જે આનંદોર્મિઓ ઊછળે છે, જે આંતર-મસ્તીનો અનુભવ થાય છે તે હંમેશા અનિર્વાચ્ય હોય છે.

એની પાસે દુષ્કૃતો પ્રગટ કરતાં ય લાભ જ થાય, સુકૃતો જણાવતાં ય વિકાસ જ થાય. દુષ્કૃતો વિકાસને નબળાં પાડી દેનારા છે પણ એની ગર્હા તો વિકાસમાં વેગ લાવી મૂકે છે. સુકૃતનું અન્યત્ર પ્રકટીકરણ વિકાસને થંભાવે છે, જ્યારે જીવનસાથી પાસે એનું કથન વિકાસને ચારે પગે દોડાવે છે.

શોધી કાઢજો કો'ક જીવનસાથીને ! તમારાથી અભિન્ન મનને ! આત્માને ! હૃદયને ! દિલને ! દિમાગને !

જેમની પાસે જીવનસાથી નથી તેમના જીવનમાં દુર્દિનદશા અનુભવાતી હશે એમ મને લાગે છે. જીવનસાથી વિનાનું ત્યાગ-તપોમય જીવન, જ્ઞાન-ધ્યાન અને સ્વાધ્યાયમય જીવન લૂણ વિનાનું લૂખ્ખું, ફિક્કું નહિ બની જતું હોય શું ? મુનિ પણ માનવ છે. માનવમાં ય એ માત્ર બુદ્ધિમાન પ્રાણી નથી કિન્તુ હૃદયનું જીવંત તત્ત્વ છે, લાગણીનો જ અંતઃસ્રોત છે.

કઠોર સાધનાના જીવનમાં એકાદ પણ જીવનસાથી ન હોય તો ક્યાં એના અંતરના ઉકાળા ઠાલવશે ? ક્યાં એની ઊર્મિઓના ઉછાળાને વહાવશે ? ક્યાં પોતાના દુષ્કૃત્યોના પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા અશ્રુની સરિતાઓ વહાવશે કે જે કો'કના ખોળાને ભીનો ભીનો કરી મૂકીને પાપપંકને ધોઈને જ જંપશે.

જીવનસાથી વિનાનું જીવન એટલે કઠોર સાધનાનું ગૂંગળામણભર્યું જીવન ! કેટલો સમય જીવાય એ ગૂંગળામણમાં ! વર્તમાન મુનિજીવન એટલે પ્રકુશ કે કુશીલનું અતિચારપ્રચુર-દોષપ્રચુર જીવન ! અનેક દોષો ડગલે ને

પગલે લાગ્યા જ કરે. એ દોષોનું નિવારણ ક્યાં થાય ? કોઈ જીવનસંગાથિની મા વિના એ દોષો ઉચ્ચારી પણ ક્યાં શકાય ? અને એ દોષો જીવનમાં રહી જાય તો પળે પળે કૂદકે ને ભૂસકે વધતા જ જાય એ નિશ્ચિત હકીકત છે. વધતા જતા નદીના પૂર જેવા ભયાનક દોષો ક્યારે શું કરી બેસે ? કોઈ કાળી પળે કેવા ઈતિહાસનું સર્જન થાય ?

માત્ર મુનિજીવનથી મુક્તિ નથી કિન્તુ પ્રાયશ્ચિત્ત-શુદ્ધ મુનિજીવનથી જ મુક્તિ છે. આથી જ બાર પ્રકારના તપમાં મૂર્ધન્ય સ્થાને પ્રાયશ્ચિત્તને કહેલ છે.

આ તપનું આરાધન જીવનસાથી-જીવનસંગાથિની મા વિના ક્યારેય પણ શક્ય નથી.

સુકૃતોનું પણ આવું જ છે. દુષ્કૃતો પ્રગટ કરવાથી નબળા પડીને મૃત્યુ પામે છે તો સુકૃતો પ્રગટ કરવાથી સબળા બનીને વિસ્તરતા જાય છે. જીવનસાથી પાસે જ નિરભિમાનપણે આપણા સુકૃતોને કહી શકીએ. અને એની પાસેથી પ્રાપ્ત થતી ઉપબૃંહણ સુકૃતારાધનમાં અભિનવ ઉત્સાહના ઉછાળા ઉત્પન્ન કરે, જે આપણા માટે દુઃસાધ્ય બનેલા યોગોને સુસાધ્ય બનાવી દે છે. અનાયાસે, સાહજિક રીતે જ આરાધનામાં વેગ આવે. શુભ સંકલ્પો જાગતા જ જાય. સક્રિય આરાધનામાં ઊતરતા જ જાય. એ આરાધના પણ બદ્ધમૂલ બનતી જ જાય. અગમ્ય ઉત્સાહ જીવનમાં ધરમૂળ ફેરફારો કરતો રહે. કલ્પનાતીત સિદ્ધિઓ બક્ષતો રહે. વિષયાદિની વાસનાઓનું તો નામ પણ કોઈ રૂંવાડે સાંભળવા ન મળે.

તદ્દન એકલવાયા જીવનના ભલે કો'ક આનંદ હશે, સ્વતંત્ર વિચારોમાં ભલે કોક વિશેષતા હશે, મનમાની આરાધનામાં ભલે કો'ક વિકાસ દેખાતો હશે પરંતુ હકીકતમાં બધુંય ભ્રાન્ત હોય છે. એ વિકાસ તો અહંકારથી ખરડાયેલો હોય છે. એ સ્વાતન્ત્ર્ય શ્રીજિનશાસનને હાનિ કરે, સ્વનું અહિત કરે, આશ્રિતો પર આજ્ઞાબાહ્ય વિચારોની છાંટ નાંખી એમનું પણ અહિત કરે, માટે ગમે તેમ કરીને જીવનસંગાથીની શોધ કરવી જ જોઈશે. એમનાથી અભેદ સાધવો જ રહેશે, કેમકે એના વિના વિશુદ્ધ સંયમની ભૂખ ભાંગશે નહિ, વિશુદ્ધિ પ્રાપ્ત થશે નહિ, જીવનની કોઈ પણ પળમાં અંતરાનંદની અકૃત્રિમ ઝાંખી થશે પણ નહિ.

ભલે થોડું વેઠવું પડે તો વેઠીને પણ વિશુદ્ધ સંયમના ખપી, વિશુદ્ધ

પાપશુદ્ધિ

આજે મુનિજીવનના એક પાસા તરફ નજર નાંખીને ખૂબ જ આવશ્યક, અત્યંત ગંભીર વિચારણા કરવી છે.

મુનિજીવન એ જેટલું બુદ્ધિનું જીવન નથી એટલું હૃદયનું જીવન છે. હૃદયવાળો જ આ જીવનમાં સફળતા પામી શકે છે. હૃદયવિહોણા બુદ્ધિમાનનું અહીં બે બદામ જેટલું પણ મૂલ્ય હોઈ શકે નહિ.

હૃદયવિહોણા મુનિવેષ પામી શકશે પણ મુનિપણું તો ન જ પામી શકે, કેમકે હૃદય વિના મુનિપણાને રહેવાનું કોઈ સ્થાન જ નથી. હૃદય છે તો જ પાપવાસના છે, છતાં તે હૃદયની કોઈ કિંમત નથી માટે જ પાપવાસનાવાળો હૃદયવાળો કહી શકાય નહિ. જે હૃદય પાપને રડી જાણે, પાપનો તિરસ્કાર કરી જાણે, પાપની ભારે સૂગ શ્વાસોશ્વાસમાં ભરી જાણે તે હૃદય જ હૃદય છે.

પ્રસ્તાવનાઓ વાંચી લઈને કે ગુરુગમ વિના ગમે તે ભણી જઈને તૈયાર થતાં ‘ઇલેક્ટ્રોનિક બ્રેઈન’ આ કાળમાં ઘણી મોટી સંખ્યામાં જોવા મળશે. કદાચ એને ચલાવી પણ લઈએ પણ હાર્ટ જ્યારે ઇલેક્ટ્રોનિક (યાંત્રિક) બની જાય છે ત્યારે તે વ્યક્તિને આપણે બિલકુલ બરદાસ્ત કરી શકતા નથી. એ હૃદયોની નિષ્ફુરતા અનેક ભાવુકાત્માઓના ભાવપ્રાણ લઈને વિશ્વમાં કારમી હોનારત સર્જે છે.

માટે જ મુનિજીવનમાં...

હૃદય જ પ્રાણ છે.

હૃદય જ ત્રાણ છે.

હૃદય જ બંધુ છે.

શ્રી જીતકલ્પસૂત્રમાં કહ્યું છે કે મુમુક્ષુ આત્મા સંયમથી મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે, પણ જો તે સંયમધર્મ અવિશુદ્ધ જ રહે તો તેનાથી મુક્તિ ન મળે. એ માટે તો એ અવિશુદ્ધિને દૂર કરવા ગુરુની સાખે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જ જોઈએ. આમ પ્રાયશ્ચિત્તથી સંયમ શુદ્ધ થાય અને એ સંયમ મુક્તિ આપે છે માટે મુક્તિમાં

પ્રાયશ્ચિત્ત-પાપશુદ્ધિ સ્વરૂપ અભ્યંતર તપ અસાધારણ કારણ બની રહે છે.

શું હૃદય વિના આ પાપશુદ્ધિ થઈ શકે ખરી ? હા, હૃદયવિહોણો બુદ્ધિમાન પોતાની બુદ્ધિના બળથી પાપશુદ્ધિની વાતો કરી શકશે પણ સ્વયં પાપશુદ્ધિ તો નહિ જ કરી શકે. પાપશુદ્ધિ વિના મુક્તિ શક્ય જ નથી પછી ચાહે તેટલા ધોર ત્યાગ-તપ કરો, ધોર પરિષદ-ઉપસર્ગો સહો, અપૂર્વ બહુશ્રુત બનીને પ્રખર વક્તા બનો.

એટલે જ સાધકોની દુનિયામાં હૃદય જ સર્વેસર્વા છે. અહીં બીજું બધું ન હોય તો ચાલે, લૂંટાઈ જાય તો પણ ચાલે પરંતુ હૃદય તો સદૈવ સુરક્ષિત હોવું જ જોઈએ.

મોહરાજ મહામગરમચ્છ છે. એને જીવાત્માના બીજા અંગો ચાવી જવા કરતા આ હૃદય ચાવવામાં ખૂબ જ આનંદ આવે છે. આ જાણકારીને લીધે જ વંદનીય સાધકો પોતાના હૃદયનું બરોબર જતન કરી રાખે છે. એ કદી પણ ખોવાઈ ન જાય તે માટે તેને સદૈવ સુરક્ષિત રાખે છે.

મારી એવી પક્કી સમજ છે કે જો સદ્ગુરુની વાસ્તવિક કૃપા પ્રાપ્ત ન થાય તો તો વિષય-વિકારોથી અંતર ખીચોખીચ ભરાઈ જાય, ઊભરાઈ જાય, છલકાઈ જઈને કોઈ કાળાં પાપ કરવાનું ક્યારેક ભયાનક સાહસ કરી પણ દે. કદાચ લજ્જાદિના કારણે ઉઘાડાં પાપ ન થાય તો પણ એવા અંતરો પાનપાનની પાપવાસનાઓથી સદૈવ ખદબદતાં તો રહેશે જ, વૈષયિક વિકારોથી સદૈવ અભડાયેલા રહેશે જ અને છતાં અહંકારગ્રસ્ત એ આત્માઓ પોતાના કોઈ પણ પાપની શુદ્ધિ કરતાં ભારે ત્રાસ અનુભવશે. પ્રાય: તો એમના જીવનમાં એવી પાપશુદ્ધિની સુવર્ણપળોની સ્પર્શના સંભવિત જ નહિ બનતી હોય.

મારી દૃષ્ટિએ જેટલું ભયંકર પાપ નથી એટલું ભયંકર પાપશુદ્ધિનું અકરણ છે. શાસ્ત્રકાર ભગવંતોએ ‘પાપ’ થવામાં આશ્ચર્ય વ્યક્ત નથી કર્યું પણ પાપશુદ્ધિ કરવામાં ભારે આશ્ચર્ય વ્યક્ત કર્યું છે. અંતરમાં સદૈવ ખદબદતી પ્રાપવાસનાઓને નાનકડા બાળની જેમ ગુરુમાતા પાસે વ્યક્ત કરી દેનાર આત્માને ધન્ય કહ્યો છે, વંદનીય કહ્યો છે, પ્રાતઃસ્મરણીય કહ્યો છે.

શ્રીમહાનિશીથસૂત્રમાં પાપશોધક મહાત્માઓના અસાધારણ ગુણકીર્તન કર્યા છે અને એના દ્વારા દરેક મુમુક્ષુ આત્માને પોતાના પાપોની શુદ્ધિ કરી

લેવા માટે જરૂરી જબરદસ્ત બળ પૂરું પાડ્યું છે.

પાપ આપોઆપ થઈ જનારી વસ્તુ નથી. પાપસંયોગોની આધીનતાને લીધે વિચારના પાપો જન્મે છે. સેંકડો વિચારના પાપોમાંથી વાચિક કે કાચિક પાપનો જન્મ થાય છે એટલે પાપથી જ દૂર રહેવા માટે પાપના જે જે કારણો હોય તેનાથી સદૈવ દૂર રહેવું જોઈએ. વિષયવાસનાથી દૂર રહેવું હોય તો એ વાસનાના ઉત્તેજક તત્ત્વો જેવા કે વિજાતીયપરિચય, પ્રણીત ભોજન, અતિભોજન, વિભૂષા વગેરે નવેય બ્રહ્મવ્રતની વાડોથી સુરક્ષિત રહેવું જોઈએ.

વાડને વ્રતની જેમ પાળે તે જ બ્રહ્મચર્યનો સ્વામી બની શકે, વાસનાના સ્પર્શથી મુક્ત રહી શકે.

આવું દરેક બાબતમાં સમજી લેવું. પાપથી બચવા માટે પાપના કારણોથી દૂર રહેવું, એનાથી નાસભાગ કરવી.

પણ આટલું જ બસ નથી. પાપ ન થઈ જાય તે માટે પાપના વિપાકોનો - આલોકના અને પરલોકના કટુ ફળોનો-ખૂબ વિચાર કરવો. મનને સતત વિપાકવિચય ધર્મધ્યાનથી ભાવિત કરતાં રહેવું. પાપના તીવ્ર ડર વિનાનો આત્મા ગમે ત્યારે પાપનો ભોગ થઈ જ પડે. પાપના ભય વિનાની પળોમાં જ પાપોના થોકબંધ સર્જન થાય.

અહીં એક પ્રસંગ ટાંકું છું. એક ભાઈને કોઈ જીવલેણ દર્દ ઊપડ્યું. બાજુના ગામડામાં એક અનુભવી વૈદ્ય રહેતા હતા તેમને બોલાવ્યા. વૈદ્યે કહ્યું, “મારી દવા કરવી હશે તો સારું થયા પછી હું જે વસ્તુ ખાવાની ના કહીશ તે કદી પણ જીવનમાં નહિ ખવાય, છતાં જો ખાઈ લેવામાં આવશે તો ફરીથી દર્દ ઉપડશે, જે જીવ લઈને જ જશે.”

ભયંકર વેદના ભોગવતા દર્દીએ કબૂલ કર્યું કે, “તમે જે વસ્તુ ખાવાનો નિષેધ કરશો તે જીવનભરમાં ક્યારેય પણ નહિ ખાઉં.”

ઉપચાર શરૂ થયા. ત્રણ ચાર માસમાં દર્દી તદ્દન નીરોગી થયો. વૈદ્યે કહ્યું, ‘તમારે જીવનભર ક્યારેય દહીં ન ખાવું.’ પેલાએ કબૂલ કર્યું. એ વાતને વીસ વર્ષ થયા. કદી એણે દહીં ન ખાધું. ઘણી વાર ઘણાએ દહીં કે દહીંની બનાવેલી વસ્તુ ખાવાનો આગ્રહ કર્યો પણ તેણે દાદ ન આપી. પણ એક વાર ઘરમાં શીખંડ-પૂરીનું જમણ થયું. બધાએ કહ્યું, “હવે તો વીસ વર્ષ થઈ ગયા.

પણ હવે કબૂલાત શેં કરાય ? સૌની વચ્ચે અપમાનિત થવાનો ભય દેખા દેવા લાગ્યો. રુક્મી સાધ્વીએ કહ્યું, ‘ના, ના, એ તો માત્ર કુતૂહલથી જોયું હતું કે એ રાજકુમારનું શીલ કેવું છે !’ જાણો છો ને આ સરાગદષ્ટિના પાપની અનાલોચનાનું ભયાનક પરિણામ !

નજર સામે રાખવા જેવા છે માનસિક, વાચિક અને કાચિક પાપોની અનાલોચનાના ભયંકર વિપાકોને !

અપૂર્વ ધર્મની આરાધના ભલે સેંકડો વર્ષોની હોય છતાં તેની પાછળના ભાવની નક્કરતા કેટલી હોઈ શકે ? અને પળનું જ પાપ હોય પણ તેની પાછળ અનાદિસંસ્કારનું અધમાધમ બળ કેટલું જબ્બર હોય ? માટે જ કેટલીક વાર યુગોના ધર્મો ઈતિહાસ નથી સર્જી શકતા જે ઈતિહાસ પાપની કાળી પળો સર્જી દે છે. માટે પાપ થવા જ ન દેવા માટે પ્રારંભિક કક્ષામાં બે વાતનો ખ્યાલ રાખવો જ પડશે :

(૧) પાપથી નીપજનાર ઈહલૌકિક-પારલૌકિક વિપાકોની કટુતા.

(૨) પાપના કારણોથી નાસતા-ભાગતા રહેવાની સંપૂર્ણ સભાનતા.

અહીં પણ જ્યારે મુમુક્ષુ આત્મા ગુરુગમ પ્રાપ્ત કરીને વિશિષ્ટ આત્મબળ પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે વિપાકકટુતાના વિચારના સ્વરૂપ વિપાકવિચય ધર્મધ્યાનની સાથે સાથે તેના અંતરમાં આજ્ઞાવિચય ધર્મધ્યાન વધુ ને વધુ પ્રધાન બનતું જાય છે.

અમુક પાપ કેમ ન કરવું ? એના જવાબમાં આજ સુધી એ વાત હતી કે પાપ કરીએ તો દુર્ગતિના દુઃખો મળે. હવે એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ચિત્ત બોલી ઊઠશે કે પ્રભુની આજ્ઞા છે કે આ પાપ કહેવાય માટે તે ન જ કરાય માટે ન જ કરવું.

રગેરગમાં જ્યારે સર્વજ્ઞ વીતરાગ ભગવંતો પ્રત્યે અસીમ બહુમાનભાવ વ્યાપી જશે ત્યારે જ એ આજ્ઞાબહુમાન પ્રાપ્ત થશે.

આમ પાપથી મુક્ત રહેવા માટે દુઃખભીરુ બનવું જોઈએ અને ઉચ્ચકક્ષાનો અવજ્ઞાભીરુતા ગુણ સિદ્ધ કરવો જોઈએ.

પણ એમ સમજો કે આટલી જાગૃતિ રાખવા છતાં કોઈ એવી કાળી પળ સાવ નજીક આવી જાય છે અને મસ્તાન જીવનનો કોળિયો કરી જવા તરાપ મારવા મોં ફાડતી ઊભી છે તે વખતે શું કરવું ?

આનું સમાધાન એ જ છે કે ત્યાંથી સત્વર નાસી જવું; કશુંય વિચાર્યા વિના, કશાય કુતૂહલમાં પડ્યા વિના !

પવિત્ર આત્માઓ પાપનો કોળિયો જો બન્યા હોય તો તે પ્રાય: ‘કુતૂહલ’ વૃત્તિને કારણે જ બન્યા છે. એ વૃત્તિ અત્યંત ભયંકર છે. એનો પડછાયો પણ સારો નહિ. નાસી છૂટ્યા પછી તત્કાળ ગુરુમાતા પાસે જવું અને અજાણી એ વાતને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં છતી કરી દેવી. સખતમાં સખત દંડ લેવો !

એક સાધકની દૃષ્ટિ એક વખત સ્નાન કરતી યુવતી ઉપર પડી અને ત્યાં જરા વાર ચોંટી. સામે આવીને ઊભેલો પાપ-પિશાચ એની નજરમાં આવી ગયો અને તરત જ નાસી છૂટ્યા ! રસોડામાં જઈને મરચાંની ભૂકીની ગુણમાં હાથ નાંખ્યો. બે મુઠ્ઠી ભરી લીધી અને સીધી બે ય આંખો સાથે જડી દીધી ! દુષ્ટ આંખો ! આ પાપ કરવાની વૃત્તિ જાગી ? કુતૂહલ થયું ? લ્યો, અત્યારે જ એની સજા ભોગવી લો ! સાત સાત દિવસ સુધી એ આંખો સૂજીને લાલ ટેટા જેવી થઈ ગઈ છતાં સાધક તો હસતા જ રહ્યા !

પાપ બારણે આવીને ઊભું હોય ત્યારે પણ નાસી છૂટીને, પ્રતિપક્ષી વિચારો કરીને કે બીજા ગમે તે ઉપાયો યોજીને પાપને દૂર ને દૂર ઠેલવાનો પ્રયત્ન કરતા જ રહેવો જોઈએ. કતલની એ પળો જેટલી દૂર ઠેલાશે એટલો બચાવ વધુ શક્ય બનશે. પણ ધારો કે કિલ્લે કમોના યોગે કોઈ ભયંકર પાપ વિચારમાં સેવાઈ ગયું કે આચારમાં આરપાર ઊતરી ગયું તો તેની શુદ્ધિ માટે સત્વર સજા બની જવું જોઈએ. જેટલા ભાવાવેશથી પાપ સેવ્યું એથી પણ વધુ ભાવાવેશથી પાપશુદ્ધિ કરવી જોઈએ. ઉપવાસાદિનો દંડ આચરી લેવા માત્રથી પાપશુદ્ધિ રખે માનતા ! વસ્તુતઃ તો પશ્ચાત્તાપના અફાટ ધોધના સ્નાનથી જ પાપશુદ્ધિ થાય છે. પાપ ભલે નાનકડું હોય પણ એની શુદ્ધિ જો તીવ્ર ભાવાવેગપૂર્વકની બની જાય તો સંભવ છે કે આ જ પાપના નહિ, એક જીવનના સઘળા પાપના નહિ પરંતુ લાખો-કરોડો જીવનોના સર્વ પાપ-પંકનો નાશ એ શુદ્ધિના જળ-પ્રવાહો કરી નાંખે !

પાપથી ન ડર્યો એણે શુદ્ધિથી જરાય ડરવું ન જોઈએ. ગુરુમાતાના ચરણે આળોટી જઈને નાનકડા બાળની જેમ સર્વ પાપનો એકરાર કરી જ દેવો જોઈએ. શ્રીમહાનિશીથસૂત્રમાં એવા આત્માઓને પાપાત્મા નથી કહ્યા, પરંતુ પુણ્યાત્મા અને મહાત્મા કહ્યા છે. એમને તો વંદનીય અને સેવનીય કહ્યા છે !

શાસનસેવાનો સરળતમ ઉપાય

પૂર્વે મેં એક પત્રમાં સળગતું શાસન શેં ઠારવું ? એ વિષય ઉપર કેટલીક વિચારણા રજૂ કરી હતી. આ વિચાર પણ એ પત્રના અનુસંધાનમાં જ સમજાવો.

ચારે બાજુ શાસનદ્રોહીઓનો રાફડો ફાટ્યો છે. પણ ચારેય દિશાના ખૂણેખાંચરે કો'ક કો'ક શાસનપ્રેમી પણ વસે છે. શ્રીવીતરાગશાસનની આજની પરિસ્થિતિ જોઈને જીવતા રહેવા કરતાં ઝેરના એક જ કટોરાને ઈચ્છતો વર્ગ પણ આજે ય મોજુદ છે ! ઘણું કરી દેવું છે છતાં કાંઈ જ કરી શકાતું નથી એ સ્થિતિ એમને અત્યંત અસહ્ય બની છે. મારી પાસેય એમાંનો કેટલોક વર્ગ આવે છે. એમનું કરુણ રુદન સાંભળું છું ત્યારે અંતર કકળી ઊઠે છે. શું કરવું ? આજ સુધી તો આગને ઠારવાનો એક જ ઉપાય મેં વિચાર્યો છે, અંતરમાં સ્થિર પણ કર્યો છે કે વિશુદ્ધ સંયમનું બળ પ્રાપ્ત કર્યા વિના બીજું કાંઈ જ કરી શકાય નહિ. જેને એમ લાગતું હોય કે ચારે બાજુ સળગી રહ્યું છે એણે પંચાચારમય વિશુદ્ધ સંયમના પંથે ચાલી નીકળવું જોઈએ, જેટલું બને તેટલું વધુ જિનાજાનુસારી જીવન જીવવાનો મહાવરો પાડતા રહેવું જોઈએ.

‘મોં ખોલવું હોય તો નાક બંધ કરો’ એ નીતિ અહીં અપનાવવાનું આવશ્યક લાગે છે. અપૂર્વ શાસનસેવા કરવી હોય તો સ્વસેવામાં નિપુણ બનો. જ્યાં સુધી અંતરમાં શાસન એકરસીભાવને પામે નહિ, જીવનની તમામ પળોમાં, કર્તવ્યના તમામ ક્ષેત્રોમાં, સત્ત ધાતુના કણકણમાં શાસન પીને પચાવી જાણતાં ન આવડે ત્યાં સુધી એ શાસનને બહિરંગ ક્ષેત્રોમાં સ્થિર કરવાનું કાર્ય આસમાનના તારા તોડવા જેટલું કઠિન છે એ વાત કશોય સંદેહ રાખ્યા વિના સ્વીકારી લેવી પડશે.

ટૂંકમાં શાસનસેવક તે જ બની શકે જેના અંતરમાં શાસનની સુદૃઢ સ્થાપના થઈ ચૂકી હોય. તે સિવાય જડબાના જોરથી, પ્લેટફોર્મ ગજાવવા માત્રથી કે યોજનાના કાગળિયાના ઘોડા દોડાવવા માત્રથી અથવા તો માત્ર પુણ્યની લાકડાની તલવારે તૂટી પડવાથી શાસનસેવા કરી દેવાની માન્યતા તો

અનેક આત્માઓના ભાવપ્રાણોનો ભોગ લેનાર જીવલેણ ભ્રમ છે. એવી શાસનસેવા વસ્તુતઃ શાસનની કુસેવા સિવાય બીજું કંઈ જ નથી. એટલે જે કોઈ આત્માને શાસનસેવાની રઢણ લાગી હોય તેણે પ્રથમતઃ તો આજ્ઞાનુસારી જીવન જીવવું જ પડશે, કેમકે એનાથી નિષ્પન્ન થતું બળ એ જ છત્રપતિ શિવાજીની તાતી તલવાર છે, વાસુદેવનું સુદર્શન ચક્ર છે કે દેવોના નાયક ઈન્દ્રોનું આગ વરસાવતું વજ્ર છે.

સમજી રાખો કે આખું રોમ (શાસન) સળગી રહ્યું હોય તે વખતે ન્યુરો (ભોગરસિક આત્મા) ફીડલ વગાડતો બેસી રહે એ સાચે જ ભયાનક કોટિની શાસન-કુસેવા છે. પણ એ સાથે એ વાત પણ સમજી રાખવી કે સળગતું જોઈને બૂમરાણ મચાવીને એ આગ સામે ધસી જવાની વાતો કરવી કે એવા દોડી જવાના બળહીન પ્રયાસો કરવા એ પણ ભયંકર કોટિની શાસન-કુસેવા છે. આશયશુદ્ધિની કોરી વાતો ન ચાલે. નહિ મરવાના શુદ્ધ આશયપૂર્વક ઝેર ખાનારો મર્યા વિના રહે ખરો ? દિલ્હી જવાના શુદ્ધ આશયથી મદ્રાસની ગાડીમાં બેસી જનારો દિલ્હી પહોંચી શકે ખરો ?

જિનશાસન એ વિશ્વના જીવોનું ત્રાણશાસન છે. એ રમકડું નથી કે તેની સાથે ગમે તેમ ચેનચાળા કરી શકાય. ખરેખરી ધગશ લાગી હોય સળગ્યું ઠારવાની, તો આધ્યાત્મિક બળ ઉત્પન્ન કરવા જિનાજ્ઞાનુસારી શુદ્ધ જીવન જીવતા થઈ જાઓ. સળગતું ઠારવાના કર્તવ્યની પાસે અસંયમિત ભોગોના તુચ્છ આનંદોનું ધૂળ જેટલું પણ મૂલ્ય નથી એ વાત કદી પણ વીસરશો નહિ. શુદ્ધ આજ્ઞાનુસારી જીવનથી જ્યારે આધ્યાત્મિક પ્રતિભા લલાટે લસલસતી જોવા મળે છે ત્યારે એ માનવાત્માની સામે કોઈ એકાદ પણ દેવાત્માની નજર પડી જાય છે. અહીં બેઠેલો એ શ્રમણાત્મા પોતાના આધ્યાત્મિક કેન્દ્રના રોકેટ બળોને દેવલોકમાં છોડે છે અને બેશક ભોગાસક્ત દેવાત્માની આંખો ઉઘાડી નાંખે છે. મહાત્માના એ પસાર કરેલા આધ્યાત્મિક અણુઓ એના સિંહાસનને ડોલાવે છે. આમ જ્યારે કોક દેવાત્માનો વિરાટ જાગશે ત્યારે એક જ પળમાં સળગતું ઠરવા લાગશે, સેંકડો વર્ષોની જાળ પળ બે પળમાં ચીરાઈ જશે, કરોડો આત્માઓના જીવલેણ ભ્રમો ભેદાઈ જશે, જડમૂળ કરી ગયેલી શ્વેત પ્રજાની તમામ રમતો ધૂળ ચાટતી થઈ જશે. ભૂગર્ભમાં છુપાયેલા સેંકડો જ્ઞાનભંડારોની અમૂલ્ય પ્રતોની ઉપર લદાયેલી શેર શેર ધૂળ થોડા જ સમયમાં

ફેકાઈ જશે. સહસ્ત્રાવધિ ગ્રંથો પ્રકાશમાં આવશે, સર્વત્ર જિનશાસનનો જયજયકાર બોલાશે !

ગભરાશો નહિ આજની ભયાનક અવદશાથી ! લાખો ટનનું તિમિર પ્રકાશના એક જ લીસોટાથી વેરણછેરણ થઈ જતું નથી ? જો હા, તો હવે નિરાશ થવાની કાંઈ જ જરૂર નથી. એ આધિદૈવિક બળને તમારા આધ્યાત્મિક કેન્દ્રોમાં ઉત્પન્ન કરવા માટે શુદ્ધ આજ્ઞાનુસારી જીવન જીવવા લાગી જાઓ. આ મહાનમાં મહાન શાસનસેવા છે. ૮૦ વર્ષની ડોકરી સાધ્વી પણ આ શાસનસેવા કરી શકે, શ્રદ્ધાળુ શ્રાવિકા પણ એની કક્ષામાં આ શાસનસેવા કરી શકે. પ્રવચનકારો અને ત્યાગી-તપસ્વી મહાત્માઓએ પણ વસ્તુતઃ આ જ શાસનસેવા કરવાની છે. આના વિનાની વાતો તો ભાટવેડા કહેવાય, તપશ્ચર્યાઓ ભૂખમરા કહેવાય, ધ્યાનો બગલાના કહેવાય અને પ્રચારનો પ્રકાશ ભડકા જ કહેવાય.

પણ અહીં એક કોયડો ઊભો થાય છે. દસકાઓ સુધી જો બળ મેળવવાની આરાધના જ આરાધવી હોય તો કાર્ય ક્યારે કરશું ? બેશક, એ ‘સ્વ’ની આરાધના જ એક વિશિષ્ટ કાર્ય છે અને તેનાથી જન્માન્તરમાં પરાર્થનું મહાન કાર્ય નિષ્પન્ન થવાનું પણ છે. કિન્તુ આ જ જન્મમાં બહિરંગ શાસનસેવા શી થાય ? વૃદ્ધાત્મા એ મહાત્મા હોઈ શકે પરંતુ તે યુવાનીના થનગનતા પુરુષાર્થથી સાધ્ય શાસનસેવાના કાર્યને શેં આંબશે ? એટલે આ જન્મારો તો માત્ર બળ મેળવવામાં જ વદ્યો જશે ને ? આ કોયડો બહુ જબરો, ખૂબ જ વિચિત્ર, લમણામાં શૂળ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે. કિન્તુ અંતે એનું પણ સમાધાન મળી ગયું છે.

સર્વત્ર અંધકાર વ્યાપ્યો છે એ વખતે સ્વના કેન્દ્રમાં વિશુદ્ધ આરાધનાનું પાવરફુલ પાવરહાઉસ ઊભું કરવા જઈએ તો વર્ષો વહી જાય. એના કરતાં તો ૪૬૦ વોલ્ટના પ્રચંડ વિદ્યુત-દબાણથી ધબકતા એવા પાવરહાઉસ સાથે ‘કનેક્શન’ જ કરી લઈએ તો ? કેટલી થોડી વાર લાગે ?

વિશુદ્ધ સંયમની સાધનાઓ જેમણે વર્ષોથી આરાધી છે, ફલતઃ જેમના રૂંવાડામાં ક્યાંય કામવિકારનું સ્પન્દન પણ શોધ્યું જડે તેમ નથી, જેમણે રસના જેવી ભયંકર સાપણને વિરાગની મુરલી બજાવીને વશ કરી છે, જેમના લોહીના કણકણમાં આગમરસ વ્યાપી ગયો છે, જેમના શ્વાસ-શ્વાસમાં

આળાદ ધર્મો

ધર્મ ક્યાં છે ? અહિંસામાં ? સત્યમાં ? અસ્તેયાદિમાં ? ના, જો અહિંસામાં જ ધર્મ હોય તો હિંસા કદી ક્યાંય થઈ જ ન શકે. પછી ગૃહસ્થો જિનપૂજા શેં કરશે ? મુનિ ભગવંતો નદી કેમ ઊતરશે ? રે, હાથ પણ કેમ હલાવશે ? મોં ખોલીને ઉપદેશ પણ કેમ દેવાશે ? તો પછી માર્ગ જ ક્યાં રહેશે ? સર્વ કર્મનો ક્ષય કરીને એક જ સમયમાં સિદ્ધિપદને પામતા પરમાત્માઓ ઋજુગતિમાં વાયુ આદિના જીવની સ્વરૂપહિંસા કરવા દ્વારા તત્સમયે જ સંસારમાં ફેંકાઈ નહિ જાય ?

જો અહિંસા જ ધર્મ હોય, સત્ય જ ધર્મ હોય, અસ્તેયાદિ જ ધર્મ હોય તો સ્યાદ્વાદ ન હોય. સ્યાદ્વાદ ન હોય તો વસ્તુસ્થિતિનું વિજ્ઞાન પ્રાપ્ત ન થાય. એ વિજ્ઞાન વિના માર્ગ ન હોય. કશું જ ન હોય. સર્વત્ર હોય પાપ, દુઃખ, યાતનાઓ અને ત્રાસ ! ક્યાંય ન હોય ધર્મ, સુખ, આનંદ, શાન્તિ !

પણ છે વિશ્વમાં સુખ અને શાન્તિ તો અવશ્યમેવ છે વસ્તુસ્વરૂપનું વિજ્ઞાન, અને તેથી અવશ્ય છે સ્યાદ્વાદ અને સ્યાદ્વાદ-દષ્ટાઓ, અને દષ્ટાઓએ નિરૂપેલો ધર્મ !

ક્યો છે તે ધર્મ ? એક જ ઉત્તર છે, આજ્ઞા એ જ ધર્મ.

સ્યાદ્વાદના વિજ્ઞાતા એ પરમ મુનિઓની વિધિ-નિષેધની આજ્ઞા એ જ ધર્મ !

અહિંસા ધર્મ નથી, હિંસા એ અધર્મ નથી. આજ્ઞા એ જ ધર્મ છે.

વસ્તુતઃ જગતના લૌકિક દર્શનકારોએ અહિંસા વગેરેને ધર્મ કહ્યો છે. માટે તો જિનની આજ્ઞાને ધર્મ ન કહેતાં શાસન જ કહેવું જોઈએ. તો જ ધર્મથી એ આજ્ઞાધર્મ-આજ્ઞાનુશાસનનો ભેદ પાડી શકાય. આ વાતની પુષ્ટિ પ્રાર્થનાસૂત્રની છેલ્લી સંપદા-પ્રધાનં સર્વધર્માણાં, જૈનં જયતિ શાસનમ્-પદથી થાય છે. સર્વધર્મોમાં પ્રધાન જૈનધર્મ જય પામે છે એમ ન કહ્યું અને જૈન-શાસન જય પામે છે એમ જે કહ્યું એ વિધાન બહુ જ ગંભીરતાથી વિચારવા જેવું છે.

ધર્મ તો અનેક પ્રકારના હોય. માનવધર્મ, પુત્રધર્મ, પત્નીધર્મ, સ્વજનધર્મ, પાડોશીધર્મ, શિક્ષકધર્મ, રાજ્યધર્મ, નીતિધર્મ, આશ્રમધર્મ, સેવાધર્મ વગેરે વગેરે અનેક પ્રકારના ધર્મો છે. આ ધર્મોના સ્વરૂપ માનવની નાનકડી ખોપરીમાં સમાઈ શકે, માનવને એ સમજાઈ પણ શકે અને માનવ જેવું બેપગું બુદ્ધિમાન પ્રાણી એ ધર્મોની સિદ્ધિ મેળવી પણ શકે. પરંતુ જે માનવમાંથી મહામાનવ બનીને પૂર્ણમાનવ બનવા માટેનો ધર્મ છે એ માનવ અને મહામાનવની ચર્મચક્ષુથી પર છે. અંતરાત્મા પણ એને નિહાળી શકવા અસમર્થ છે. એ દષ્ટિએ ધર્મ અતીન્દ્રિય છે. અતીન્દ્રિયનું દર્શન માનવ ન કરી શકે, મહામાનવ પણ ન જ કરી શકે. એને પ્રત્યક્ષ નિહાળી શકે છે માત્ર પૂર્ણમાનવ. એ ધર્મ એ પૂર્ણમાનવ-પરમાત્માની જ દષ્ટિનો વિષય બની શકે છે. માનવ કે મહામાનવ એ ધર્મના દષ્ટા કદી ન બની શકે. માટે જ લૌકિક ધર્મોના ખડકલામાં લોકોત્તર દષ્ટિના સત્ય તત્ત્વનો ભેગસેળ ન થઈ જાય એટલે એને ધર્મ ન કહેતાં શાસન કહેવામાં આવ્યું છે. એ શાસન જ સર્વધર્મોમાં સર્વોપરી છે, સર્વ માનવો અને મહામાનવોનું એકનું એક લક્ષ્ય છે. આપણે એવા શાસનને જ ધર્મ માનીએ છીએ. શાસન એ ધર્મ હોઈ શકે પણ ધર્મ એ શાસન ન પણ હોઈ શકે.

વસ્તુતઃ વિશ્વમાં ધર્મ એક જ છે : જિનાજ્ઞા. એ જિનના શાસનસ્વરૂપ છે.

હવે સમજી શકાશે કે મોક્ષ-પુરુષાર્થના સાધ્ય માટે જે ધર્મ સાધનરૂપ છે તે ધર્મ જિનાજ્ઞાસ્વરૂપ છે. જિનાજ્ઞાનું પાલન એ જ ધર્મ છે. જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞાનું અપાલન કે વિરુદ્ધપાલન એ બધા ય અધર્મો છે.

હવે આપણે મુખ્ય વાત ઉપર આવીએ.

વર્તમાનકાળમાં જિનાજ્ઞાસ્વરૂપ સર્વોપરી ધર્મશાસનથી ભાવુકાત્માઓ પરાક્લુપ થતા જતા જોવા મળે છે. લૌકિક ધર્મના જબરદસ્ત પ્રલોભનોએ લોકોત્તર ધર્માનુશાસન તરફ સીધી કે આડકતરી રીતે સૂઝ ઉત્પન્ન કરી છે. માનવધર્મ, કૌટુંબિક ધર્મ, પ્રચારધર્મ વગેરે ધર્મોના આકર્ષણો એટલા વ્યાપક અને મોહક બનતાં ચાલ્યા છે કે તેની પાછળ મોટો માનવગણ, મુમુક્ષુગણ પણ ઢસડાવા લાગ્યો છે.

મારે અહીં એ લાલબત્તી ધરવી છે કે કોઈ પણ પ્રલોભનમાં પડીને આજ્ઞાને હુકરાવવાના ભયાનક અધર્મમાં આપણે રખે ફસડાઈ પડીએ. એવું

એક પ્રલોભન બરદાસ્ત કરી ન શકાય કે જેની પાછળ જિનાનુશાસનને લેશ પણ આંચ લાગી જાય.

તમે જે જે અંશમાં જિનાજ્ઞાના પાલક અને વિશુદ્ધ પ્રરુપક છો તેટલા ૧ અંશોમાં જિનશાસનની પ્રભાવના કરી શકો છો.

તમારા એ ભાવને તોડી પાડવા માટે આજના પ્રલોભનો ધરાર સમર્થ છે તમે એની અંજામણમાં આવી જાઓ એટલું જ જરૂરી છે. પછી તો દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર કાળ, ભાવના નામે જિનાનુશાસનને સફાઈથી કચડી નાંખવાનું વ્યવસ્થિત પાપ આપમેળે થઈ જશે. તમને પણ તે પાપાચારની ગંધ નહિ આવી શકે.

તમે સાધ્વી હશો તો આજનું જગત તમને કહેશે કે બહાર નીકળો, સ્ત્રી-પુરુષોની સભામાં આવો, પ્રવચનો કરો.

તમે સાધુ હશો, પ્રવચન કરતા હશો તો તમને એ જગત કહેશે કે આ માઈક પકડો, લાખોને દેશના દો ! નાના અવાજે મહાવીરનો સંદેશ કેટલે પહોંચશે ? બસ, એક જ નાદ, બહાર આવો ! ચાર દીવાલોને તમારી કાન્તિના વાઘનખથી ચીરી નાંખો. આટલી વાતમાં તમે જો લોભાયા તો તમારે બહાર આવવા માટે બહારના બધા પ્રકારના વાંચન કર્યે જ છૂટકો ! તમારે આખા જગતના જાણકાર બનવું રહ્યું. સર્વને મીઠાં બનવું રહ્યું. સર્વમાં સારું જ જોવું રહ્યું અને એ સારાની સર્વત્ર પ્રશંસા કરવી જ રહી ! સર્વ સાથે હળીમળીને રહેવું જ રહ્યું ! સર્વની આચારશિથિલતા પ્રતિ સહિષ્ણુ બનવું જ રહ્યું ! વિચારસહિષ્ણુ બનીને સર્વને પ્રિય બનવું જ રહ્યું. જોઈ લો મજા : સર્વમાં ધર્મનો પ્રભાવ ફેલાવી દેવા તમે અચ્છા જાણકાર બન્યા, અચ્છ પ્રિયજન બન્યા, અચ્છા પ્રશંસક બન્યા ! એટલે કે તમે જ્ઞાની બન્યા, સર્વહિતવત્સલ બન્યા, ગુણાનુરાગી બન્યા. શું ખોટું થયું કહો તો ? બધું બન્યા પણ તમે પ્રાણવિહોણા બન્યા. ક્લેવર ખૂબ જ સુશોભિત બન્યું પણ પ્રાણ-જિનાજ્ઞાપાલનનો ધર્મ-ઊડી ગયો.

જિનશાસનના મર્મનો પણ એ મર્મ છે કે સ્વમાં શાસન ન વસે તો પરમાં એને પ્રાયઃ વસાવી ન જ શકાય. એ મર્મના અજ્ઞાને જ મુગ્ધાત્માઓના ભાવમર્મ વીંધી નાંખ્યા ! એમના પ્રાણને છિન્ન ભિન્ન કરી નાંખ્યા. ક્યાંય દોડી ન જશો જિનાજ્ઞાને પગ તળે કચડીને. ક્યાંય લોભાઈ ન જશો જિનાજ્ઞાને ઉપેક્ષીને. ક્યાંય આંખો ચોંટાડી ન દેશો જિનાજ્ઞામાંથી આંખો ઉઠાડી લઈને.

તમારી જાત સાથે જ જીવસંટોસટનો જંગ ખેલી લેવો હોય, તમારી જાત સાથે જ જુગાર રમી લેવો હોય, તમારી જાતને જ તમારે રફેરફે કરી દેવી હોય તો જ પ્રલોભનોના આ ભયાનક વિષયુગમાં તમે જિનાજ્ઞાની લગીરે પણ ઉપેક્ષા સેવવાનું સ્વપ્ને વિચારી શકો.

ક્ષણિક જીવનના વિનાશી માન-પાન અને યશ-પ્રતિષ્ઠા ખાતર અવિનાશી જિનાનુશાસનને લેશ પણ આંચ આવવા દઈને લાખો મુગ્ધ જીવોની વિકાસદિશાને રૂંધી નાંખવા જેવી ભયંકર સ્વાર્થાન્યતાનું પોષણ નજર સામે રહ્યા કરે. તુચ્છ ખાનપાનના સુખો ખાતર, લોકૈષણ ખાતર, લોકરંજન દ્વારા પ્રાપ્ત થતી મહાપદવીઓ ખાતર સર્વહિતકર જિનાજ્ઞાને ઠુકરાવવી એ કેટલા બધા સંકુચિત અને ક્ષુદ્રાતિક્ષુદ્ર માનસની નીપજ છે એ તો તમે શાંતિથી વિચારશો તો જ સમજાશે.

તમે મુનિપદના સ્વામી છો. તમારે એ પદથી શોભવું હોય તો જિનાજ્ઞાને વફાદાર રહ્યા સિવાય કોઈ જ રસ્તો નથી. તમે એની કઠોરતાથી અકળાઈ જાઓ, તમારી અનાદિની કુતૂહલપ્રિયતાથી લોભાઈ જાઓ કે માનપાન અને ખાનપાનની ગલગલીઓમાં લેવાઈ જાઓ તો મુનિપદથી તમે કદી પણ શોભી શકો નહિ. તમે અમદાવાદની એમ. જે. લાયબ્રેરીનું બે પગનું કબાટ બની શકશો કે જેમાં નિર્જીવ પુસ્તકોના ઢગલેઢગલા ખડકાયા હશે, જ્યાં આચારનો પ્રાણ ક્યાંય ધબકતો નહિ હોય ! તમે વિદ્વાન પ્રોફેસર બની શકશો પણ જિનાજ્ઞાપાલક મુનિ તો નહિ જ બની શકો. તમે અચ્છા ‘ટેસ્ટ’ કરીને ભોગી બની શકશો પણ યોગીના પદને સ્પર્શવાની લાયકાત પણ ગુમાવી બેસશો. તમે અચ્છા ભાટ બની શકશો પણ ભગવાન સુધર્માસ્વામીજીની આચારમય જીવનની મૌન વાણીના મહાવ્યાખ્યાનો કરવાની માનવજીવનની એક અચ્છી તક અવશ્ય ગુમાવી બેસશો. કોણ છો તમે ? મુનિ કે પ્રોફેસર ? યોગી કે ભોગી ? ધર્મોપદેશક કે ભાટચારણ ? પ્રભાવક કે પ્રચારક ? આ વાતને મનોમન વિચારો અને સાથે જ તમારા કર્તવ્યબ્રંશને પણ નજરમાં લાવો. જ્યાં જ્યાં તમે થાપ ખાઈ ગયા હો ત્યાંથી સત્વર પાછા હટો.

જિનાજ્ઞા એ જ તમારો પ્રાણ છે ! એનું પાલન એ જ તમારું જીવન છે ! એનું રક્ષણ એ જ તમારું જીવન છે !

કબૂલ કરો એ વાત કે, એના સિવાયનું જીવન મૃત્યુથી પણ વધુ દુઃખદ છે.

આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય કરે જ છૂટકો. મહારાણી એલિઝાબેથ તરત પાલમેન્ટમાં ગયા. ત્યાંનું કામ પતાવીને તરત જ ડ્યૂકને આજ્ઞા કરી કે, ‘બ્રિટનની મહારાણી એલિઝાબેથ તમને હમણાં જ બોલાવે છે.’ ડ્યૂકે વિચાર કર્યો, ‘બ્રિટનની મહારાણી (મારી પત્ની નહિ) મને બોલાવે છે તે વખતે મારે બીજો કોઈ વિચાર ન કરાય.’ તરત ત્યાં ગયો. મહારાણીએ પૂછ્યું, ‘શું તમારે તમારી પત્ની સાથે ઉગ્ર કલહ થયો છે ?’ ડ્યૂકે હકારમાં માથું ધુણાવ્યું. તરત જ મહારાણી બોલ્યા, ‘બ્રિટનની મહારાણી તમને આદેશ આપે છે કે તમે હમણાં જ તમારી પત્ની સાથે સુખદ સમાધાન કરી લો !’ અને તરત જ ડ્યૂકે મહારાણી - પોતાની પત્ની - સાથે સમાધાન કરી લીધું.

આ પ્રસંગમાં આજ્ઞાનું શાસન શી વસ્તુ છે અને એનું કેટલું ગૌરવ છે ? તે જાણવા મળે છે. બ્રિટનની મહારાણીનું અનુશાસન જો આટલું ગૌરવવંતું હોય અને એની ખાતર બીજી બધી જ બાબતો ગૌણ બની જતી હોય તો જે સમગ્ર વિશ્વના મહારાજા છે, સ્વર્ગના અનુશાસક ઈન્દ્રોને પણ પૂજ્ય હોઈને જેઓ દેવાધિદેવ છે, સર્વ પ્રાણીઓને જે એકાંત હિતવત્સલ છે તે ત્રિલોકનાથની આજ્ઞા ખાતર શું શું ગૌણ ન બની જાય ?

મુનિપદ એ આજ્ઞાની વફાદારીનું પદ છે. એ પદ મેળવીને એનો દ્રોહ કદાપિ ન થઈ શકે. સમગ્ર વિશ્વનું આધિપત્ય પણ પગ નીચે હુકરાવવાની તાકાત મુનિપદમાં છે. ત્યાં બેઠેલાં આપણે એ આજ્ઞાને જ હુકરાવશું ? તુચ્છ પ્રલોભનો ખાતર ? રે ! કેવું આત્મઘાતી વલણ !

ભગવાન હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજાનું પેલું વચન યાદ કરો, “હે ભગવંત ! જો આ જિનાગમ (જિનાજ્ઞા) અમારી પાસે ન હોત તો દુષ્ક્રમકાળના કાળા ડીબાંગ અંધકારમાં અથડાતા-કુટાતા અમારા જેવા અનાથોની અવદશા થવામાં શી કમીના રહેત ?”

આપણે એ જ જિનાજ્ઞાને પામ્યા છીએ. જિનની એ આજ્ઞા એ જ આપણો ધર્મ બને, પ્રાણ બને, જીવ-જીવન બને. એ ખાતર તમામ આશંકાઓને દફનાવીને જ જંપીએ.

વચનાનુષ્ઠાનને પામીને અસંગાનુષ્ઠાનના સ્વામી બનીએ એ જ આપણા જીવનની એકની એક અભિલાષા બની રહેવી જોઈએ.

શિષ્ય પરત્વે ગુરુનું વલણ

દરેકના જીવનમાં ઝંઝાવાત તો આવે જ. દરેક ઝંઝાવાત સમજીએ તો આશીર્વાદરૂપ જ બને. સજ્જડ, અહંકારી અને ઉદ્દંડને તો માત્ર એમાં માર જ ખાવાનો રહે.

કોઈ પણ ફટકો મંગળમય બનાવવો હોય તો તદ્દન મુક્ત મનથી આત્મનિરીક્ષણ કરવું જ રહ્યું. પરદોષ જોવાને બદલે જે સ્વદોષો ત્યાં ભાગ ભજવી ગયા હોય તેમના તરફ જ દૃષ્ટિ કરવી રહી.

મનને એ સ્વદોષની કબૂલાત ગમે કે ન ગમે પણ એનો ખુલ્લુંખુલ્લા એકરાર કરવો જ રહ્યો. પછી બીજો ફટકો પ્રાય: નહિ પડે. કદાચ દીર્ઘકાળે થાપ ખાઈ જવાશે તો પણ પડેલો એ માણસ સડપ કરતો'ક ઊભો થઈ જઈ, કપડાં ખંખેરીને જાણે કશું જ બન્યું નથી એ રીતે ઝપાટાબંધ ચાલવા લાગશે.

ફટકા તો આવે જ, આવવાના જ. પણ એ પછીના કાળમાં જે આત્મમંથન થાય અને તેનાથી જેટલું સ્વચ્છ દોષદર્શન થાય, એથી કરીને ફટકો પડે તો ય ઝાઝો સમય ધૂળ ચાટવાનું દુર્ભાગ્ય તો નહિ જ ઊભું રહે. એવું પતન પણ વધુ ને વધુ વેગભરી ચાલનું સર્જન કરશે.

મુનિજીવનમાં એક જ પ્રકારના ઘણા ફટકાના અનુભવ કર્યા. એના મંથને જો સ્વદોષદર્શન પ્રાપ્ત થયું હોય તો તે એ છે કે હું બદલાની વધુ પડતી હીનતમ વૃત્તિવાળો તુચ્છ માનવ છું.

મારી દૃષ્ટિએ આ વાક્ય ખૂબ વજનદાર વાક્ય છે, કેમકે વર્ષોના મંથન પછી આ સત્યની પ્રાપ્તિ થઈ છે. મંથનના કેટલાક વર્ષોમાં તો એ ભૂલ દેખાઈ જ ન હતી, બલ્કે પરદોષ જ આંખે ઊડીને ચોંટતો અને આત્મા વધુ ને વધુ ભયાનક બનતો ગયો.

પણ અંતે થાક્યો. બધા માર્ગે કંટાળ્યો. શરીર ક્ષીણ થયું. મન પણ દુર્બળ થયું. પછી દુર્બળતાની એ શાન્તિમાં બેઠો. ફરી મંથન ચાલ્યું અને મને આ વિષયમાં સંપૂર્ણ સત્ય પ્રાપ્ત થયું.

મારી જાતને હું ખૂબ ધન્ય માનું છું. હવે આ દોષને દફનાવવા માટેના

શપથ લઈશ. એ દોષનો વિનાશ કરીને જ જંપીશ.

મને અંતરથી એ વાત સમજાઈ ગઈ છે કે હું સુંદર નહિ બનું તો મારા પુણ્યે અવશ્ય વળગી પડનારા આશ્રિતોના જીવનને કદાપિ સારા નહિ બનાવી શકું. મારા આશ્રય તળે જીવનસૌંદર્ય પ્રાપ્ત કરવાની એમની ભવ્ય ભાવનાઓને કચડી નાંખવાનું એક અઘોર પાપ મારા હાથે થયા જ કરશે.

આશ્રિત-વર્ગને સારો બનાવવા માટે મારે સારા બનવું એટલે ?

એટલે એ જ કે, મારે તેમની કોઈ જ અપેક્ષા રાખવી નહિ અને મારાથી બની શકે તેટલું બધું આપ્યા જ કરવું. આપીને લેવાની વૃત્તિ એ અદલાબદલીનો હીનતમ બજારું વ્યાપાર છે. એ એવો અપેક્ષાવાદ છે જે સર્વ વાદોમાં અધમ વાદ છે.

બને તો પ્રદાન જ કરવું. પ્રદાન કરીને જો આદાનની ઈચ્છા પણ રહેતી હોય તો બહેતર છે કે પ્રદાન નહિ કરવું. પણ એ વૃત્તિ ય સારી નથી. માટે પ્રદાન કરતા જ રહેવું જોઈએ. આદાન બિલકુલ ન જોઈએ.

સૌથી વધુ પ્રદાન વાત્સલ્યનું હોઈ શકે. અને અત્યંત જરૂરી પ્રદાન હિતવચનનું હોઈ શકે. આ બે વસ્તુ આપી દીધા પછી આપવાનું કશુંય બાકી રહેતું નથી. આશ્રિત વર્ગને પણ એનાથી સંતોષ થાય એવું મારું મંતવ્ય છે.

આની સાથે આદાનનો અધર્મ ત્યાગી દેવો જોઈએ. ગુરુને શિષ્ય પાસેથી કાપ, પ્રતિલેખનાદિ સેવાઓની અપેક્ષા રહે છે તે ખોટું છે. ‘હું આટલું ભણાવું, આટલી કાળજી કરું અને શિષ્ય કાંઈ જ ન કરે ?’ આ વાક્યમાં ભારોભાર બદલાનો ભાવ ભરેલો છે. સાંભળતાની સાથે જ સિસકારો બોલાવી દે એટલી હીન વૃત્તિ અહીં ખીચોખીચ ભરેલી દેખાય છે. આવી વૃત્તિ જાગી ન જાય તે માટે દૃઢ અભિગ્રહ કરી લેવો જોઈએ કે આશ્રિત વર્ગ પાસે મારે કાપ, પ્રતિલેખન, સંથારો વગેરે અંગેની સેવા બિલકુલ લેવી નહિ. ‘હું આપ્યે જ રાખીશ. બદલામાં લઈશ કશું જ નહિ’ આ વિચાર જો પરિપક્વ બનીને આચારમાં આરપાર ઊતરી જાય તો ગુરુ-શિષ્ય સંબંધ અવશ્યમેવ અપૂર્વ આહ્લાદક બને. એ ગુરુ પાસે સો શિષ્ય હોય તો પણ તેનો ભાર તેને લેશમાત્ર ન હોય.

હાથ પગ ચલાવીને, ભારે શ્રમ કરીને નદી પાર ઊતરવા કરતાં એ વહેણની ઉપર ચત્તાપાટ સૂઈ જઈને, કશાય શ્રમ વિના પાર ઊતરી જવું એ જ સુંદર કહેવાય. આજે તો પ્રાયઃ એવું કોઈ વૃંદ નથી મળતું જ્યાં એ સ્વર્ગીય

ભવાં ચડાવતો રહે તે શક્ય નથી એવું મારું મંતવ્ય છે. ભલે એક જ શિષ્ય હોય પણ તે સુવિનીત હોય તો બીજા કોઈની અપેક્ષા જ ન રહે.

વસ્તુતઃ તો પુણ્યાઈ જ વિષમ છે. આશ્રિતો સૌજન્યથી આકર્ષાશે અને પછી અપેક્ષાઓ પૂર્ણ થતી ન લાગતાં નફરત પણ કરશે જ. આ વાસ્તવિકતા સામે આંખમીંચામણાં કરવાનું ઉચિત નથી, કેમકે તેમ કરવાથી શાન્તિ મળતી નથી, અશાન્તિ જ વધે છે. એટલે હકીકત તો એ જ બની રહે છે કે આપણે આપણી મનઃસ્થિતિને દેવ-ગુરુના અનુગ્રહથી ખૂબ જ સદ્ગુણ બનાવી લેવી જોઈએ. ગમે તેવી આપત્તિઓ કોઈ ઊભી કરે તો પણ સદૈવ સ્મિત વેરતા રહેવું જોઈએ.

બેશક, ક્ષતિઓને નિવારવાનો પણ પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. આદાનની વૃત્તિને દૂર હડસેલી દેવી જોઈએ. એટલું જ નહિ પણ શિષ્યસેવાના અનેક પ્રકારો ઉપર પણ તાણું મારવા નક્કર પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તદ્દન નિરીહ બનવું જોઈએ.

આપણે પ્રકૃતિનું જ એક પ્રિય તત્ત્વ બનીએ કે જેને પ્રદાન જ પોતાનો સ્વભાવ બને છે. એને કોઈ પથ્થર મારે તો ય પ્રદાન કરે, ઘસી નાંખે તો ય પ્રદાન કરે, જલાવી દે તો ય પ્રદાન કરે.

આદાનની હીનવૃત્તિ અને શિષ્યસેવાનું આદાન એ બે અવળા પુરુષાર્થ જ જીવનને દુઃખમય કરી મૂકે છે. સુખી થવા માટે એ અવળો પુરુષાર્થ ત્યાગવો જ રહ્યો. એને ત્યાગ્યા વિના ‘પાપોદય’ની વાતો કરવી એ તો પોતાની અવળચંડાઈને ઢાંકવા માટેનો બહુ સફાઈભર્યો રસ્તો છે. પણ તે છતાં એક વાતનો ભય રહે જ છે કે એ ચાલ બધી રીતે સુંદર બનાવી દીધા પછી પણ એ સ્વર્ગીય સંબંધોનું સોણલું સત્ય બને ખરું કે કેમ ?

બેર, એ બધી વાત તુચ્છ છે. સાચી વાત એક જ છે, નિરીહ મનથી પ્રાણ અને ત્રાણ એવા નિરીહ ગુરુદેવની ઊછળતાં હૈયે સેવા કરતા જ રહેવી અને દેવાધિદેવના ભજનિયાં મોકળાં મને ગાતાં જ રહેવા. વનવગડાના પંખી બનવું. મુક્તિના સુખને ય ભુલાવે એવી એ મોજ છે.

પછી પેલા તુચ્છ સ્વર્ગીય આનંદની અભીપ્સા પણ શા માટે રાખવી ?

❖ ❖ ❖

ગુરુ પરત્વે શિષ્યનું વલણ

ગતપત્રમાં ‘ગુરુનું શિષ્ય પરત્વે વલણ’ કેવું હોવું જોઈએ એ વિચાર ઉપર થોડો પ્રકાશ પાડ્યો. આ પત્રમાં ‘શિષ્યનું ગુરુ પરત્વે વલણ’ વિચારવું છે.

મહાકાળનો એ પ્રભાવ કહો, ભવિતવ્યતાનું એ નિર્માણ કહો, નિયતિનું એ તોફાન કહો કે કર્મનું એ વૈષમ્ય કહો અથવા જીવનો એ વિભાવ-સ્વભાવ કહો; ગમે તે કહો પણ આજે સામાન્યતઃ એવું જોવા મળે છે કે ઐહિક સ્વાર્થની આરાધના ચોમેર વધતી જાય છે. પરાર્થની દીક્ષા લેનાર શિષ્ય પણ ઐહિક સ્વાર્થની તુચ્છાતિતુચ્છ આરાધનામાં સર્વાંગે પલોટાઈ જાય છે. એમાં વિઘ્નભૂત લાગતાં ગુરુથી સ્વતંત્ર બની જઈને ઉદ્દંડ અને ઉદ્ભ્રત જીવનનો ગુલામ બને છે.

કોને ખબર એ સ્વતંત્ર હશે કે ખરેખર તો મનસ્વતંત્ર હશે ? દીક્ષા પહેલાંની વાતો જુઓ. ગુરુ પ્રત્યે શિષ્યના અહોભાવમાં હંમેશ ભરતી જ જોવા મળે. પછીની વાત જુઓ. દિવસે દિવસે એમાં ઓટ આવતી જાય. એક દિવસ એવો પણ આવી લાગે જ્યારે શિષ્ય મનથી વેગળો બનેલો જોવા મળે અને પછી મોં જોવા પણ લાચાર બને.

સંસારીઓના સંગે રંગાયેલો, અનાદિના સ્વાતંત્ર્ય સંસ્કારનો ધરખમ સ્વામી મુનિપણું સ્વીકારે અને ગુરુથી વિમુખ બને, એમનું પારતંત્ર્ય ઈન્કારે તો મને એ જ સમજાતું નથી કે મુનિપણું પછી રહે જ ક્યાં ?

શું બુદ્ધિમત્તામાં મુનિપણું હશે ? તો તો આજના પ્રોફેસરો મહામુનિ કહેવાશે. શું માત્ર તપ કરવામાં મુનિપણું હશે ? તો તો પશુઓને ય મુનિવર કહેવા પડશે. શું કોઈ વક્તૃત્વ શક્તિમાં મુનિત્વ હશે ? તો તો આજના પ્રધાનો અત્યંત સન્માનનીય શ્રમણો કહેવાશે. અને જો વેષ ધારણ કરવા માત્રથી મુનિપણું રહેતું હોય અને શોભતું હોય તો તો આજના ભયંકર શિથિલાચારી વેષધારીમાં ય મુનિપણું માનવું પડશે અને એમને અંતરથી અભિવાદન કરવું પડશે.

મુનિપણું તો છે અનાદિના સ્વાતંત્ર્યનો વિનાશ સર્જવામાં, સ્વચ્છંદતાને

જતી કરવાની છે સ્વચ્છંદતાના લાભોની પરંપરા, એક ધોરાતિધોર વિરાધના.

ગંભીર બનીને મારી વાત વિચારજો. અનંત ઉપકારીના ઉપકારની રુએ આ નાનકડું એક જીવન તો એ કુરુણા-સાગરમાં સમાવી દેજો. એક જીવન માટે તો બીજી બધી મહત્ત્વાકાંક્ષાઓને દફનાવી દેજો.

ગાંડા બનજો ગુરુની ભક્તિમાં, ધ્યાન ધરજો ગુરુ-મૂર્તિનું, પૂજા કરજો ગુરુચરણની અને મંત્ર ભણજો ગુરુકૃપાનો. શિષ્યનું ગુરુ પ્રત્યે આવું સ્વચ્છ વલણ સદૈવ બની રહેવું જોઈએ.

સદૈવ ભક્તિભરપૂર જીવન, બહુમાનપ્રચુર મન અને ઉલ્લસિત મને ગુરુના ગુણોનું કવન ! આ વિચાર આપણો પ્રાણ ! આ ચિંતન જ મુનિજીવનનું ત્રાણ !

ગુરુના દોષોની વાત અહીં કરશો મા ! મૂલગુણશુદ્ધ, શાસ્ત્રસાપેક્ષ ગુરુ એ આપણા માટે ભગવાન ગૌતમ છે. એના કાંકરી જેટલા દોષને વિચારવા કરતાં અનંત ઉપકારોના મોટા મેરુને કેમ ન વિચારી શકાય ? કાંકરીને દેખનારો મેરુને શું નથી જોઈ શકતો ? એ ઉપકારોના મેરુ આગળ દોષની કાંકરીનું દર્શન તદ્દન તુચ્છ બને છે. છતાં જો ગુરુના છન્નસ્થભાવને કારણે સંભવિત દોષને વિચારીએ તો એ વિચાર આપણા વિકૃત માનસનું જ સૂચન કરે છે.

ભગવાન ચંડરૂદ્રના કષાયદોષને શિષ્યે વિચાર્યો હોત તો શિષ્યની પ્રશંસા ઇતિહાસ કદાપિ ન કરી શકે એવું કશુંક બની ચૂક્યું હોત.

શાસ્ત્રમાં સાપના દાંત ગણવા ગયેલા શિષ્યની વાત કે જૈનેતર કથાઓમાં આવતી શિષ્યના ગળે છરી મૂકતા ગુરુની વાત-તેમાં સમર્પણ સિવાય કશું જ જોવા ન મળે.

તમારી બધી જ ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરી દો. ઈચ્છાનિરોધ તપોનો પણ તપ છે. ગુરુના ઉપકારનું અવિસ્મરણીય જ્ઞાન એ જ્ઞાનોનું ય જ્ઞાન, ગુરુનું ધ્યાન એ ધ્યાનોનું ધ્યાન છે.

પેલું પરમાત્માનું વચન યાદ આવે છે, “જે ગુરું મન્નૅ સે મમં મન્નૅ.” પરમાત્મા શાસનપતિ મહાવીરદેવના શાસનમાં ચાલી આવતી અવિચ્છિન્ન ગુરુપરંપરા મજબૂત કરવામાં ગુરુકૃપા મેળવીને તમારો ફાળો અવશ્ય

ગુરુકૃપાના અભાવમાં જીવન પવિત્ર થતાં નથી. એ ગમે તે પણ કાળા ઈતિહાસનું સર્જન કરવાનું પરમ દુર્ભાગ્ય પ્રાપ્ત કરી જવાની પૂર્ણ શક્યતામાં અદ્ધર લટકતાં રહે છે. એમની વિદ્વત્તા, તપશ્ચર્યાદિ શક્તિઓ જ આચારના કે શ્રદ્ધાના જીવનમાં કો'ક મોટી હોનારત સર્જીને જ જંપતી હોય છે.

નથી જોઈતું ને એકાએક ધબડકો વળી જતું જીવન ? તો બધું જતું કરો. બધી ઈચ્છાઓને પૂળો ચાંપો. શરણે જાઓ ગુરુના કે ગુરુમાતાના ! સ્વના, શાસનના, સર્વના હિતની દૃષ્ટિએ ગુરુના અનંત ઉપકારોની દૃષ્ટિએ, પરલોકની દૃષ્ટિએ તમારી જો કોઈ ફરજ હોય તો એક જ છે કે ગુરુકૃપા ખાતર તમારે બધું જ કરી છૂટવું, બધા જ પ્રલોભનો જતાં કરી દેવા.

ભાવત્યાગ કરવો જ જોઈએ. છતાં એ ત્યાગ મારા માટે સુદૃષ્કર બની રહ્યો છે. હવે આ સ્થિતિ વધુ ને વધુ અસહ્ય બનતી જાય છે. મારે જોઈએ છે મારા દર્શનની સાથે સુમેળ સાધે તેવું જીવન ! મારે જોઈએ છે દેવ-ગુરુના સંગે રંગાયેલું જીવન કે જ્યાં બીજા કોઈ સંગરંગ સંભવી શકે જ નહિ. મારે તો માણવી છે અસંગભાવની અનોખી મદમસ્ત માધુરી ! મારે ત્યાગવા છે દેહના અધ્યાસ !

આ બધા કુશળ મનોરથોનો હું બેતાજ બાદશાહ છું, પરંતુ એની જીવંતતાનો હું સંપૂર્ણ ભિખારી છું. તમે શી રીતે મારા જીવનમાંથી કશુંક પણ મેળવી શકો ? એ મને સાચે જ સમજાતું નથી. મારી પાસે કોઈ યોગ નથી, કોઈ ક્ષેમ નથી, કોઈ અનુપ્રેક્ષા નથી.

હું આ જીવનનો સત્યદર્શની, સત્યપક્ષપાતી, સત્યનો ચાહક, સત્યને નમનારો, સત્યસાધકોનો સેવક માત્ર છું. બાકી, મારું જીવન અસત્યોથી ભરપૂર છે. ત્યાં અસત્ય સિવાય કશુંક હશે કે કેમ એ પ્રશ્ન છે.

અસત્ય એટલે વિષય ! અસત્ય એટલે કષાય !

સત્ય એટલે વીતરાગ અને રત્નત્રયીમય મારા પરમકૃપાલુશ્રીજી ! રત્નત્રયી !

મેળ મળતો નથી ! અજંપો જંપતો નથી ! જ્યાં સુધી આ જીવન વિશુદ્ધિના પગથારે પગલું નહિ માંડે ત્યાં સુધી આનંદની કલ્પના પણ મારા માટે અસ્થાને છે.

નવકારશી કરું છું, એવું ઘણું ય કરું છું પણ જાતની સેવા માટે, કકળાટ વધારવા માટે ! મને એ કશુંય ગમતું નથી, પણ છતાં ય હું એનાથી વેગળો થઈ શકતો નથી.

બસ, આ વિસંવાદ જ મારા કારમા ત્રાસનું બીજ છે. શું હશે ? ઘોર ચારિત્ર્યકર્મનો ઉદય ! શું હશે ? દુર્ભવ્યત્વ ! શું હશે ? માથે કારમો સંસાર ! અનંત પીડા ! અનંત અંધાર ! અનંત ત્રાસ ! અનંતનો અંત આણવાની અનંત ઈચ્છાવાળાને પણ અનંત સંસારની કલ્પના !!! હાય ! તો હવે કરવું શું ?

મહારાજા શ્રેણિકને સાક્ષાત્ તીર્થાધિપતિ મળ્યા અને ભાવી નારકનું અવશ્યગમન જણાવ્યું, કકળાટ કરી મૂક્યો !

મને તો સાક્ષાત્ તીર્થાધિપતિ નથી મળ્યા પણ મને તો મારે માથે એવી

સાધુ તો વિશ્વની મા. અનંતાનંત જીવોની કાળજી કરતી ખરી મા ! કોઈ પણ દષ્ટિના યોગમાં એ રાજી ન થાય, કદાપિ ન થાય. ઈષ્ટનો ભોગ ભલે કદાચ પુણ્ય કરાવે કે સંયોગો ફરજ પાડે પણ એમાં એનો રાજીપો તો ન જ હોય, કેમકે એને તો આંખ સામે ઈષ્ટવિહોણાં પોતાના લાખો ભૂલકાંઓની હારમાળા દેખાય અને અંતર કકળી ઊઠે, હાથ ધ્રુજી ઊઠે, કોળિયો સરી પડે ! મોંએ જાય તો ય ડયૂરો વળે, પેટમાં જાય તો ઊલટી થાય !

વિશ્વની માતાને ઈષ્ટમાં આનંદ ન થાય તેમ આ જ હેતુથી અનિષ્ટના યોગમાં દુઃખ પણ ન જ થાય હોં ! કેમ વારુ ?

એટલા જ માટે કે જ્યારે જ્યારે ન ગમતી વસ્તુઓની પાસે આવે ત્યારે ફરી એ જ બાલુડાંઓની સૃષ્ટિ એની આંખ સામે તરવરવા લાગે !

જે જાડું ધાબળા જેવું કપડું મારા લાખો બાલુડાંની લાજ ઢાંકવા અસમર્થ બન્યું તે મને તો વહાલું જ હોય. જે બાજરાનો રોટલો એવા કરોડોના જલતા જીવન-દીપમાં તેલ બની રહ્યો તે મારે કેટલો પ્રિય બની રહે !

કેળના તારથી ય પાતળા ખાખરા તો કો'ક જ ખાય. જ્યારે સાગના લાકડા જેવા આ રોટલા તો અગણિત બાળકો ચાવી જાય, જીવન જીવી જાય !

મારા બાળકોની જે લાજ ઢાંકે, એમનું જે જીવન રક્ષે તેની ઉપર મને અણગમો ? માને અણગમો ? કદાપિ ન બને.

સૃષ્ટિ રસાતાળ બની જાય, સૂર્ય-ચંદ્ર ધરતી ઉપર ઢળી પડે, સમુદ્રો માઝા મૂકી દે તો ય મા પોતાના બાળકોના સુખદુઃખમાં અંતરથી સાથ ન લે તેવું કેમ બને ?

માટે જ વિશ્વમાં 'મા'નું સ્થાન કોઈ પામી ન શકે, માની તોલે કોઈ આવી ન શકે.

વિશ્વની માતાસમા મુનિને ઈષ્ટ ઉપર રાગ ન થાય અને અનિષ્ટ ઉપર રોષ ન થાય તેમાં તેનું માતૃત્વ-વિશ્વવાત્સલ્ય પણ નયદષ્ટિથી આદ્યું પણ કારણ છે.

જ્યાં નથી રાગ અને રોષ ત્યાં જ વસે છે આત્મસંતોષ. સમતા પણ આનું જ નામ છે. અનુપમેય સુખની આ જ વાસ્તવિક દિશા છે. જેને સુખી થવું હોય તેણે ઈષ્ટાનિષ્ટના રાગ-રોષ મિટાવી જ દેવા રહ્યા. તે માટે ઉપરોક્ત

વિચારણાને તથા કર્મોદ્ધિની વિચારણાને વાગોળવી જ રહી.

એક જિજ્ઞાસુએ સંતને પૂછ્યું, “વિપુલ સુખ શે મળે ?” સંતે ઉત્તર આપવાને બદલે કહ્યું, “જા સ્મશાનમાં, આ પુષ્પમાળા આપું છું તે એક કબર ઉપર ચઢાવીને આવતો રહે !” જિજ્ઞાસુએ તેમ કહ્યું. બીજે દિવસે વળી તે જ પ્રશ્ન પૂછ્યો. ઉત્તર ના આપતાં સંતે ખોબો ભરીને પથરા આપ્યા. અને તે જ કબરને મારીને આવવાનું કહ્યું. જિજ્ઞાસુએ તેમ જ કહ્યું. ત્રીજે દિવસે ફરી તે જ પ્રશ્ન પૂછ્યો. સંતે કહ્યું, “કબરને પુષ્પમાળા ચઢાવી ત્યારે તેણે કાંઈ રાજીપો બતાવ્યો ?” ઉત્તર : ‘ના !’ ‘પથરા માર્યા તે વખતે થોડો ય રોષ ?’ ‘ના...’

“બસ, એ જ રીતે તારા જીવનમાંથી જો રાગ-રોષના તોફાન નીકળી જાય તો તું આ જીવનમાં જ પરમસુખને અનુભવી શકે.”

રાગ કરવાથી કોઈ સુખી થતું નથી. સુખી થવાય છે રાગ નહિ કરવાથી. જેને રાગ થતો નથી તેને રોષ પણ થતો નથી. આનું જ નામ સમત્વ. સમત્વનું જ નામ સાધુતા ! સર્વસત્ત્વહિતાશય એ જ વસ્તુતઃ ચારિત્ર-પરિણામ ! કેવી અજબગજબની એકમેકને પરસ્પર સાંકળી લેતી આ વ્યાખ્યાઓ છે !

આપણે કોણ છીએ ? સાધુ જ ને ? જગતની માતા ને ? સાવકી મા કે ખરી મા ? ઈષ્ટાનિષ્ટમાં રાગ-રોષ થાય, રાગ-દેશના ઝપાટામાં સર્વ વીસરી જાય, રોષભાવમાં સ્વનું અસ્તિત્વ સુદ્ધાં ભૂલી જાય એ સગી મા કે સાવકી ?

સાવકી મા એ તો નામની મા છે. અવસરે બાળકોની શત્રુ બની જતાં ય તેને વાર ન લાગે. ચલવિચલ થઈ જતાં તેને જરાય આંચકો ન લાગે.

ખરી મા ગમે તેવા સંયોગોમાં ચલાયમાન ન થાય. સર્વ બાળકોને ભૂલી જઈ રાગાદિના સપાટામાં આવી ભાનભૂલી ન બની જાય.

શું આપણે માથે આવું જીવન જીવવાની કોઈ જવાબદારીનું ભાન પણ છે કે નહિ ? કે પછી યથેચ્છ રીતે વર્તવાનો, યથેચ્છ બોલવાનો, ફાવે તેમ વિચારવાનો આપણે અધિકાર મેળવી લીધો છે ?

માથે રહેલા સ્વામી પ્રત્યે કારમો કૃતદ્વનતાભાવ અને પગે રહેલા અનંતજીવો પ્રત્યે કારમો હિંસકભાવ સહજ બનીને રંગેરંગમાં વ્યાપી તો નથી ગયો ને ? રોમરોમમાં વ્યાપેલા રાગે એ જીવો પ્રત્યે આપણને નિજુર તો નથી બનાવ્યા ને ? લોહીના અશુભમાં ધૂમતા સ્વાર્થવૃત્તિના પરમાણુઓની

રાક્ષસી ગતિએ દેહને, જીવનને, આપણા આત્મા સુદ્ધાંને કંપાવી તો નથી મૂક્યો ને ?

આપણું આમૂલચૂલ જીવનપરિવર્તન ! આપણે માતા મટીને કર્મભૂલ્યા ભૂલકાંના વૈરી બન્યા. આપણા સ્વાર્થે સહુનો સત્યાનાશ નોતર્યો ! નિર્દયભાવપૂર્વકની આવશ્યકાદિ ક્રિયાઓ આપણું કલ્યાણ કરી શકશે ? રાગાદિથી પીડાતો મૂઢ દરદી, બગલમાં ઓઘો રાખવાથી કે અંગ ઉપર શ્વેતામ્બરનું પરિધાન કરી લેવાથી એના અભ્યન્તર રોગોને નિર્મૂળ કરી શકશે ? સ્વાર્થવૃત્તિથી ખદબદતો આત્મા કહેવાતા ગોચરી-પાણીના કે તપશ્ચર્યાદિના બાહ્ય વ્યવહારથી પોતાનું કલ્યાણ સાધી શકે એવી માન્યતાને શ્રીજિનશાસનમાં લેશ પણ સ્થાન નથી.

આવી અનુચિત અશાસ્ત્રીય જીવનપ્રણાલી માત્ર સ્વનું અહિત નથી કરતી કિન્તુ અનેક પરાત્માઓનું કારમું અહિત સાધે છે. શાસ્ત્રબાધિત કોઈપણ વૃત્તિ કે પ્રવૃત્તિ એવા પ્રકારનું ઘોર કર્મ બંધાવી દે છે જેના ઉદયકાળમાં આસપાસના અનેકાનેક આત્માઓના અશુભ કર્મોની ઉદ્દીરણ થાય છે. નીરોગીને રોગથી ઘેરે છે, સાજા-માજાને મૃત્યુની પથારીમાં તડફડાવે છે, આનંદના વાતાવરણમાં કારમી રોકકડ કરી મૂકાવે છે.

એકના અશુભ વ્યાપારથી જન્મેલા ઘોર પાપે અનેકોનું અહિત કર્યું ! આ તો ભાવિની દૃષ્ટિના અહિતની વિચારણા થઈ, પરંતુ એવા રાગાદિથી દુષ્ટ આત્માઓ તત્કાળ પણ આશ્રિતો ઉપર ઘણું અહિત ઠાલવે છે. જો એ તુચ્છ જીવનપ્રણાલીને તેમણે વધાવી ન હોત તો તેમના ધર્મમય જીવનથી - આજ્ઞાયુસ્ત જીવનથી હજારોના એ તારક બનત.

હવે ? તુચ્છ ખાનપાનની લાલસાએ એમના જીવનને નિઃસત્ત્વ બનાવ્યું. એવાના આશ્રયથી કોણ ધર્મ પામે ? કઠોર ચારિત્રના ગુણગાન કોણ ગાય ? ઘોર તપને કોણ નમી પડે ?

પોતાના શુદ્ધ સંયમના નિમિત્તે નિશ્ચિત બનનારું અનેકોનું હિત ન થાય તો તે શું અનેક આત્માઓનું તત્કાળ નીપજતું અહિત જ નથી ?

‘સ્વ-પરના હિતાહિતનો સંપૂર્ણ આધાર સ્વની વિશુદ્ધ સંયમ-પ્રણાલીમાં જ છે’ એ વાત જીવનમાં રગેરગમાં રમાડી દેવામાં આવે તો એક પણ નાનામાં નાનું પાપ કરતાં દિલ કંપે. આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશોમાં કંપન થાય,

અંગત વિચારણા

અમૂલ્ય છે આધ્યાત્મિક ભાવ. અમૂલ્ય નિધાનસમું છે આધ્યાત્મિક ભાવને વણી લેતું સક્રિય ક્રિયાકાંડ જીવન ! અમૂલ્ય ખજાનો છે આધ્યાત્મિક ભાવના નામે બનતી મૈત્રી અને એવા મિત્રોનું પ્રેમમય વાતાવરણ.

સાધુવેશ મળ્યો ત્યારથી જ લગાવીને સાધુજીવન ઉપર તો ભારે પ્રેમ હતો જ, પરંતુ સાથે સાથે અગણિત દોષો પણ લાગતા જ રહ્યા. અનેક પ્રકારની વાસનાઓ, શિષ્યાદિ ઉપરના કષાયો વગેરે મુનિજીવનના શ્વેત અંબરને કાળા ડાઘા લગાડતા જ રહ્યા. છતાં એ પ્રેમ, એ જીવનની ચાહના, આદર્શ જીવન જીવવાની તાલાવેલી તો એની એ જ રહી. એટલું જ નહિ પણ વૃદ્ધિગત થતી રહી.

જ્યારથી પરિપૂર્ણ ગુરુકૃપાનું ભાજન બન્યો ત્યારથી તો એ તાલાવેલીમાં ભારે ઉછાળો આવ્યો અને નિત્ય નવી ભાવનાઓ, નવી સાધના જીવનમાં આકાર પામતી ગઈ.

જેમ જેમ આ સ્થિતિનો અનુભવ થતો જાય છે તેમ તેમ એક બે વાત બહુ જ સ્પષ્ટરૂપે અનુભવવા મળે છે. જીવનની શુદ્ધિ થતી જાય તેમ તેમ શું શું પ્રાપ્ત થતું જાય ? તે મને સ્વાનુભવથી જાણવા મળતું હોય તેવું ઊંડિ ઊંડિ લાગે છે. ગુરુકૃપામાં પ્રચંડ બળ છે તે વાત આત્મામાં બદ્ધમૂલ બનતી જાય છે, એકાકાર બનતી જાય છે.

જ્યાં સુધી વિશિષ્ટ કૃપા પ્રાપ્ત થઈ ન હતી ત્યાં સુધી મારા અંતરમાં ઊગતા વિચારો પ્રચારના સિક્કામાં ફેરવાઈ જતા. એ વિચારો બીજાની પાસે વ્યક્ત કરવા, એ દ્વારા માન મેળવવું અને એક પ્રકારનો કૃત્રિમ આત્માનંદ મેળવવો એ જ મારું કર્તવ્ય હતું. પણ હવે કશુંય ન બોલીને-તદ્દન મૌન રહીને એ વિચારોની નીપજ આચારમાં પરિણમાવી દેવાની સક્રિય જીવનશૈલી આપમેળે જાણે પ્રાપ્ત થતી જાય છે. ગુરુકૃપાથી જ આ રીતે મુનિપણના ભાવની અપૂર્વ સ્પર્શના કોઈ કોઈ વાર થતી હોય તેવું સંવેદન થાય છે. એ વખતે આખા શરીરમાં ઝણઝણાટી વ્યાપી જાય છે અને અવાચ્ય

આનંદાનુભૂતિ થાય છે. હવે મારા અંતરમાં નીપજતા આધ્યાત્મિક વિચારો વ્યક્ત કરવાનું દિલ થતું નથી. હાલ તો એ જ મારી મૂડી છે. એની સુરક્ષા આચારમાં વણી લેવાથી જ શક્ય છે એમ મને વારંવાર ભાસ્યા કરે છે. એથી જ હવે ઉદ્ભવતા વિચારોને બીજાની પાસે કલાકો સુધી વ્યક્ત કરવાનું બંધ કરીને અંતરમાં જ એને વાગોળીને એનું સત્ય આત્માના ઓજસમાં પરિણામાવી દેવું છે.

વળી, ગમે તેની પાસે આવા વિચારો મૂકી દેવા તે પણ ઉચિત નથી. અધ્યાત્મભાવના વિચારો તેને જ સુપાય્ય થઈ શકે જેને સંસારનો ભયંકર ભય લાગ્યો હોય, જેને આ બંધનથી મુક્ત થવાની અસહ્ય તાલાવેલી જાગી હોય. આના વિનાની કોઈ પણ વ્યક્તિ પાસે એ વિચારો દર્શાવવા એ ભેંસ આગળ ભાગવત ભણવા જેવું છે. શ્રોતામાં ઉપરોક્ત બે વાત હોય તો સહજ રીતે તેના અંતરમાં મંથન જાગે. એને પ્રશ્ન થાય કે શી રીતે બંધન તોડવું ? શી રીતે મુક્ત થવું ? ક્યાં જાણવા મળશે એનો ઉપાય ? લાવ, દોડી જાઉં ! ગમે તેટલું વેઠવું પડશે તો વેઠીશ પણ ત્યાં જઈને મારા પ્રશ્નનું સમાધાન મેળવીને જ જંપીશ.

આવી આગભરી જિજ્ઞાસા જ આધ્યાત્મિક વિચારબીજના વપન માટેનું સર્વોત્તમ ક્ષેત્ર છે.

માત્ર સાંભળનાર, એક પણ પ્રશ્ન નહિ કરનાર અને અંતરને નહિ ખોલનાર શ્રોતા જિજ્ઞાસુ નથી કિન્તુ મુગ્ધ છે. બેશક, એને મૂઢ તો ન કહેવાય પણ મુગ્ધ જરૂર કહેવાય. અંતરાત્માની સૃષ્ટિના દુર્ગમ શિખરો સર કરવામાં મુગ્ધતા તદ્દન બાધક વસ્તુ છે, જિજ્ઞાસા જ સર્વશ્રેષ્ઠ સાધન છે. સંસારનો કારમો ભય, મુક્તિનો તીવ્રતમ અભિલાષ જ મુગ્ધતાનો શત્રુ છે, જિજ્ઞાસાના જનક છે.

અનાદિકાળની કારમી વાસનાઓ, અનેકાનેક વિકારી ભાવો, કષાયોના ઉકળાટ, ઈર્ષ્યા-અસૂયાદિના લબકારા મારતા ભડભડ બળતા ભડકાઓ વ્યાપી ગયેલા હોય ત્યાં સુધી એક પણ અંતર્મુખી વિચાર ઉદ્ભવી શકતો નથી. જન્મ-જન્માંતરોની એકધારી આરાધના જ એ વિકૃતિઓને, આગોને, વાસનાઓને અંશે કે અધિકાંશે શમાવી શકે છે. જેને વિશુદ્ધ વિચારોની અસ્ખલિત હારમાળા અંતરમાં ગુંથાતી જ રહે તેને માટે એટલું જરૂર કહી

શકાય કે જો કોઈ ભયાનક પાપોદય ન જાગે તો તે આત્મા બહુ જ થોડા ભવમાં મુક્તિપંથનો શીઘ્રયાત્રી બનીને ઈષ્ટનો સાધક બની જાય.

અત્યારે ગુરુકૃપાથી જ મને એવી ઉચ્ચ આત્મસ્થિતિનું ભાન થતું લાગે છે. એથી જ મને ‘મૌન’ રહેવાનું વધુ ને વધુ ગમે છે.

એની સાથે ઈર્ષ્યાદિનો કોઈ પણ દોષ જરાક જાગવા જાય છે ત્યાં જ આંચકો લાગે છે. કોઈ પણ પાપ મારા અંતરમાં હવે કદાપિ ન પેસે તેવી ખૂબ ખૂબ ભાવના થાય છે.

જે નવકાર ઉપર મને પ્રેમ થતો ન હતો તે હવે થતો-વધતો જાય છે.

જે ગચ્છવાસમાં મને કંટાળો હતો તેમાં જ હવે સમગ્ર જીવન વ્યતીત કરવાની ભાવનાઓ થાય છે.

વિષય અને કષાયોની વાસના તરફ ભારે નફરત થાય છે. વિજતીય દેહાદિમાં અશુચિના ઢગલા દેખાતાં બદબોઈ આવે છે. જાણે મને જગતનું કશુંય ક્યાંય ક્યારેય ગમતું જ નથી. ગમે છે માત્ર દેવાધિદેવ, ગુરુદેવ. એમની આજ્ઞાનું પાલન ! એમની અખંડ વફાદારી ! એમના કિંકર તરીકેનું કે બાળ તરીકેનું મદમસ્ત જીવન ! આની ખાતર હું બધું ય ભૌતિક સુખ વિસરાવી દેવા તૈયાર છું. મારું અંતર શુભ ભાવોથી વારંવાર ઊભરાઈ જાય છે. મારી ક્ષતિઓથી એ વારંવાર રડી ઊઠે છે, ત્રાસી જાય છે. મારી આ અદ્ભુત અવસ્થા મને નિરતિશય આનંદ આપવા સાથે જાણે સતત કહ્યા કરે છે કે, હવે તારામાં જ સમાઈ જા, તારી ખાતર તું તારામાં જ સમાઈ જા. કાચબાની જેમ બહિર્મુખતાના ભીષણ ભયથી ભયભીત થઈને તું ગુરુકૃપાના તારા અભેદ કવચશા શરીરમાં જ સમાઈ જા, નિર્ભય બની જા અને તારી સત્વશુદ્ધિ કરી લે.

બહાર ક્યાંય કશું ન જોઈશ. પરાર્થના પ્રપંચી વિચારમાં હાલ ન પડીશ. તારું કેકાણું એક વાર પડી જવા દે, પછી પરાર્થકરણ પ્રપંચ નહિ રહે. સહજ રીતે જે પ્રવૃત્તિ થાય તે શુદ્ધ જ હોય, તેમાં પ્રપંચની કલ્પના ય ન થાય.

એટલે હવે મારે મારામાં જ સમાઈ જવું છે. તારક તીર્થાધિપતિ મારા ગુરુદેવશ્રીજી મને કહે છે કે, ચાલીસ વર્ષની ઉંમર સુધી દરેકે પોતાનામાં જ સમાઈ જવું જોઈએ, ગૂમ થઈ જવું જોઈએ. મારે હવે આમ જ કરવું છે.

પરાર્થની અકાળે ઘેલછા ત્યાગીને સ્વાર્થી બનવું છે, એટલે કે પુદ્ગલમાં પ્રવૃત્તિ જ નહિ કરવારૂપ મૌન લેવું છે. સજ્જાતીય-વિજ્જાતીયથી એકાંત સેવવો છે અને પરમાત્માનું તથા પરમાત્માસમા મારા ગુરુદેવશ્રીનું ધ્યાન ધરવું છે.

એકાંત, મૌન અને ધ્યાનનો જ્યાં ત્રિવેણીસંગમ થાય ત્યાં તીર્થનું સર્જન થાય.

સ્વાર્થસાધનાથી હું તીર્થસ્વરૂપ બનું તો પછીથી પરાર્થ તો સહજ રીતે થયા જ કરશે. તીર્થને યાદ કરે, સ્પર્શ કરે, ભજે તે બધાયનું અચૂક કલ્યાણ થાય. પછી પરાર્થ કરવા માટે વિશેષ ઉદ્યમની જરૂર જ ક્યાં રહી ?

મારું તો જીવન-બંધારણ જ એવું છે કે, તે સ્વાર્થના મધ્યબિંદુને અનુલક્ષીને આલેખાયેલું છતાં સહજ રીતે પરાર્થકરણમાં પર્યવસાન પામે જ છે.

આથી જ હું, મુનિ, સાધક, ઉપાસક એ બધા નિસર્ગના જ તત્ત્વો છીએ.

વૃક્ષ, નદી, સૂર્ય, ચાંદ કે વનરાજી કોઈને કશું આપવાનો વિચાર કરતાં નથી. માત્ર પોતે જ પોતાના સ્વરૂપમાં વિકસિત છે, સ્થિર છે, છતાં કોઈ તેની પાસે આવે તો તેને સહજ રીતે આપ્યા વિના રહેતાં ય નથી.

નિસર્ગમાં આપવા જવાનું કાંઈ નથી પણ લેવા આવે તે સર્વને કશાય ભેદભાવ વિના સહજ રીતે આપી દેવાનું હોય છે.

મુનિ પણ સ્વ-સાધનામાં વિકસિત બનીને સ્થૈર્ય પ્રાપ્ત કરે છે. ક્યાંય કશુંય આધુંપાછું કરવાનું, સામે પગલે દોડી જઈને કૃત્રિમ પરાર્થ કરવાનું તેનું કાર્ય ન હોય. એ તો જે આવે તેને અવશ્ય આપે, કશાય ભેદ વિના આપે. માંગે તેને આપે, ન માંગે તેને આપવા માટે ઉતાવળો ન થાય. કાળના પરિપાકને એ ખૂબ વિચારે, કર્મને તે નજર સામે જ રાખે. નિયતિ કે સ્વભાવને ય ન ભૂલે અને પુરુષાર્થને ય નજર બહાર ન જવા દે.

ગુરુકૃપાથી જ આવી સ્થિતિમાં રહેલો મુનિ ગુરુકૃપાથી જ પોતાનામાં ઉત્પન્ન થતી શુદ્ધિથી જે વૈચારિક બળ પ્રાપ્ત કરે તે ગમે ત્યાં, ગમે તેની પાસે ઓકી નાંખે એ કેમ બને ? વગર ભૂખે ઘેબર ખવડાવનારો અજાણે દુઃખ ઊભું કરાવીને શત્રુ બને છે, મિત્ર નહિ. જેને જ્યારે કારમી ભૂખ લાગે છે ત્યારે તે જ્યાં ભોજનની શક્યતા છે ત્યાં આપમેળે દોડી જાય છે અને મનભાવતું

ભોજન મેળવીને જ જંપે છે. જેને વિશુદ્ધ જીવનની કારમી ભૂખનો હુતાશન જાગશે તે આપમેળે ત્યાં દોડી જશે, જ્યાં એ શુદ્ધાગ્નિ શાન્ત બનવાની પૂર્ણ શક્યતા જણાતી હશે. એવી રીતે દોડી જનારાની દોટમાં જ એના ભાવ પરખાય, એના પ્રશ્નોમાં જ એની ભૂખની તીવ્રતા જણાય, એના મુખભાવ જોતાં જ એની તાલાવેલીનું જ્ઞાન થાય. ભોજન મળતાં જ એ ભારે અહેસાન માન્યા વિના રહી ન શકે. ઉપકાર નીચે દબાઈ ગયાનો ખ્યાલ અહર્નિશ જીવંત રહે. પોતાનાથી શક્ય એવી તમામ સેવાથી એ જરાય વેગળો ન રહે. એટલું જ નહિ પણ એ સેવ્યની સેવાના દરેક ઉપાયો ખોળતો જ રહે.

આવા લક્ષણો જ્યાં દેખાશે ત્યાં જ મારે મારું વૈચારિક બળ ઠાલવવું છે. મને તેવું પાત્ર ક્યાંય કદાપિ નહિ મળે તો ય તેની ચિન્તા નથી. મારા અંતરની શુદ્ધિમાં, સક્રિય જીવનસાધનામાં એ વધુ સારી રીતે ઉપયોગી બનવાનું જ છે.

કોઈ ભક્ત સુપાત્રમાં દૂધ ન વહોરાવી શકે તો તેનું ઘી બનાવીને પણ મેળવે જ છે અને એ ઘીનું સ્વ-પરના ઓજસમાં રૂપાંતર કરીને આનંદ પણ મેળવી જાય છે.

પાત્ર ન મળે એટલે ગમે ત્યાં-મુઘ કે મૂઢ પાત્રમાં ય વૈચારિક બળ ઠાલવી દેવું એ તો મહામૂઢતાનું જ કાર્ય ગણાય. જો બતાવશે કોઈ અંતરની તાલાવેલી, જો ઉઘાડશે કોઈ અંતરના બાર, જો જણાવશે કોઈ જીવનના કાબરચીતરા રંગ-રાગ, જો જગાવશે અંતરમાં ઊજળો વિશ્વાસ તો તે કોઈ પણ હશે, મારે મન મારો જ બનીને મારા વૈચારિક બળનું સુયોગ્ય ભાજન બનશે. અમે બે ય પરસ્પરના પૂરક બનીશું અને દૂર સુદૂર રહેવું પડશે તો તેમ રહીને પણ અમારા આત્માનો અભેદ જારી જ રાખશું.

કોઈ બાહ્ય સત્તા એ અભેદને ભેદવા સમર્થ બની શકશે નહિ. કોઈ બાહ્ય વંટોળ એ અભેદના પ્રાણને ગૂંગળાવી શકશે નહિ. કોઈ બાહ્ય મલિનતા એને મલિન કરી શકશે નહિ.

મળશે ક્યાંય આવું અભેદ પાત્ર ? વિચાર-વિનિમય માટેનું બહુ સુંદર આલંબન કે પછી એકલવાયિતામાં જ જીવન વહ્યું જશે ?

કદાચ તેમ થશે તો ય ચિંતા નથી, કેમકે હું કદી એકલવાયો છું જ નહિ. મારા ગુરુદેવ અને દેવાધિદેવનો તો અવર્જનીય સન્નિધિ છે જ.

ઉદાસીનતા

આરાધના કેટલી દુર્લભ છે ? આરાધકભાવનો એક વિચાર પણ કેટલો બધો દુર્લભ છે ? વળી, આવેલા ભાવને ટકાવી રાખવાનું તો અતિ વધુ દુઃશક્ય જ છે.

ઘણા ઘણા વૈરાગ્યથી ભરપૂર વાંચનથી થોડુંક બળ ઉત્પન્ન થાય છે અને જ્યાં ક્યાંક સક્રિય પરાક્રમ કરવામાં વિલંબ થયો અને વચ્ચે કોઈ અશુભ વિચાર, કોઈ વિકથા કે કોઈ અશુભ વર્તન થઈ ગયું, અરે ! કોઈની સાથે વાતમાં પડી જતાં ખડખડાટ હસી જવાયું કે એકદમ શોકાતુર બની જવાયું કે તરત જ પેલો વિરાગનો પાવર ઓસરી જાય.

મહામુસીબતે ક્વચિત્ જ જાગે છે માંદાલો ! અને એ જાગૃતિની ધન્ય પળો પણ ઘણી જ થોડી વાર આખા ય જીવનમાં પ્રાપ્ત થાય છે. એવા સમયને એક પળના ય વિલંબ વિના ઝડપી લઈને સક્રિય જીવનસાધનાના રૂપમાં ત્યાં ને ત્યાં પરિણમાવી દેવામાં આવે તો જ ધન્યતાનો અનુભવ થાય, અન્યથા તે વિચાર મરી પરવારે, તે શ્રવણ વાંઝિયું બને, તે વાંચન નિષ્ફળ જાય.

ઘણા કહે છે કે વિરાગની વાતો સાંભળતી વખતે કે વાંચતી વખતે અંતર હાલી ઊઠે છે પણ પછી શું થાય છે કે તે બધું ય પાણી ઊતરી જાય છે. આની પાછળ ઉપરોક્ત પ્રક્રિયા જ કામ કરતી જણાય છે. એકાદ પણ હાસ્ય, મશ્કરી, શોકાતુરતાની પળ કે કષાયાદિનો આવેશ કે ખાનપાનની લાલસા કે અભિમાનની લાગણી સ્પર્શી જાય એટલે સઘળું બળ ઓસરી જ જાય. જેને આરાધનાની ભૂખ હોય તેણે આ ભયસ્થાનને અવશ્યમેવ લક્ષમાં લઈ લેવું જોઈએ. તે પછી કદી પણ હાસ્યાદિ નોકષાયોનો કે કોષાદિ કષાયોનો ભોગ ન બની જવાય તેની ભારે તકેદારી રાખવી જોઈએ.

મોહનીયના સંસ્કારની નાનકડી પણ ઉત્તેજના વિરાગના બાળ-બળને કચડી નાંખે છે. માટે જ એ સંસ્કારોને ફાવટ ન આવી જાય તે માટે મુનિએ સર્વદા ઉદાસીન રહેવું આવશ્યક છે. જરાતરામાં હસાહસી, મશ્કરી, પોતાના પાંડિત્યનું પ્રદર્શન, વાક્યાતુર્યદર્શન કરવાથી મુનિપણાને ભારે આઘાત પહોંચી જાય છે.

મુનિપણાનો પ્રેમી એવી તુચ્છ પ્રવૃત્તિમાં રાયે નહિ, એવા ઔદયિકભાવના આનંદમાં રતિ કલ્પે જ નહિ. એનું મન સદૈવ ઉદાસ હોય, એ એરંડા-બજારનો રાજા હોય, એનું મોં પાંચ શેર પીધેલા દીવેલીઆ જેવું હોય ! ન એ કોઈ સાથે જરાતરામાં બોલે, હસે, ખીલે; કશું ય નહિ. હસવું એ સંસારનો ભાવ, ખીલવું એ ય સંસારનો ભાવ, રતિ કરવી કે અરતિ થવી એ ય સંસારનો ભાવ.

મુનિને સાંસારિક ભાવનાની સ્પર્શના ય ન હોય. એ તો રમે વિશુદ્ધ ક્ષયોપશમભાવના ઘરના આનંદમાં, રહે એના અંતરમાં, ડરે એના જીવનમાં, હસે એના સ્વઘરમાં, રડે એના રોમરોમમાં....

એની આંતરસૃષ્ટિમાં જ એ વસે, ત્યાં જ એ બધુંય કરે. હસે ય ખરો, રડે ય ખરો. નાચે ય ખરો અને કૂદે ય ખરો. ક્ષયોપશમભાવના ગુણો એનું પ્રાણપ્યારું નિધાન હોય. ઔદયિકભાવના આનંદોને તો એ નિધાન ઉપરની કરડી નજરવાળા ધાડપાડું માને.

આટલી વાત સમજાય તો આપણને ખ્યાલ આવી જશે કે આપણે જીવનમાં એવી તો કેટલીય હાસ્યાદિ પ્રવૃત્તિઓ કરી રહ્યા છીએ અને એ રીતે કેટેકેટલું આંતર-ધન મેળવી મેળવીને ખોઈ રહ્યા છીએ. આવા જીવનમાં વિકાસ ક્યાંથી થાય ? પ્રગતિ શેં શક્ય બને ? પ્રગતિની વાત તો દૂર રહી પણ સરવાળે તો પીછેહઠ જ થાય.

વિરાગની વૃત્તિ મુક્તિના પંથે ચાર કદમ દોડાવી પણ દે તો ય એક જ હસાહસીનું વાતાવરણ એને છ કદમ પાછો ધકેલી મૂકે. એક વર્ષમાં આવી કેટલી વાર પીછેહઠ થાય ? બાર વર્ષના સંયમપર્યાયે સંયમજીવનની કઈ સિદ્ધિ હાથમાં આવે ? તટસ્થ આત્મનિરીક્ષણ કરનારને પોતાની થયેલી પીછેહઠનું ભાન થશે. પણ આમ શાથી થયું ? તેનો ઉત્તર મેળવવાનું ભારે મુશ્કેલ બનવા સંભવ છે. મને તો ઉપરોક્ત તોફાનો જ તેમાં કારણભૂત લાગ્યા છે.

જો આપણને કણકણની આરાધનાનું અમૂલ્ય મૂલ સમજાતું હોય, ભવચક્રમાં કદી ન સંભવિત બની હોય તેવી જિનાજ્ઞાપાલનવૃત્તિને ભારે મહત્ત્વ આપવા ભાગ્યશાળી બનવાની શક્યતા હોય તો કણકણની આરાધનાના રક્ષણ કાજે ખૂબ ખૂબ અપ્રમત્ત બની રહીએ. એક પણ અશુભ વૃત્તિ-પ્રવૃત્તિ ઉપસ્થિત થઈ ન જાય તે માટે અત્યંત સાવધાન બનીએ અને તે ખાતર બધા જ બાહ્ય ધર્મોથી પરાડમુખ થઈ જઈએ.

ભલે ન અનુભવવા મળે ચારની સાથે બેસીને વાતો કરવાનો બહિર્મુખ આનંદ. આપણને એ આનંદ ખપતો નથી. ભલે ન માણવા મળે થોડી પણ ઠઠા-મશ્કરી, નથી જોઈતા એ મોહના ઉછાળા. ભલે ન આવે લુપ્તપ્રાસુક્કા ભોજનમાં રસનો આસ્વાદ. શું કામ છે એનું જે આપણી આરાધના ઉપર પાણી ફેરવી દે ! આપણને તો જોઈએ નક્કર નફો ! ભલે પછી તે મણના મણ ભરીને ન હોય. ભલે કણ કણ જેટલો જ નફો હોય, પણ જો એ અંતર્મુખભાવનો નક્કર નફો હોય તો આપણે મન એનું ઘણું ઘણું મૂલ્ય છે. આપણી એ કણ કણ જ મણમાં, મણ મણમાં.... ટનમાં, ટનટનમાં ફેરવાઈ જશે.

હંમેશા સૂગ દાખવીએ પરધરના-ઔદયિકભાવની રતિ-અરતિમાં.

હંમેશા પક્ષપાતી બનીએ સ્વધરના-ક્ષાયોપશમિકભાવના અંતર્મુખ આનંદમાં.

ભોગનો આનંદ સમગ્ર વિશ્વ માણશે પણ જે મુનિ હશે, મુનિપણનો પ્રેમી હશે તે જ ભોગના ત્યાગનો મસ્ત આનંદ પામી શકે. ભોગનો આનંદ તો ક્ષણજીવી છે, જ્યારે ભોગના ત્યાગનો આનંદ ચિરંજીવી છે. કેરી ખાનારને ૩-૪ કલાક સુધી કદાચ એના રસાસ્વાદનો આનંદ સંભવી શકશે, જ્યારે કેરીનો ત્યાગ કરી દેનાર મહાત્મા તો ચોવીસેય કલાક, મહિનાઓ અને વર્ષો સુધી, યાવજીવ સુધી એ ત્યાગને પામીને, ત્યાગને ભોગવીને અનિર્વાચ્ય આનંદનો સ્વામી બનશે.

જગત ભોગી અને જોગી પણ ભોગી, છતાં બે ય ના ભોગ ભોગમાં ફેર.

એક, વિષયોનો ભોગી; બીજો, વિષયોના ત્યાગનો ભોગી. વિષયભોગી રસાવધિ આનંદ માણે. ત્યાગભોગી નિરવધિ આનંદ માણે. ઈતર દર્શનમાં ય આ જ વાત કરતાં કહ્યું છે કે, ‘તેન ત્યક્તેન ભુજ્જીથા: !’ હે આત્મન્ ! તું ત્યાગ કરીને જ ભોગવ ! જેણે ઘરત્યાગ કર્યો, ધનત્યાગ કર્યો, માતૃપિતાને ય ત્યાગ્યા તે હવે હાસ્યાદિ તુચ્છ સાંસારિક ભાવોને ન ત્યાગી શકે ? શોકાદિ સંતાપોને તે ન મારી હટાવી શકે ? જો અહીં નિષ્ફળતા મેળવે તો નાનકડા બિંદુ જેટલા આ સાંસારિક ભાવોમાંથી વિરાટ સંસારસિન્ધુ એના જીવનમાં પ્રવેશી જ જાય. ખારા પાણીના એ સમંદરમાં વિરાગસરિતાના થોડા નીર ભળે તો ય શું ? અરે ! આ સંસારસાગરમાં જીવનનું નાવડું તરતું રહે તો એ સાગર જરૂર તરી જવાય, પણ સાગરમાં નાવને બદલે નાવમાં સાગર પેસી જાય તો ?

અનંતસંસારનો અંત શું થાય ?

અનંતકાળથી આપણે રખડી રહ્યા છીએ તેનું મૂળ કારણ કોણ છે તે શોધવું તો પડશે જ ને ? જો આ ઉચ્ચ સામગ્રીસભર જીવનમાં ય તે કારણ શોધવા નિષ્ફળ જઈએ અથવા તો તે કારણને જાણવાની તસ્દી જ ન લઈએ, ઉપેક્ષા કરીએ તો ફરી અનંતકાળની કારમી યાતનાઓ, ભીષણ ભાવગરીબી આપણા જીવનોને ફાડી નાંખશે. મોટામાં મોટી ઉપાસનાઓ પણ પાપાનુબંધી પુણ્યનો બંધ કરાવીને નિષ્ફળપ્રાય: બની જશે.

આવી જાતની સ્થિતિ બરદાસ્ત કરી શકાય તેમ છે ? જે રજોહરણ આજે બગલમાં રાખ્યું છે તેવું જ તો અનંતી વાર બગલમાં રાખ્યું હતું. જે તપ આજે કરી રહ્યા છીએ તેથી ઘણો નિકૃષ્ટ તપ પૂર્વે અનંતી વાર કરી છૂટ્યા છીએ. જે ત્યાગ આજે કરીએ છીએ તે ત્યાગ પણ પૂર્વે થઈ ગયો છે છતાં નિસ્તાર થયો નથી. શાથી ? વિશિષ્ટ કોટિના જ્ઞાની બનવા છતાં, પ્રખર વ્યાખ્યાતા બનીને અનેક જીવોના તારક બનવા છતાં, અનેક શાસ્ત્રટીકાઓ સુવિશદ રીતે લખી દેવા છતાં રખડપટ્ટી કેમ ચાલુ રહી છે ? જો આવું કરવા છતાં પરિભ્રમણ ચાલુ જ રહ્યું છે તો વર્તમાન સાધુજીવનની આરાધનાથી આપણો નિસ્તાર થઈ જશે એમ માની લેવું એ મૂર્ખાઈ નથી ? મુક્તિ હવે હાથવેંતમાં છે એમ કલ્પના કરી લેવી એ શું ગાંડપણ નથી ?

માટે આજની બાહ્ય આરાધનામાત્રથી આપણે સંતોષ માની શકીએ તેવું નથી. તેથી જ ખામી ક્યાં છે ? ક્યાં અટકે છે ? શું અટકે છે ? તે પ્રશ્નનું વહેલી તકે સમાધાન કરી લેવું જોઈએ.

આઠે ય કર્મો જીવની તમામ શક્તિને આવરી લઈને તેના સંસારપર્યાયને અનંતકાળથી જીવતોજાગતો રાખી રહ્યા છે છતાં આઠેયમાં મુખ્યત્વે તો આ કાર્ય મોહનીયકર્મનું જ છે. મોહનીયકર્મનો ઉદય ઊભો રહે અને તેની સાથે બીજા કર્મોના દ્વાસ થાય તો પણ વધુ ભારે ચીકણાં કર્મોના સંચય માટે જ બને છે.

જાણે કે મોહકર્મનું જ એ તોફાન છે કે તે જ અઘાતી(નામકર્માદિ)ની જે શુભ પ્રકૃતિઓ છે તેને ઉદયમાં લાવી આપે છે. સુન્દર રૂપ આપે, ઉચ્ચ કુળ

ચન્દ્રકાન્ત મણિ અગ્નિ પાસે પડ્યો હોય તો અગ્નિમાંથી દાહ ઉત્પન્ન ન થાય. દાહમાં પ્રતિબંધક ચન્દ્રકાન્ત મણિ છે. હવે દાહ ઉત્પન્ન કરવો હોય અને ચન્દ્રકાન્ત મણિને ખસેડવો ન હોય તો સૂર્યકાંત મણિને લાવી મૂકવો રહ્યો. ભલે પ્રતિબંધક ચન્દ્રકાન્ત મણિ ત્યાં જ પડ્યો રહે તો ય દાહ થવાનો, કેમકે સૂર્યકાંત મણિ ઉત્તેજક બને છે, પ્રતિબંધકની શક્તિને હરી લે છે.

એ રીતે પ્રસ્તુતમાં પણ જ્ઞાનાદિ શક્તિઓ પ્રતિબંધક બનવા છતાં મોહકર્મના ક્ષયોપશમકારી ઉત્તેજકને લાવી મૂકીએ તો તે શક્તિઓ મુક્તિપ્રાપ્તિમાં પ્રતિબંધક બની શકતી જ નથી. અથવા તો એમ કહેવાય કે મોહના ઉદયપૂર્વકની જ્ઞાન-રૂપાદિ શક્તિઓ મુક્તિકાર્યમાં પ્રતિબંધક છે માટે વસ્તુતઃ તો તે મોહોદય જ છે. જો તે ન હોય તો જ્ઞાનાદિ શક્તિઓ પ્રતિબંધક બની શકતી જ નથી.

હવે પ્રશ્ન થાય કે મોહોદય નિવારવો શી રીતે ? અનંતકાળના પરિભ્રમણમાં એ જ કારણ હોય તો તેનું નિવારણ અવશ્ય કરેવું રહ્યું. શી રીતે થાય ?

આનું સમાધાન મને તો એ જ જણ્યું છે કે મોહોદયનો ક્ષયોપશમ ગુરુકૃપાથી જ થાય. ગુરુકૃપા વિના મોહસંસ્કારનું ઉન્મૂલન શક્ય જ નથી. મોહસંસ્કારોના ઉન્મૂલન વિનાની જ્ઞાનાદિ શક્તિઓ સ્વનું હિત સાધી શકતી નથી. એને મુક્તિ પ્રાપ્ત થઈ શકતી જ નથી.

અનંતકાળમાં અનંત આરાધનાઓ કરી પણ એક ગુરુપારતન્ય નિરપવાદ રીતે સાધ્યું નહિ માટે મોહોદય નાશ પામ્યો નહિ. કેટલીક વાર મોહના સંસ્કારો કેવળ ઉપશાન્તભાવે રહ્યા પણ નષ્ટ તો ન જ થયા. એથી જ એના વિનાશ વિનાની તમામ સ્વ-પરદષ્ટિની આરાધનાઓ પાપાનુબંધી પુણ્યબંધજનક બનીને સંસારપરિભ્રમણ વધારવામાં જ નિમિત્ત બની.

શું વીતરાગભક્તિથી, નિર્મોહીની ભક્તિથી મોહસંસ્કાર નષ્ટ ન થાય ?

આ પ્રશ્નનું સમાધાન સરળ છે. વીતરાગ-ભક્તિ પણ તેની જ વાસ્તવિક બની શકે જે ગુરુભક્ત હોય. ગુરુને વેગળા મૂકીને વીતરાગનો ભક્ત બનનારો ભક્ત નથી પણ બગભગત છે, દંભી છે. એની ભક્તિમાં ભારોભાર કૃત્રિમતા જ સંભવે છે. અથવા તો એ ભક્તિ ફલોન્મુખ બની શકતી જ નથી. કોઈ એવા પ્રત્યવાય આવી પડે છે જે એના જીવનની ગતિને આખી ને આખી

ઉથલાવી નાંખે.

બધી વાતનો સાર એ આવ્યો કે સદ્ગુરુપારતન્ત્ર્ય વિના અનંત સંસારનો ઉચ્છેદ શક્ય જ નથી. આ પારતન્ત્ર્ય નિરપવાદ જ હોવું જોઈએ. કોઈ નાનકડી પણ મનસ્વીતા જીવનની નાવના નાનકડા ભયજનક છિદ્ર સમી બની રહે છે. એટલે સદ્ગુરુ જે ઈચ્છતા હોય તે જ આપણે કરવું જોઈએ. એમની કૃપા મેળવવા ખાતર આખું જીવન હોડમાં મૂકી દઈએ, આપણી તમામ શક્તિઓનો જુગાર ખેલી નાંખીએ, જીવનનું ખાતર કરી નાંખીએ તો ય ખોટું નથી.

સદ્ગુરુની ઈચ્છા છે કે હાલ શિષ્યને વ્યાકરણ કરાવવું નથી. શિષ્યની ઈચ્છા છે હમણાં જ વ્યાકરણ કરવાની. હવે જો તે વ્યાકરણ કરે તો તેની પાછળનો તેનો ભારે પરિશ્રમ જ્ઞાનાવરણનો જોરદાર ઢાસ કરે. જો વ્યાકરણ ન કરવાની ગુર્વાજ્ઞાનું પાલન કરે તો મોહકર્મના કૂર સંસ્કારોની જડ ઊખડી જાય.

હવે શું કરવું ? વ્યાકરણ કે આજ્ઞાપાલન ? મોહોદય ઊભો રહે અને પાંડિત્ય મળે તો તે પરવડે ખરું ? એવું પાંડિત્ય પટક્યા વિના નહિ રહે ?

પાંડિત્ય ન મળે અને મોહોદય નાશ પામતાં જીવન-શુદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય તો તે સ્થિતિ જ સહર્ષ વધાવી લેવા જેવી નથી ? શું પ્રથમ ? શુદ્ધિ કે બુદ્ધિ ? શું મુખ્ય ? શુદ્ધિ કે શક્તિ ? સદ્ગુરુપારતન્ત્ર્યથી જ, સદ્ગુરુના આજ્ઞાપાલનથી જ ગુરુકૃપા મળે. માત્ર માંગ્યાથી એ મળતી નથી, ફાવે તેમ વર્તવાથી એ પ્રાપ્ત થતી નથી.

સાધનાના પરમ રહસ્યને નહિ પામવાથી કેટકેટલી વિટંબજ્ઞાઓ જીવનમાં વેરાશે ? જો આ પરમ રહસ્ય પ્રાપ્ત થાય તો તમામ વિટંબજ્ઞાઓનો અંત આવે, તમામ ગૂંચોનો ઉકેલ આવે. જીવન પ્રસન્ન બને, મન પ્રસન્ન બને, વાતાવરણ પ્રસન્ન બને.

જ્યાં સદ્ગુરુપારતન્ત્ર્ય છે ત્યાં મોહનો નાશ છે. વિષયાદિ વાસનાઓના તોફાન ત્યાં શમી જાય છે. એ નિર્વિષય-નિષ્કપાયભાવની મસ્તી તો એ મસ્તાન ગુરુચરણરેણું જ અનુભવી શકે.

પહોંચાડતું જ રહે છે. એથી જ મારી માનસસ્થિતિ ખૂબ જ પ્રવાહી રહે છે. થોડી પણ ધનતા, સ્થિરતા, શાન્તિ તેને પ્રાપ્ત થતી નથી. જે તે જોવાઈ જાય એટલે જેમતેમ વિચારાઈ જાય, જે તે નિર્ણયો લેવાઈ જાય, એ નિર્ણયો પણ તુરત ફેરવાઈ જાય. કશાયનું ઠેકાણું જ નહિ.

આ રીતે બાહ્ય વાતાવરણનો વારંવાર ભોગ બનું છું માટે જ મારા અંતરમાં ઊડે ઊડે વહેતું મસ્તીભર્યું એક વહેણ જરાય વિકસી શકતું નથી. ઉપરની સપાટી છોડીને જરાક ઊડે જઈ ત્યારે જ એની સ્પર્શના કરીને રતિ પ્રાપ્ત કરું. તે સિવાય તો સઘળો સમય એ બે ય બાજુના ધક્કાઓની વચ્ચે કુટાવામાં જ જાય.

આ છે મારી નબળી બાજુ. લાગણીના આ સ્વરૂપને હું વિકસિતરૂપે કે પ્રશસ્ત સ્વરૂપે સ્વીકારતો નથી. કિન્તુ એને મારા અપરિપક્વ વિચારનું અણવિકસિત, વિકૃતસ્વરૂપ માનું છું. આવી લાગણીઓ માનસદુઃખને વધુ જન્મ દેનારી જ હોય છે. આના સિવાય બીજું કોઈ જ ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી.

આરાધનાની વૃત્તિઓ તો કરુણ દશામાં ક્યાંય કચડાઈ જાય છે. ઊભા થવાનો યત્ન કારગત બનતો નથી. ખૂબ નબળાઈ જણાય છે.

બધાના મૂળમાં લાગણીવેડા, ગાંડપણ કે ઘેલછાનું જ તત્ત્વ પડ્યું છે એમ ચોક્કસ જણાય છે.

જેમ આ લાગણીવેડા અહિતકર છે તેમ શિષ્યાદિ ઉપરના સારણા-વારણાથી ઉપરવટ જઈને કરાતા કષાયાદિ પણ અહિતકર છે. તદ્દન સ્વસ્થ ચિત્તે જે કરાય તે જ સારણા-વારણા કહેવાય. મગજના ઉશ્કેરાટપૂર્વકની સાચી અને સારી પણ હિતશિક્ષા સાવધવચનરૂપ બની જાય છે, કર્મ-બંધનકારક બની રહે છે.

હવે આ ભૂલ સમજાય છે તે જ આનંદની બાબત છે. ભૂલ સમજવી એ જ પ્રગતિનું પ્રથમ સોપાન છે.

હવે શું કરવું જોઈએ એ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે. આનું સમાધાન બહુ જ ટૂંકામાં એ લાગે છે કે, ‘ઊંધું ઘાલીને ખૂબ કામ કરતાં રહેવું.’

‘ઊંધું ઘાલીને’ એટલે કોઈની કશી પણ પંચાત કર્યા વિના, કોઈનું કશુંય જોવાની પરવા કર્યા વિના, ડાહીડમરી વાતો કર્યા વિના, લાંબીચોડી હિતશિક્ષાઓ આપ્યા વિના, કષાયાદિના ફંદામાં ફસાયા વિના કામ કર્યા જ

તેની અપેક્ષામાં મનને ગૂંગળાવી ન મારવું.

જાતમાં જાતે જ ડૂબી જવું. વિશ્વને પોતાનાથી વેગળું મૂકી દેવું. પોતે વિશ્વથી વેગળા બની જવું.

અંતરના બીનના લાગણીના તાર ઉપર વિચારોના કોમળ કર ફરતા રહે, એ તાર ઝણઝણી ઊઠે અને પંચમસૂરની મધુર સ્વર-લહરીઓ રેલાતી રહે, ચિત્તને મદમસ્ત મસ્તીમાં ગુમભાન કરી દે એવી ખુશનુમા તબિયત પ્રાપ્ત કરી લઈ અનંત સુખની પણ યાદ વીસરી જવી.

બેશક, બીનનો એ પંચમસૂર ગુરુદેવના વચનોના તાલથી બદ્ધ જ રહે તો જ સૂરોની અપૂર્વ જમાવટ થાય. બેતાલ સૂર તો મનને આંચકો આપે, કોમલ કરને કંપાવી મૂકે, અંતરને અકળાવી મૂકે.

હું મારામાં જ સમાઈ જઉં એ જ મારી મહત્ત્વાકાંક્ષા ! બાહ્ય વાતાવરણમાં રહીને પણ એનાથી તદ્દન અલિપ્ત થઈ જવું એ જ મારી જીવનસાધના !

શું ફળશે ? દેવગુરુકૃપાથી કશું ય અસાધ્ય નથી. આ તે શી મોટી વાત હતી.

સિનેમાદિના વૈજ્ઞાનિક પ્રલોભનો, સહશિક્ષણ, રાજકીય અંધાધૂંધીઓ, ગૂઢ મુત્સદીગીરીઓ અને જીવમાત્રની પ્રત્યક્ષ સુખૈષણા-આ બધા ભેગા મળીને સમગ્ર વિશ્વમાંથી આધ્યાત્મિક ભાવોનો સરિયામ વિનાશ સર્જી રહ્યા છે. એટમબોમ્બોથી વિશ્વમાત્રનો સંહાર થતાં જે હોનારત ન સર્જાય તે હોનારત જીવતા-જાગતા વિશ્વમાનવોના અંતરમાં ફેલાઈ ચૂકી છે.

આ વિષાણુમય વાતાવરણમાં જ વસતો નિર્ગ્રન્થસંઘ પણ એનાથી બાકાત રહી શક્યો હશે ? અનેક પ્રલોભનોમાં એ ય બહુધા લપેટાયો છે. કશુંક ઊડીને આંખને બાઝી જાય તેવું જોવા મળે, વજનમાં હલકું મળે, સ્પર્શમાં મસૃણ મળે, શ્રવણમાં પ્રિય બને તો તેની તરફ ઝટ મનનું ખેંચાણ થાય છે. આના પરિણામે જીવન અનુકૂળતાનું ગુલામ બને છે. એ વર્ગ પ્રતિકૂળતાથી સદૈવ નાસતો-ભાગતો ફરે છે. રૂંવાડામાં ય રોગનો ક્ષુલ્લક જન્મ થાય ત્યાં જ તેના ઉપચારોની પરંપરા, દોડધામ, હાયવોય શરૂ થઈ જાય. થોડી પળો પણ સહવાની વાત નહિ.

જ્યાં એક પણ નિર્ગ્રન્થ શિથિલપ્રાય: હોય, ગૃહસ્થના અતિનિકટ સહવાસાદિથી સંયમધર્મથી વિમુખ થતો જતો હોય ત્યાં શાસનની સુરક્ષા કોણ કરે ? ‘ન વિણા તિથ્યં નિયંટેઽહિ’. નિર્ગ્રન્થ વિના-નિર્ગ્રન્થોની સંયમવિશુદ્ધિ વિના તીર્થ ઊભશે કોના ઉપર ? તીર્થની ઈમારતનો પાયો જ નિર્ગ્રન્થ છે. એ જેટલો નબળો પડીને નીચે ઊતરતો જાય તેમ આપોઆપ તીર્થ પણ નીચે ઊતરતું જાય. એકધારી આ પ્રક્રિયા ચાલી રહી છે. શાસનની ઈમારત પ્રતિપળ પ્રતિસેકંડે ધરતીમાં સરકી રહી છે.

આ સમયે શું કરવું ? રાડોને તો કોણ સાંભળે ? ભલે એને પાગલ કહે પણ પાગલની વાત માને કોણ ? સાંભળવાની જ કોને પડી છે ? ત્રીસ વર્ષ પૂર્વે જે શાસનપક્ષ હતો તે આખો ય આજે સુધારક વર્ગમાં વિલીન થઈ રહ્યો છે. આજના એ જ શાસનપ્રેમીઓ દેશકાળવાદી, સાધુઓના નિંદક અને ધનના મદથી ઉન્મત્ત થઈ રહ્યા છે. પછી સાથ કોનો મળે ?

વળી પાછો પેલો જ વિચાર-નક્કર સત્ય-અંતઃકરણમાં સ્ફુરાયમાન થાય છે કે અંતર્મુખ સાધનામાંથી જે બળ નીપજે તે જ બળ-ભલે એક વ્યક્તિનું જ હોય તો ય તે જ-આખી અવ્યવસ્થાને દૂર કરી શકે. પરમેષ્ઠિ ભગવંતોને કરાતા એક જ નમસ્કારના ઉદાત્તભાવમાં એટલું પ્રયંડ બળ છે કે જેની કલ્પના

આપણી બુદ્ધિનો વિષય નથી.

કોઈ કહે છે મંત્રસાધના કરો, દેવોને વંશ કરો તો જ કાંઈક ચમત્કાર થશે અને ભાવુકો ધર્મસન્મુખ બનશે. બીજા કહે છે કે છક્કા-ચોગ્ગા બતાવો, દોરાધાગા કરો, સર્વની ધનાદિ કામનાને પૂર્ણ કરો, તમારા ભક્ત બનાવો પછી ધાર્યું કામ થશે. કેટલાક વળી કહે છે કે અંગ્રેજી-હિન્દી ભણો, વિદ્વાન થાઓ, પબ્લિક લેક્ચર કરો, ચાર દિવાલોને તોડી બહાર આવો, જૈનધર્મનો જયજયકાર થશે.

મને તો આમાંની એકેય વાત જયતી નથી. એ વાત હજી પણ પળભર દિલને લોભાવી જાય છે કે છિદ્રપ્રચૂર બનીને બૂડી રહેલા શાસનના નાવડાને ઉગારી લેવા પ્રેસ-પ્લેટફોર્મ ગજાવી મૂકવા જોઈએ, બહાર પડવું જોઈએ. પણ સૂક્ષ્મ વિચારની ઊંડાઈએ જતા આ વાત બેહૂદી અને હાસ્યાસ્પદ લાગે છે.

આંતરબળ વિના લડવું શેં ? કાંઈ ન મળે તો લાકડાની તલવારે કેમ લડી લેવાય ? કેટલું જોખમ ? માત્ર જાતનું નહિ પરંતુ આખા ય જગતનું જોખમ કેમ વહોરાય ?

તો શું કરવું ? વળી પાછી પેલી જ વાત કે બળ ઉત્પન્ન કરવું. પણ શી રીતે બળ ઉત્પન્ન કરવું ? સમગ્ર શાસનને ઊંચું લાવી દેવા માટે કેવા પ્રયંડ આત્મબળનું ઉત્થાન જોઈએ ? એટલું વિરાગબળ શેમાંથી ઉત્પન્ન થતું હશે ? અઢમના પારણે અઢમ કરું તો તે બળ ઉત્પન્ન થાય ? સ્વાધ્યાયમાં નિરત રહું તો તે મહત્વાકાંક્ષા ફળે ? વનવાસી જેવો બની જાઉં તો ? તદ્દન અપરિગ્રહી બની જાઉં તો ? ઉગ્ર ત્યાગ આદરું તો ?

બધા ય પ્રશ્નો લમણે લાગે છે. આળા હૈયાંને ભટકાઈને મનને આંચકો આપે છે. એકેય પ્રશ્નનો ઉત્તર હકારમાં જતો નથી.

તો શું કરવું ? છેલ્લે એક માસનો અભિનવપ્રયોગ (જિનોક્ત સાધના) મને આ પ્રશ્નનો જવાબ કાનમાં કહી જાય છે.

એ છે દેવગુરુની સેવા (ભક્તિ). દેવની સેવા એટલે દેવાધિદેવના ગુણોનું કીર્તન, ગૂંજન ! અંતરના અતલતમ ઊંડાણમાં બેઠક લગાવી દઈને, અરિહંતના દર્શન કરીને જે ઘેલો થાય છે, એની સ્તવનાના આસવ પીને જે ભાન ભૂલે છે, ત્યાં બેસી એના જીવનની પુરુષાર્થગીતા વાંચતો જે વારંવાર સ્તબ્ધ થઈ જાય છે તે મુમુક્ષુ એ પળોમાં પેલા પ્રયંડ બળનું રાક્ષસી ઉત્પાદન

સમયમાં આ કાર્ય ચાલે. આમ એમના તન-સ્પર્શની પ્રત્યેક પળ અમૂલ બની જાય છે. કિલ્લે કર્મોને પણ ધ્રુજાવી નાંખવાનું સામર્થ્ય ગુરુકૃપામાં છે.

દેવાધિદેવની ભક્તિ ગુરુભક્તિથી વિહોણી હોઈ શકે જ નહિ, કેમકે જિનાજ્ઞાનું પાલન એ જ જિનની ભક્તિ છે. જે ગુરું મન્નણ સે મમં મન્નણ. ગુરુને શિરોધાર્ય કરનાર જ દેવને શિરોધાર્ય કરે છે. માત્ર દેવકીર્તન કરવાથી દેવભક્તિ થઈ જતી નથી. એવી ભક્તિ અહીં અભિપ્રેત જ નથી. આજે ગુરુભક્તિને વેગળી મૂકીને ‘નમો લોણ સવ્વસાહુણં’ ગણનારા અરિહંતના અડગ ઉપાસક કહેવડાવે છે તે પણ તેમના જીવનો સાથે મોહરાજની છલના જ નથી શું ?

આવી છલનાઓના ભયથી પ્રેરાઈને એમ પણ કહેવાનું મન થઈ જાય છે કે ગુરુસેવા જ સર્વોત્કૃષ્ટ આત્મબળ ઉત્પન્ન કરી શકવા સમર્થ છે.

અહીં પણ ગુરુસેવામાં ગુર્વાજ્ઞાપાલન સમજી જ લેવાનું છે, માત્ર તેમના વસ્ત્રાદિના પ્રતિલેખનાદિરૂપ બાહ્ય ભક્તિ નહિ. આથી ગચ્છની સેવા કરવાનું પણ ગુર્વાજ્ઞામાં આવી જવાથી ગચ્છસેવાથી પણ વિમુક્ત રહેવું ન જોઈએ. જે માત્ર ગુરુની સેવા કરે છે અને અન્ય ગ્લાન, તપસ્વી આદિની સેવાથી વિમુખ રહે છે તે વસ્તુતઃ ગુરુસેવક નથી.

ટૂંકમાં દેવની, ગુરુની કે ગચ્છની સેવા એ એક જ યોગ એવો છે કે જેમાં ‘અહં’નું મૃત્યુ થવાથી ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારનું આત્મબળ ઉદ્ભૂત થાય છે. ‘સેવાથી એવું શું થાય છે ? દેવગુરુના સમર્પણમાં એવું તે શું છે ?’ ઈત્યાદિ પ્રશ્નોને અહીં અવકાશ નથી, કેમકે સેવાધર્મ અત્યંત ગહન છે. યોગીઓને પણ એના ફળ અગમ્ય, અકલ્પ્ય રહ્યા છે. આ જ વાત એક જગાએ કહી છે : સેવાધર્મ :

પરમગહનો યોગિનામપ્યગમ્યઃ !

જેને સ્વ-પરનું હિત કરવું હોય તેણે તે હિતનો એકાંતસાધક સેવાધર્મ જીવનમાં આત્મસાત્ કરી લેવો જોઈએ. જે સેવક બનશે તે જ પરમાત્મશાસનનો સ્વામી બનશે.

સેવાથી અજબગજબનો મોહનીયાદિ કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય છે. તેમ થતાં જ અકલ્પ્ય શુદ્ધિ થાય છે, ઉન્નત ભાવનાઓ જાગતી રહે છે, સક્રિય સાધનાના હિમાલયનું શિખર સર કરવા કૂદકે-ભૂસકે છલાંગો મારતાં

આગેકૂચ કરી શકાય છે. સેવાથી શું શું મળે તેવું કોઈ પૂછશો નહિ. સેવા સર્વવિષયવાસનાઓનો સર્વનાશ નોતરે, ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યનો બંધ કરે. હવે સ્વપરના હિત માટે ત્રીજું શું જરૂરી રહે છે ? સેવાના ફળ અગમ્ય છે. આપણી બુદ્ધિ તેનો તાગ પામી શકે તેમ નથી. આપણી ફરજ માત્ર સેવક બનવાની છે. કોઈ પણ અપેક્ષા રાખ્યા વિના આપણે સેવક બનવું, વિશુદ્ધ હૈયાની સેવા કરી છૂટવી એ જ આપણું કર્તવ્ય.

એમાંથી પ્રતિપળ પ્રચંડ આત્મબળ ઉત્પન્ન થવાનું જ. સમય આવી લાગતાં એનું ઉત્થાન પણ થવાનું જ. એ વખતે બ્રહ્માંડમાં પ્રસ્ફોટ થાય તેવો કડાકો આત્મપ્રદેશમાં થશે. એની સાથે જ આજનો સેવક સમગ્ર શાસનના સ્વામીપદે અભિષિક્ત થશે, લાખોનો તારણહાર એ જ બનશે, લાખોના શૈથિલ્યને એ જ ખંખેરશે, લાખોના અજ્ઞાનતિમિર ઉલેચીને એમના અંતરમાં પ્રકાશ પણ એ જ રેલાવશે.

કેવળ સ્વાત્મહિતનો વિચાર હું કરી શકતો નથી. તદ્દન અંતર્મુખ બની રહેવાની ભાવના છતાં શાસનની કરુણ દશા જોઈને શાસનના વિચારો કરવાની પ્રશસ્ત-અતિપ્રશસ્ત બહિર્મુખતા આવી ગયા વિના રહેતી જ નથી, કેમકે મને લાગે છે કે હું વ્યક્તિ નથી, સમષ્ટિનું જ એક અંગ છું કે પછી નાનકડું ઉપાંગ છું. સમષ્ટિથી અવિભક્ત મારું અસ્તિત્વ છે. પરમાત્મશાસનની વાત એ મારી જ વાત છે, મારા જ ઘરની બાબત છે. એનાથી વિમુખ રહેવા ધારું તો ય વિમુખ રહી શકું તેમ નથી.

મારું અંતર જ કોણ જાણે તેવી માટીનું બનેલું છે જે મને આ વિચારોથી કદાપિ મુક્ત રાખી શકે તેમ નથી.

ઢોંગી હશે. અને તપ તો એમના જીવનમાં ગુમનામ હશે. હવે આવા સુધારકો કે કહેવાતા ક્રાન્તિકારો ખરેખર પ્રભુના શાસનનું હિત કરી જવાના છે ?

એમના આકર્ષક દેખાવો ભલે સ્ત્રીસમાજમાં પ્રિય બનશે પણ એ પ્રિયતામાં હળાહળ ઝેર પ્રસરેલાં નથી ? એમના બટકબોલા જ્ઞાનમાં રાજનેતાઓ પણ ભલે કદાચ અંજાતા હશે, પણ એ અંજામણમાં વિપરીત જ્ઞાનનો અંધાપો નથી શું ? શું તે દ્વારા તેઓ માલમલીદા ઉડાવીને પેટપૂરણ જ નહિ કરતા હોય ?

એમની ક્રાન્તિમાં નર્ચો સ્વાર્થ નીતરે છે, એમની વાણીમાં તાલપૂટ ઝેર હોય છે, એમની દૃષ્ટિ પણ માદકતાથી ભરેલી હોય છે. આમાં ક્યાંય શાસન નથી, શાસનના નામે સ્વાર્થ સાધવા સિવાય કશું જ હોતું નથી.

હું તો જેમ જેમ વધુ વિચાર કરું છું તેમ તેમ પ્રભુના શાસનની ક્રાન્તિ કરવાનો વિચાર મરતો જાય છે. ક્રાન્તિ શી ? પ્રભુના અબાધિત શાસનની તે ક્રાન્તિ હોય ? સુધારો હોય ? કાળના કારણે મલિનતા પ્રવેશી જાય છે અને કાળ બદલાતાં એ મલિનતા ચાલી પણ જાય છે.

જ્યારે જ્યારે ધર્મની ગ્લાનિ થઈ હોય ત્યારે ત્યારે આપણી ફરજ તો એટલી જ થઈ પડે છે કે આપણે જાતે અત્યંત અપ્રમત્તભાવની સાધના કરવા કોઈ વનમાં, નિકુંજમાં, કોઈ ગુફામાં કે પહાડમાં ચાલ્યા જવું અને એ સાધનામાં પાંચ-દસ વર્ષ તો પસાર કરી જ દેવા.

આમ કરતાં જો કોઈ પુણ્યનું દ્વાર ઊઘડી જાય તો સદ્ધર્મનું સ્વરૂપ જગતને બતાવવા વિશ્વના યોગાનમાં આવીને ઊભા રહેવું.

પછી આપણી સાધનામય દેહયજ્ઞિને જોતાં જ લાખોના હૃદયપરિવર્તન થઈ જશે, મિથ્યાત્વના વિષ વમાઈ જશે.

બે શબ્દો બોલશું તેમાં તો બીજા લાખો લોકો દેશવિરતિના માર્ગે જોડાઈ જશે, પ્રભુના શાસનના સભ્ય બની જશે. અને જો વળી બીજા બે બોલ ફેંકશું ત્યારે તો તેમાં હજારો આત્માઓ જીવનપરિવર્તન કરી દેશે, સર્વવિરતિના સાધક બની જઈને ધર્મનો ડંકો બજાવવા વિશ્વમાં ચોમેર ધૂમી વળશે.

આપણે માત્ર રાડો પાડીને વ્યાખ્યાન કરવાની જરૂર જ નથી, પુસ્તકો ભરી નિબંધો લખવાનું પણ ઉચિત નથી. આ રીતે તો એક પણ આત્મામાં

સાચો ધર્મ પરિણામ પામી શકવાનો નથી. સાચું જીવનપરિવર્તન કરવાનો નથી.

આજે આપણી દુનિયામાં પણ આવું જ દેખાતું નથી ? રૂટિન મુજબ ચાતુર્માસો થાય છે, તપશ્ચર્યાઓ થાય છે, સેંકડો કલાકો વ્યાખ્યાનો દેવાય છે, મહોત્સવો ઉજવાય છે. પણ પરિણામ ?

સંઘે સંઘમાં જે કલેશ વ્યાપ્યો છે તેને આપણે શમાવી શક્યા નથી. ભાઈચારો વધારી શક્યા નથી. અનાચાર તરફ થઈ રહેલો ધસારો ખાળી શક્યા નથી. બાળકોના જીવનને આધ્યાત્મિક બનાવવાનો માર્ગ અપનાવી શક્યા નથી. તો પછી આપણે કર્યું શું ?

બે બહેનોએ ગાંડૂલી કરી. ચાર છોકરીઓએ ભેગી થઈને ગાંડૂલીઓ ગાઈ લીધી. ભગવતીસૂત્ર હાથમાં રાખીને વ્યાખ્યાનો કરી લીધા. એક બે મોટી પૂજા ભણાવી, એકાદ વાર અઢાઈ-મહોત્સવ કર્યો એટલે કામ પતી ગયું ! ચોમાસું પૂરું થઈ ગયું. લોકો વળાવીને ચાલ્યા ગયા. હસતા ગયા હોય તો ય છાપામાં આપી દીધું, “રોતી આંખોએ વિદાય આપી.” આ જ આપણું વરસોવરસનું કર્તવ્ય ને ?

મને તો લાગે છે કે વિશિષ્ટ શક્તિવાળા અને ભારે જુસ્સાવાળા સાધકોએ પોતાની શક્તિઓનો વ્યાખ્યાનાદિના જ વિષયમાં ઉપયોગ કરી નાંખવો ન જોઈએ.

શક્તિની વેલ પાંગરી કે એને કાપી લેવાની ચીલાચાલુ પ્રણાલિ તદ્દન ગેરવ્યાજબી છે. એ શક્તિનું ખૂબ જ સારું સંરક્ષણ કરીને સંવર્ધન કરવું જોઈએ. પાંચ વર્ષે જ પાટ ઉપર ચડી જવાને બદલે જરાક ખમી ખાવું જોઈએ અને દસ વર્ષ પહેલાં તો કોઈએ પણ પાટ ઉપર ન ચડવાના સોગંદ લેવા જોઈએ.

ઉતાવળે આંખો પાકતો નથી. બેસી જ રહેવાથી કામ થતાં પણ નથી. યોગ્ય રસ્તે સાધનાનો ભેખ લઈને ધીર બનીને ચાલ્યા જવું એ જ આપણી કર્તવ્યકેડી. ‘અમુક કાર્ય મારે કરવું છે’ એ વાત ભૂલી જઈને કોઈ પણ જાતના ઐહિક સ્વાર્થ વિના આત્મસાધનાના અનન્ય લક્ષ સાથે અપ્રમત્તભાવના જીવનસાગરમાં ઝંપલાવી દેવું.

કર્મ કરે જવું. પરિણામનો વિચાર પણ ન કરવો. અધીરા બનવું નહિ.

✽ આજે આપણું કર્તવ્ય શું ? ✽

આજે આપણું કર્તવ્ય શું ?

ભાગ-૨

હજુ પાંચ વર્ષ ભૂગર્ભમાં ચાલ્યા જવાની જરૂર લાગે છે.

કેરી કચી લાગે છે. કાળ પાક્યો જણાતો નથી. ચોમેર પ્રવર્તેલી સ્થિતિની વિષમતામાં ક્યાંય આંગળી પણ ખૂંચે તેવું જણાતું નથી.

થોડોક કાળ ફાજલ પાડી દેવામાં આવે અને તે દરમિયાન ૫-૨૫ સાધકો પલાંઠી મારીને બેસી જાય, અખૂટ આત્મબળ ઉત્પન્ન કરી લે તો વળી કાંઈક સફળતા મળવાની આશા રહે. એ આત્મબળ માટે અભૂતપૂર્વ ભોગ આપવો પડે, દેહને શોષવો પડે, ગુરુદેવના પારતંત્ર્યની શૃંખલામાં બરોબર જકડાઈ જવું પડે, છાપાછૂપી છોડવી પડે, પાંચ વર્ષ પૂરતું તો બહારનું માસિકોનું વાંચન પણ ત્યાગવું જોઈએ. બાળકોનો પરિચય, દીક્ષા આપવાની ઉછાંછળી વૃત્તિ, શ્રાવકો પાસે મહોત્સવો વગેરે કરાવવાની ભાવના, લેખો લખીને બહાર આવવાની અભિલાષા, વક્તા બનીને લોકરંજન કરવાની છૂપી કામનાઓ-આ બધા ય સાધનામાર્ગે ભારે ખતરનાક પથરાઓ છે. આ બધા ય ને ઓછામાં ઓછા પાંચ વર્ષ માટે તો સદંતર છોડી જ દેવા જોઈએ.

અરે, એકાદ કાર્ડ પણ લખવાનું રહે એ પણ બાહ્ય તત્ત્વને પોષક પાપ-વ્યવસાય છે.

વિરાટ આત્મબળને ખીલવવા માટે આ બધું ત્યાગવું જ પડે.

તે સાથે આટલું આદરવું પણ જોઈએ.

સંપૂર્ણ ગુરુપારતંત્ર્ય, વ્યાકરણ-ન્યાય-પ્રકરણો-કર્મસાહિત્ય-કાવ્ય અને સઘળા આગમોનું અધ્યયન. આની સાથે સુયોગ્ય ગુરુબન્ધુ વગેરેને અધ્યાપન, નિત્ય એકાશનનો તપ. પ્રભુભક્તિ અને નિત્ય બે-ત્રણ કલાકનો જપ, નિત્ય નવું ચિંતન અને એનું પોતાના સ્વાધ્યાય માટે જ અવતરણ.

મારા પોતીકા જીવન માટે તો મને સંપૂર્ણ ખાતરી છે કે આવું જીવન જો પાંચ વર્ષ પૂરતું પણ પસાર થઈ જાય તો મારું વ્યક્તિત્વ જ બદલાઈ જાય.

પુણ્ય તો બેસુમાર વધી જાય. વિષય-કષાયોની વાસના ક્યાંય સાફ થઈ જાય. નીડરતા અને નમ્રતાના બે સર્વોચ્ચ ગુણો આત્મસાત્ થઈ જાય.

ઉપર મેં બાહ્ય વાંચનનો તથા પત્રલેખનનો નિષેધ કર્યો છે. અલબત્ત, તેથી વિશ્વના સંબંધો તૂટી જાય. પણ ઘણો વિચાર કરતાં એ સમ્બન્ધો તોડી નાંખવાનું અત્યન્ત અનિવાર્ય સમજાય છે. કહેવાતા ટૂંકી દૃષ્ટિના હિતૈષીઓ આ સંબંધો જાળવવાનો, એના દ્વારા જ્ઞાનવિકાસ સાધવાનો, જગતથી જ્ઞાત રહેવાનો વારંવાર આગ્રહ કરે છે. આવા આગ્રહ ઉપર ઝાઝો વિચાર ન કરીએ તો તે વાત વ્યાજબી પણ લાગી જાય છે. પરન્તુ એવા પ્રકારનું આજ સુધીનું મારું જીવન જોતાં મને એમ લાગી ગયું છે કે આમાં ધરખમ સમયની બરબાદી અને આત્માને વિષય-કષાયની વાસનાઓથી અભડાવવાનું જ બને છે. અરબસ્તાનનું બધુંય અત્તર ભેગું કરીને એમાં એ અભડાયેલા આ આતમને ઝબોળવામાં આવે તો ય પછી આત્મા શુદ્ધ ન થાય.

વિશ્વના પ્રવાહોમાં ઝાઝો કસ હોતો નથી. મુખ્ય બાબતો જાણવાની કુતૂહલવૃત્તિ જ અહીં કામ કરે છે.

સાધક તો કુતૂહલરહિત હોય. કોઈ પણ વિષયનું એને કુતૂહલ જ ન હોય.

આજની રાજનીતિ જાણવાની વૃત્તિઓ કાલે વિજતીયને જાણવા-માણવા તરફ પણ કેમ ઘસડી ન જાય ?

મેં તો અનેક અખતરાઓ કર્યા. ક્યારેક તારક ગુરુભગવન્તશ્રીજીની ઈચ્છાને અવગણીને પણ છાપાછૂપી કરવાનું, લેખો લખવાનું, ટપાલો લખવાનું, ગૃહસ્થનો પરિચય કરવાનું આજ સુધી ચાલુ રાખ્યું. પણ આજે જોઈ રહ્યો છું કે, પરિણામ શૂન્યમાં પરિણમ્યું છે. આ રીતે લોકોના આગ્રહને વશ થઈને બહાર પડવામાં બરબાદ થવાનું છે એવું મંતવ્ય તો મનોમન દઢ થતું જ જાય છે.

બધુંય કરીએ અને છતાં શાસનની અમૂલ્ય સેવાનું ફળ ન મેળવી શક્યા તો ? વયમાં જ ક્યાંક અટવાયા, અથડાયા, નિરાશ થઈને પાછા ફર્યા તો ? અવળે જ રસ્તે ભટકાઈ પડ્યા તો ? મહામહેનતે મળેલા જીવનની બરબાદી !

શિલ્પીને એક જ પથ્થર મળ્યો હતો મૂર્તિ ઘડવા, અને એણે દસ લાખ ટાંકણામાંથી એક જ ટાંકણું અસ્થાને મારી દીધું ! મૂર્તિનો પથ્થર નકામો ગયો !

બધી મહેનત પાણીમાં ગઈ !

મારી તો એવી જ સમજ છે કે, 'સેફ્ટી ફર્સ્ટ !' અને એ Safety જાળવી લેવા માટે પાંચ વર્ષ તો ભૂગર્ભમાં ચાલ્યા જ જવું. બળવાન બની જવું. અંતરના ઊકળાટો શમાવી લેવા નિરપેક્ષ જીવન જીવતાં શીખી લેવું. જરાજરામાં મન ચડભડી જાય છે અને શાન્ત કરવા 'પર' તત્ત્વની સહાય લેવી પડે છે. આ કાયરતાને ખતમ કરવી. ગમે તેવા પ્રસંગમાં ચિત્ત શાન્ત અને સ્વચ્છ જ રહે એવું ઘડતર કરી લેવું. પછી કદાચ મર્યા તો ય મોક્ષ ભેગા, જીવ્યા તો ય જગતના ઉપકાર માટે જ.

તારક ગુરુભગવન્તશ્રીજીની કૃપાવર્ષા ધોધમાર વરસવા લાગી જાય તો હવે આવું જીવન જીવી જવાની ચટપટી લાગી છે.

હું એકલો કાંઈ ન કરી શકું. ગુરુભગવન્તશ્રીજીનો સાથ તો અવશ્ય જોઈએ, કેમકે આવું જીવન જીવવાની અણમોલ દૃષ્ટિ તેઓશ્રી જ પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે અને આ વિષયમાં અમને તો વારંવાર અંતર્મુખતા કેળવવાનું કહી ચૂક્યા છે.

બાહ્ય વિકાસ કેળવવામાં કૃત્રિમતા છે અને માંદાલો જાગ્યા પછી તો બધું કરકમલવત્ બની જાય છે.

મન્રજપ અને ગુરુકૃપા

આંતરિક જીવનમાં મોટી ઊંચલપાથલ મચાવતા હોય, મનમાં ભારે ગડમથલ ચલાવતા હોય, મગજના કચરા બહાર ઊલેચી નાંખવા ક્યારેક ભારે જોશથી મનને હચમચાવી નાંખતા હોય તો આ વિશ્વમાં તેવા બે જ તત્ત્વો છે : મન્રજપ અને ગુરુકૃપા. જેટલા અંશમાં તે જેને સાંપડ્યા છે તેટલા અંશમાં તેમને ગજબ સિદ્ધિ જરૂર સાંપડી છે.

મન્રજપના અંતે હું હંમેશાં ‘ૐ નમઃ પાર્શ્વનાથાય’ સ્તોત્ર બોલું છું અને ‘ચૂર્ય દુષ્ટવ્રાતં પૂર્ય મે વાઞ્ઞિતં નાથ’ ત્રણ વાર બોલતાં ત્રણ વાર વિષય-કષાયોનો સમૂળો ચૂરો તથા વાંછિત રૂપ સમાધિધર્મની પૂર્તિ જ માંગું છું. અલબત્ત, ક્યારેક બાહ્ય વિઘ્નોનો નાશ પણ ઈચ્છું છું પણ અન્તતો ગત્વા તે ય આંતરવિઘ્નના વિનાશની ઈચ્છામાં જ પરિણમે છે.

મારે નથી જોઈતાં બાહ્ય ભોગો કે બાહ્ય માનપાન, નથી જોઈતાં બાહ્ય વિઘ્નોના વિનાશ. એ રહે તેમાં તો મારું જીવન હંમેશ સજાગ અને ચપળ બની રહે છે. વિઘ્નોમાં તો મને અત્યન્ત અદ્ભુત, અનુપમ, અકલ્પ્ય વિચારોનું અણમોલું ધન પ્રાપ્ત થાય છે, પછી બાહ્ય વિઘ્નોનો વિનાશ કેમ ઈચ્છું? મહોત્સવની એ ધન્ય ક્ષણોને તો કેમ અવગણું? ભોગો માંગીને શું કરું? અલબત્ત, માંગું તે મળે તેમ છે પણ આ માંગવાનું? મારા આ ભવને અને પરભવને બે ય ને બગાડે એવા ભોગો, એવા માનમરતબા ક્યાં ઉપાડું? બે ભોગ ઓછા મળે, ન મળે તેની કશીય ચિન્તા નથી, પણ બે ધર્મયોગ ઓછા સધાય એનો તો જરૂર ભારે અજંપો તો છે જ.

મારા જીવનમાં કાલિક સાધના બહુ જ અલ્પાંશે છે અને સાધનાનો જે મહદંશે અભાવ છે એનો અજંપો એટલો બધો રહ્યા કરે છે કે, જેના કારણે મારા શરીર ઉપર પણ એની વિપરીત અસરો પડે છે. હવે તો જેમ જેમ દિવસો જાય છે, અવનવું અધ્યયન થતું જાય છે તેમ તેમ દૃષ્ટિ વિશાળ બની છે અને સ્વચ્છ બની છે. હવે તો આ ભવને પેલે પાર રહેલી ભવોની હારમાળાઓ આંખ સામે દેખાય છે. એકેકા ભવનો ભયંકર ત્રાસ અહીં જ

મન્રજપ સફળ ક્યારે બને ?

મન્રનો મહિમા સાંભળ્યો તો છે જ, પણ છેલ્લા ચાર-પાંચ માસથી મન્ર-મહિમાને અનુભવવાનું સદ્ભાગ્ય હું પ્રાપ્ત કરી શક્યો છું. મન્ર એ માત્ર ઉચ્ચારનો વિષય નથી પણ એ મનનો વિષય છે. એનું મનન કરવાથી આપણું રક્ષણ થાય છે.

મન્રોમાં ગોઠવાયેલી તે તે અક્ષરોની આનુપૂર્વીને ખૂબ રટવાથી તેના અધિષ્ઠાયક દેવો ઉપર અસર થાય છે. એ વખતના મનોદ્રવ્યના શુભ પુદ્ગલોનો ધોધ સતત આકાશમાં વહેતો જાય છે એટલે વાતાવરણ એ પુદ્ગલમય બનવાથી ખૂબ પવિત્ર થાય છે. અને મન્રજપ એ એક વિશિષ્ટ કોટિનું ધ્યાન છે માટે ધ્યાનયોગથી અનેક અશુભ કર્મોના આવરણ તત્ક્ષણ સાફ થઈ જાય છે.

જેટલું સામર્થ્યશાળી મનન તેટલી તેની ઝડપી અસર. મન્રો જપતાં કલ્પનાના ચિત્રો ઊભા કરવાની ખાસ જરૂરિયાત રહે છે. ખૂબ જ લાગણીશીલ વ્યક્તિ હોય તે વ્યક્તિ કલ્પનાનું સુરેખ ચિત્ર ઝડપથી દોરી શકે છે. અને એના દર્શનમાં રસતરબોળ થઈ જઈ ક્ષણે ક્ષણે અવનવાં સંવેદનો અને સમ્પ્રભો (કંપ) અનુભવી શકે છે.

જેમકે સરસ્વતીનો જપ કરતાં સાક્ષાત્ માતા સરસ્વતી સામે આવીને ખડાં થઈ ગયા હોય અને આપણે તેમનું પવિત્ર દર્શન કરતા રહીએ અને કહીએ, ‘મા, મા મને સદ્બુદ્ધિ આપ. મારા જીવનમાં જામી ગયેલા કુસંસ્કારોને ઊખેડી નાંખવાને આવશ્યક એવી પ્રજ્ઞા આપ. મા, મારે મોટી પંડિતાઈ કે વિદ્વત્તા નથી જોઈતી, મારે વ્યાખ્યાતા નથી થાવું કે મારે વિશ્વના એક મહાન લેખક પણ નથી થવું. મારે તો જોઈએ છે પ્રજ્ઞા, સમ્યગ્જ્ઞાનનો ક્ષયોપશમ, સદ્બુદ્ધિ. મા, તારી પાસે જો તેવું સામર્થ્ય છે તો મને આ પ્રજ્ઞા આપ, જેના બળથી હું મારા જીવનને જડ બનતું અટકાવીશ, વક્ર બનતું વારીશ. ઋજુ અને પ્રાજ્ઞ બનીને કારમા આ સંસારનો અન્ત આણીશ. મા ! તારી ઉપાસનાથી બધી આધિભૌતિક સંપત્તિ પણ મળી શકે છે પણ મને તે

ખપતી નથી. મારે તો ખપ છે આધ્યાત્મિક સંપત્તિનો અને એથી જ એ સંપત્તિની પ્રાપ્તિ સુવિધાની જ હું તારી પાસે યાચના કરું છું. મા, તારા બાળને અંતરથી આશિષો દે કે તે તેના સર્વ અજ્ઞાનથી મુક્ત થાય અને અન્તરપુરુષાર્થના જંગ ખેલીને સંસારસાગરનો પાર પામી જાય. મા, તારા બાળને એટલી આશિષ તું ન દે ?'

અને પછી ખરેખર, સ્મિત વરસાવતી માતા સરસ્વતી જાણે કે દૂર ઊભી ઊભી આશિષ દઈ રહી હોય તેવી કલ્પના કરવી અને તે જ ક્ષણે આપણું હૈયું એકદમ આનંદથી ઊભરાઈ જાય અને શરીરના રોમરોમમાં ધ્રુજારીની લાગણી પસાર થઈ જાય. જે દિવસે રોમરોમમાંથી ધ્રુજારી પસાર કરી શક્યા તે દિવસનો આપણો મન્ત્રજપ સફળ સમજવો. બાકીના નિષ્ફળ-સૂકા મન્ત્રજપ ગણવા. આવું સંવેદન યતાં પ્રજ્ઞાના આવારક અનન્ત કર્મો એક સાથે આત્મા ઉપરથી બહાર ધકેલાઈ જાય છે. કેમ જાણે આત્માને માટે આ સંવેદન વિદ્યુતનો ઝાટકો જ ન હોય ! જેમ જેમ આવું સંવેદનશીલ જપન વધતું જાય તેમ તેમ ક્ષયોપશમ તીવ્ર થતો જાય.

અલબત્ત, આપણે વિદ્યતા માંગીએ તો તે વિષયનો ક્ષયોપશમ થાય, કવિત્વ શક્તિ ઈચ્છીએ તો તે શક્તિ પણ ખીલે, કિન્તુ આવી આધિભૌતિક શક્તિઓ અન્તે અનર્થ મચાવનારી છે માટે તેવી માંગણી કદી ન કરવી.

આપણે તો માતા-પિતા, સ્વજન-પરિવાર-સઘળાંના ભોગે જે અનુત્તર સંયમ-ધર્મની પ્રાપ્તિ કરી છે એ સંયમધર્મને સંપૂર્ણ રીતે વફાદાર રહીએ, એમાં ક્યાંય વિપર્યા આદિ ન થઈ જાય તે માટે જરૂરી સદૈવ સદ્બુદ્ધિને જ કેમ ન માંગીએ ?

સદ્બુદ્ધિ તો ગુરુકૃપાથી પણ અધિક શક્તિશાલિની છે. ઉપમિતિકારે પણ સાધનાની સફળતાના છેલ્લા ઉપાય તરીકે પીઠબન્ધમાં સદ્બુદ્ધિને જણાવી છે. સદ્બુદ્ધિ આપણા ગુરુતુલ્ય છે. સદૈવ એ આપણી સાથે રહે, આપણને ઉન્માર્ગેથી વાળે અને સન્માર્ગે દોરતી રહે. સદ્બુદ્ધિની પ્રાપ્તિમાં અણિશુદ્ધ અખંડ સંયમધર્મની પ્રાપ્તિ સમાયેલી છે. આવા વિશિષ્ટ સંયમના પાલનમાં વિશ્વની તમામ રિદ્ધિસિદ્ધિઓ ચરણે આળોટતી થઈ જાય છે. કશું જ ભોગ્ય દૂર રહેતું નથી, કશું જ દષ્ટવ્ય આંખ બહાર જતું નથી, કશું જ પ્રાપ્તવ્ય અલભ્ય રહેતું નથી. જે ન માંગીએ, ન ઈચ્છીએ, ન કલ્પી શકીએ તેવા સુખ પણ મળ્યા વિના રહેતાં નથી.

મુનિજીવનનો પ્રાણ : ગુરુસમર્પણ

તે જીવો ધન્ય છે જેઓના હૈયામાં ગુરુ વસ્યા છે, પણ તે જીવો અત્યન્ત ધન્ય છે જેઓ ગુરુના હૈયે જઈ વસ્યા છે. અને જે જીવોને સદ્ગુરુદેવની સર્વોચ્ચ પ્રકારની ભક્તિ કરવાને યોગ્ય પ્રજ્ઞા પ્રાપ્ત થઈ છે, જે ઈગિતાકારથી જ ગુરુની સઘળી ઈચ્છાને પામી જાય છે તેઓને માટે તો શું કહેવું તે જ સમજાતું નથી.

ઘણા એવા આરાધકો મેં જોયા છે જે પોતીકી આરાધના પોતીકી સમજથી કરે જાય પણ એમના ગુરુદેવની સેવાને યોગ્ય ક્ષયોપશમ તેમને ન હોય એટલે એ વિષયમાં તેઓ અલિપ્ત જ રહેતા હોય.

ખેર, પણ આવો ક્ષયોપશમનો અભાવ પણ એમના આત્મદ્રવ્યની સંસાર-પરિભ્રમણતાનો સૂચક હોય તો નવાઈ નહિ, કેમકે જે આત્મદ્રવ્ય અલ્પ-સંસારી બન્યું હોય છે તે સર્વતોમુખી વિકાસ અવશ્ય સાધી શકે છે અથવા તો કોઈ પણ પ્રકારના પાપકારક માર્ગે તો તે દ્રવ્ય પ્રેરાતું જ નથી.

જે જીવો આડાઅવળા રસ્તે ઊતરી જાય છે, ચીલાચાલુ-ભાવશૂન્ય જીવન જીવે છે તેઓનું આત્મદ્રવ્ય બહુલસંસારી હોય તેમ કહી શકાય ખરું, કેમકે તે વિના તેવું વર્તન સંભવતું નથી. આપણા જીવનમાં કર્મના વિપાકોનો ડર જાગ્યો હોય અને તેને લીધે દોષો પ્રતિ સૂગ ઉત્પન્ન થઈ ગઈ હોય તો સાધનાનો અડધો પંથ તો કપાઈ ગયો સમજો. અને આપણા તારક ગુરુદેવ પ્રતિ નિઃસીમ બહુમાન જાગી ગયું હોય, રોમરોમમાં એ વસતા હોય, શ્વાસેશ્વાસે એમનું સ્મરણ હોય, પગલે પગલે એમનું ચિંતન હોય, શબ્દે શબ્દે એમને નમન હોય તો સમજી લેવું કે બસ સાધના પૂર્ણ થાય છે, હવે સિદ્ધિને જરાય છેદું નથી.

કેટલાય મુમુક્ષુઓ ગુરુનું ધ્યાન મૂકીને, ગુરુની ઉપાસનાને ઉપેક્ષીને, ગુરુના બહુમાનને કીમતી ગણવાનું અવગણીને ભણવામાં, દેશનામાં, તપમાં કે અન્ય કોઈ ધર્મયોગમાં આગળ વધે છે. એ વિષયોમાં પાવરધા થવા પ્રયત્નશીલ બને છે. ગુરુ પાસે જ્ઞાન ઓછું હોવાની, ક્ષમાની ન્યૂનતા

યુગપ્રધાનના જન્મ પહેલાં આપણું કર્તવ્ય

હવે ચારિત્ર્યનું મજબૂત આધ્યાત્મિક બળ ઊભું કરી લેવાનો કાળ આવી લાગ્યો છે. વિશિષ્ટ બળની આ કિલ્લેબંધી આપણે કરી લેવી પડશે. આવી કિલ્લેબંધી થશે ત્યારે જ બહારના વાયરા લાગતા અટકશે. વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યની હૂંફમાં જ કોઈ યુગપુરુષનો જન્મ થશે. સમય નજીક આવી રહ્યો છે. યુગપુરુષના સુવર્ણયુગનો કાળ હાથવેંતમાં લાગે છે. પણ એ સૂર્ય ઉદય પામે તે પહેલાં અરુણોદય હોય અને અરુણોદય પહેલાં ગાઢ અંધકાર હોય. ખો ફાટે અને પછી અરુણોદય થાય અને કૂકડો બોલવા લાગે ત્યારે ખબર પડે કે હવે આસમાનનો દાદો દેખા દેશે.

અત્યારે તો સર્વત્ર ગાઢ અંધકાર છવાઈ ગયો છે. ભસ્મગ્રહની પૂંછડી આવી ગઈ છે. પૂંછડી પછાડતો, પોતાનો બધો ય પ્રભાવ ઠાલવતો હવે એ જઈ રહ્યો છે.

મરવા પડેલી ધરડી ડોશી છેલ્લા શ્વાસ બહુ જોરથી લઈ રહી છે. માટે જ નિરાશ થવાની જરૂર નથી. આ જોઈને અકળાઈ ઊઠવાની જરૂર નથી. હવે ખો ફાટશે, અરુણોદય થશે અને સુવર્ણપ્રભાત ખીલશે. ભૂમિતલને પુનિત કરી દેનાર યુગપુરુષનો રશ્મિ આ હમણાં જ ઊગશે. આ તો પ્રસૂતિની વેદના! એનાથી અકળાવું નહિ કિન્તુ મંગળમુખ જોવા હરખાવું.

પણ હા, એ ય વાત જરૂર છે કે આવા યુગપુરુષના જન્મ પહેલાં જ યુગપુરુષને પકવનારી કો'ક રત્નકુક્ષિ માતા તો જોઈશે જ ને? યુગપુરુષના જન્મ પહેલાં અનેકાનેક મહાપુરુષો માતારૂપ બને છે. એમના જીવન પેલા કાળા ગાઢ અંધકારને જોઈને હાલી ઊઠેલા હોય, એમની આંખો રડી ઊઠી હોય, એમનું હૈયું ક્રુણાર્ત થઈ ચૂકેલું હોય, એમનું મંથન સમગ્ર વિશ્વનું વલોણું કરી નાંખતું હોય અને એ મહાપુરુષની યાતનામાંથી જ અધ્યાત્મનો, વિશુદ્ધ ભાવોનો, વિશિષ્ટ સ્ફૂરણોનો, પ્રભુ પ્રતિના અનન્ય વિશ્વાસનો

પ્રાદુર્ભાવ થાય. વર્ષો સુધી આ યાતનાના ધમ્મરવલોણાં ચાલે અને પછી એમાંથી એ ચિન્તનોના નિયોડરૂપ નવનીત નીકળે, જે સર્વ પ્રાણીગણને લાભદાયી બની રહે. એ નવનીત વિશ્વના માલેતુજાર ભેજાંઓ સામે મુકાય, સાધકોની અનુભવપતરાળીમાં અપાય અને સહુને એ નવનીતની પરીક્ષા કરવાનું કહેવાય.

અહીં પણ દંગલો મચે. વિરોધનો વંટોળ દેખા દે. પણ એ તો વર્ષોની દયાર્દ્ર યાતનાના ધમ્મરવલોણામાંથી જન્મેલું નવનીત ! એમાં ક્યાશ ક્યાંથી હોય ! છેવટે એની વિશેષતાઓ કબૂલ-મંજૂર થાય. વિશ્વના લાખો, કરોડો રોગોને નાબૂદ કરવા એ નવનીત સુસમર્થ છે. એટલું જ નહિ પણ રોગનાબૂદી કરીને જીવનમાં તુષ્ટિ-પુષ્ટિ પણ લાવી આપવા એ જ સમર્થ છે એવું એકમતે સ્વીકારાય અને એ નવનીતને ચાખીને, એને સ્પર્શીને, રગેરગમાં પરિણમાવીને બીજા સેંકડો મહાપુરુષોનો જન્મ થાય. વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યની લાંબી કતાર થાય. વિશુદ્ધ ભાવના પરમાણુથી વિશ્વ પુનિત થવા લાગે. વાસનાઓની કરોડો મણની રૂની ગંજીમાં ઠેર ઠેર આ ભાવના તણખા પડે અને ભડકે બળી જાય એ ગંજીઓ ! કયરો સાફ થવા લાગે. અનેક ભવ્યાત્માઓને શુદ્ધ ચારિત્ર્યની ભૂખ લાગે.

છપ્પનીઆ દુકાળમાંથી આવેલો ભોજનના ભાણે જેમ તૂટી પડે અને બે હાથે ખાવા લાગી જાય તેમ આ ભાવભૂખ્યા મહાપુરુષો પોતાની સર્વશક્તિને ખર્ચી દઈને ભાવપ્રધાન જીવન માટે ઊંચાનીચા થઈ જાય. હવે એક પળ પણ એમનાથી ઊભા ન રહેવાય. ‘વિશુદ્ધ ચારિત્ર્ય’ એ નાદ જ એમના શ્વાસોમાં ધૂંટાતો હોય ! ‘ક્યાં છે એ વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યના સાધનો ?’ એને ખોળી કાઢવા જ એમની આંખો ચોમેર ટગર ટગર જોતી હોય !

જ્યાં પેલું જ પહેલું સાધન દેખ્યું ! ક્યું ? ગુરુપારતન્યનું, એક જ તરાપ મારીને ત્યાં જ તેઓ તેને ઝડપી લે, જીવનમાં ઉતારી લે. ત્યાં વિચારને અવકાશ જ ન હોય ! એ તો આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશમાં સોંસરું ઊતરી જાય ! જરાય વિચારવા રહે, પૂછવા રહે, અનુભવવા રહે તે રખડી જાય. મહાપુરુષ મટી જાય. એના ભાવ મિટ્ટીમાં મળી જાય. આવા જે જે સાધન મળે તેને તે ઝડપતાં જ રહે. કાયાનું ગમે તે થાઓ, જીવનમાંથી ભલે ભોગસુખો વિનષ્ટ થાઓ, સ્વજનો ભલે દૂર રહો, ઉજાગરા ભલે થતા રહો, ભૂખમરો ભલે

વેઠવો પડે પણ વિશ્વના કારમા અંધાપાને દૂર કરવા, જબરદસ્ત વિપર્યાસને જડબેસલાક ડામી દેવા, દુર્ભાવોની ભયંકર આગને શમાવી દેવા એ કશુંય જોઈ ન શકાય. એક ક્ષણભર પણ ઊભા રહી ન શકાય.

એક મહાપુરુષના નવનીતને ચાખીને સેંકડો મહાપુરુષ બન્યા. અરુણોદય થયો. યુગપુરુષના પધરામણાં થવાની હવે ઝાઝી વાર ન હોય. અય માનવો ! વિશ્વના એક ભાગમાં (પૂર્વ દિશામાં) ભાવની લાલીઓ છવાઈ રહી છે. ત્યાંના માનવગણમાં ભાવપૂર્વકની ક્રિયાનો ગુલાબી રંગ છંટાઈ રહ્યો છે, તો હવે હમણાં જ એ યુગરશ્મિનું દર્શન થવું જ જોઈએ ને ?

આપણે અત્યારે ક્યાં હોઈશું ? ગાઢ અંધકારમાં હોઈશું ? ખો ફાટ્યો હશે કે અરુણોદય પણ થઈ ચૂક્યો હશે ? અલબત્ત, વ્યાપક રીતે તો ગાઢ અંધકાર દેખાય છે પણ સૂક્ષ્મ દષ્ટિએ દૂર દૂર પૂર્વ દિશા તરફ જોઈએ તો પ્રકાશની તૈયારી હોય તેવો ભાસ તો થઈ જાય છે. હમણાં જ જાણે ખો ફાટશે એવી પ્રતીતિ આ તરફ નજર નાંખતાં થયા કરે છે. અને ખરેખર તેમ જ છે.

મન્ત્રાધિરાજ નમસ્કાર આજે વાતાવરણમાં મધુરું ગૂંજન કરી રહ્યો છે. કોઈ કોઈ ખૂણામાં તો કલાકો સુધી બેઠક લગાવીને આ મન્ત્રાધિરાજને સાધકો ભાવભરી વન્દના અર્પી રહ્યા છે. બીજી બાજુ વિશ્વમૈત્રીનો ભાવ-ધર્મનું બીજ-અંકુરિત થઈ ગયો છે. ત્રીજી બાજુ ચારિત્ર્યસંપન્ન સાધુઓ તૈયાર કરવાનો મહાયજ્ઞ ચાલી રહ્યો છે. ચોથી બાજુ આગમિક ગ્રંથોનું વ્યવસ્થિત અધ્યયન ચાલી રહ્યું છે. પાંચમી બાજુ તીર્થોનો મહિમા કૂદકે ને ભૂસકે વધી રહ્યો છે. દેવાધિદેવની મૂર્તિઓ પણ જાણે પ્રસન્ન સ્મિત વરસાવી રહી છે. અનિષ્ટ તત્ત્વોને ડામવા શ્રમણોપાસક સંઘ જાગ્યો છે. કેટલાક મહાપુરુષો ભારતની ભૂમિને પોતાના ઓજસ્વી પાવિત્ર્યથી પાવન કરી રહ્યા છે. તેઓ ચોમેર ધૂમતા રહે છે અને ધર્મતત્ત્વના રહસ્યોની લહાણી કરતા જ જાય છે.

એક મહાપુરુષ દસ મહાપુરુષ પકવે તો દસ મહાપુરુષ સો મહાપુરુષ તો બનાવી જ દે. દસ વર્ષે એક મહાપુરુષ દસને મહાપુરુષ બનાવે તો તે દસ બીજા દસ વર્ષે કુલ સો મહાત્માઓ તૈયાર કરી દે. વીસ જ વર્ષમાં અરુણોદય થઈ જાય. પછી પાંચ વર્ષે યુગપુરુષનો જન્મ થાય એટલે આજથી પંદર-વીસ વર્ષે આ વિશ્વમાં યુગપુરુષ પધારશે એમ લાગે છે. એમનામાં પ્રભાવકતા હશે. એમને સહુ કોઈ બહુમત ગણશે, માનનીય અને પૂજનીય ગણશે.

રાજનીતિમાં એમનું અપ્રતિમ વર્યસ્વ હશે. ત્યાગ, તપ અને સંયમની તો એ સાક્ષાત્ મૂર્તિ હશે. નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્યના એ સ્વામી હશે. સમતાનો એ સાગર હશે. દયાનો એ દૂત હશે. ભાવધર્મનો એ પ્રભાવક હશે.

આવા લોકોત્તર પુરુષનો જન્મ થશે તો ખરો જ, પણ તેટલા માત્રથી આપણે હરખાઈ જવાનું નથી, કિન્તુ ગંભીર બનીને ધૂળમાં પડેલું વિશુદ્ધ ચારિત્ર્યનું પુણ્ય અનેક હાથે ઉઠાવવાનું છે. અનેક મહાત્માઓના ભલા જીવનોનો અનુપમ ભાવ જ આ યુગપુરુષની માતા બનશે.

યુગપુરુષના દર્શન જોઈતાં હોય, એમની જરૂર સમજાણી હોય તો આપણે બધા ભેગા થઈએ અને લોકોત્તર માર્ગના કટ્ટર ઉપાસક બનીએ. ઉદાત્ત ભાવનું આશ્રયસ્થાન બનીએ. આમ થશે ત્યારે જ એ ભાવથી ભાવિત થઈ ગયેલા વાતાવરણમાં કોઈ રત્નકુક્ષિ માતા ઝડપાઈ જશે. એના લોહીના કણકણમાં એ ભાવ ફરી વળશે. એના સંસ્કાર પણ ભાવિત થશે, એનું જીવન પણ ભાવિત થશે અને એક વખત એ જ માતા યુગપુરુષની મા બનશે. ના, જગતની મા બનશે, વિશ્વની માતાની મા બનશે.

હો ફાટ્યો છે પણ હજુ અંધારું તો છે જ. મંડી પડીએ આ અંધકાર ઉલેચવા તો ઝટપટ કામ થવા માંડશે. અરુણોદય થશે અને યુગરશ્મિના ધન્ય પધરામણાં થશે. લાખો સ્ત્રીઓ એ પુણ્યપૂંજના ઓવારણાં લેતી દેખાશે.

સાધુજીવન કઠિન છે...

વર્તમાનકાળમાં સાધુજીવનની સાધના સહેલી છે કે અઘરી ? ચિત્તમાં મુનિભાવની સ્થાપના સુલભ છે કે દુર્લભ ? આ પ્રશ્નનો ઉત્તર હકારમાં છે અને નકારમાં છે.

એક દૃષ્ટિએ વિચાર કરતાં મુનિજીવનની સાધના અતિશય કઠિન જણાય છે. વાસના અને વિકારોના ભોગભરપૂર સાગરના મધ્યમાં ધૂધવાટ કરતાં મોજાંની વચ્ચે રહેલા નાવડા જેવું છે આ મુનિજીવન.

એકેકું મોજું ઊંચા આભ જેટલું ઊંછળે અને બચુકડા આનાવાને પોતાના પેટમાં ઓહિયાં કરવા ભારે યત્ન કરે. પેલું નાવ આગળ તો વધે કે ન વધે પણ પોતે જ્યાં આવી ઊભું છે ત્યાં ઊભું રહી શકે કે કેમ એ ય એક વિકટ પ્રશ્ન થઈ પડે.

આજે ચારે બાજુ ઈન્દ્રિયોના વિષયોએ ખૂબ માઝા મૂકી દીધી છે. વિજ્ઞાનની હરણફાળની પ્રગતિએ તો ભોગીઓને પણ મૂંઝવી દીધા છે. ભોગના સાધનને ઘેર લાવો, હજી જુઓ ન જુઓ ત્યાં તો એને ય ટપી જાય તેવું બીજું સાધન બજારમાં આવ્યું જ સમજો. બિચારો ભોગસાધનથી સુખાનુભવ કરતો જીવ આ સ્પર્ધામાં દીનહીન બની જાય. એના અદ્યતન ભોગસાધનો પણ ઝાંખાં પડી જાય. વળી, કદાચ કમર કસે અને નવું સાધન વસાવે પણ હજુ એ સાધન લઈને બજારેથી હરખાતો પાછો ફરે છે ત્યાં વળી નવું સાધન આવ્યું જ છે. આ સ્થિતિમાં ભોગી જગતની કમર ભાંગી જાય તેમાં શી નવાઈ ?

એક શ્વાસે માઈલોના માઈલ કાપી નાંખવા સહુ દોડે છે પણ જીવતા હાડપિંજર જેવી કરુણ દશા ભોગવવા સિવાય બીજું કશુંય એમના હાથે ચડતું નથી. ગમે તેમ હો પણ આખા ય વિશ્વમાં, વિશ્વના દરેક બજારમાં, દરેક મકાનમાં, મકાનના દરેક ઓરડામાં, ઓરડાની દરેક દીવાલોમાં, દીવાલની દરેક બારીમાં, બારીના દરેક પડદામાં, પડદાની દરેક રિંગમાં, રિંગના દરેક તારમાં વિજ્ઞાને વિશેષતાઓ ભરી દીધી છે. બધે જ ચમત્કારભર્યું તત્ત્વ જોવા

મળે છે. બધે જ ભારે આકર્ષણનો ચુમ્બકીય પદાર્થ વીંટળાયેલો દેખાય છે.

રૂપના વિષયમાં અત્યંત મોહક રૂપો ભલભલાની આંખોને આંજી રહ્યા છે. કાળી ચામડીને ય સાબુના ફીણ જેવી ધોળી બનાવતાં વિજ્ઞાનને આવડી ગયું છે. એવી કેટલીય ધોળી ચામડીને રૂપેરી રંગપડદે તેણે ખડી કરીને મોટા પંડિતોની પણ સાન ભુલાવી દીધી છે. મોટા ધનવાનોની પણ અક્કલ ખોવડાવી નાંખી છે, મોટા મહંતોની પણ આત્મમસ્તીને ધૂળ ચાટતી કરી નાંખી છે.

સંગીતના અતિશય સુંદર વાજિંત્રો પણ એક પછી એક તૈયાર થતાં ગયા છે. બે જ મિનિટનું સંગીત પણ એમાં સો વાજિંત્રોના ધ્વનિ રેલાઈ ગયા હોય. એટલું બધું મોહક વાતાવરણ ઉત્પન્ન થઈ જાય કે, વિરાગી સંતની કૃતિ વાંચતાં કોઈ યુવકના કાને અથડાતાં જ વિરાગનો પારો એકદમ ઉતારી નાંખે. ‘ધ્યાર’, ‘દિલ’, ‘મહેફિલ’ અને મહોબ્બતના શબ્દો ભલભલા બ્રહ્મચારીને ય ભ્રમચારી બનાવી નાંખે. અપટ્ટેડેટ કપડાં, એ કપડાંની જાતજાતની સિલાઈઓ, એની કુમાશ વગેરેના પ્રલોભનોએ ભારત જેવા સમૃદ્ધ દેશને ગરીબ બનાવી નાંખ્યો. ચાર વર્ષની કન્યાને ય સારામાં સારું, ઝીણામાં ઝીણું વસ્ત્ર જોઈએ અને સિત્તેર વર્ષના બુદ્ધાને ય એવા જ વસ્ત્રો પસંદ પડે. જાડું કોઈને જોવું ય ના ગમે. સાદું કોઈને ય ના ગમે. આ વસ્ત્રોના સ્પર્શે કંઈકના જીવનોને રોળી નાંખ્યા. એ વસ્ત્રોની મોહકતાએ કરોડોના ઓજસનો ખાત્મો બોલાવી દીધો.

ગંધના વિષયમાં પણ વિજ્ઞાને પાછીપાની કરી નથી. અત્તરોના હોજ ભલે મુસલમાન યુગમાં જ હતા, આજે તે જોવા નહિ મળે, કિન્તુ આજે તો કાને કાને અત્તરના પૂણ હોય, વસ્ત્રના તંતુએ તંતુમાં એની વાસ ફેલાયેલી હોય, પફ-પાઉડરની સુગંધ પણ એટલી બધી અદ્ભુત હોય કે ક્યારેક અત્તરને ય ટપી જાય.

ગુલાબ ગયા અને મોં ઉપરની રતુમડી ગુલાબી પણ ગઈ. હવે તો પાઉડરોની સફેદી અને લિપસ્ટિકની લાલાશના જોરે અને જિરાફની ડોક જેવી સેન્ડલની લાંબી એડીએ જ જગતમાં માન મેળવવાનું.

રસનો વિષય તો જરાય પાછો પડ્યો નથી. જૂના જમાનાના કસવાળા ખોરાક ભલે ગયા તો ગયા. જગતને એનો અફસોસ નથી. રસવાળા ખોરાકે

રહે છે. નવનવી વાતો, નવનવી સિદ્ધિઓ અને અવનવી શોધો મુનિને પણ કુતૂહલમાં અને આશ્ચર્યમાં ગરકાવ કરી મૂકે. આવું ? વાહ ! આ તો ગજબ કહેવાય ! શી કમાલ કરી છે ! જોયું ને ? બાહ્ય સિદ્ધિઓમાં ‘ગજબ’ ‘કમાલ’ વગેરે લાગ્યા અને તેના વડેરાઓની મહાન સાધનામાં કશુંય અજબગજબ ન લાગ્યું. એ ચામડાં ઉતારવામાં કાયરતા દેખાઈ ! અને એક બોમ્બે કરોડોને ખતમ કરનાર દુશ્મનમાં શૂરવીરતા કરી નાંખી ! કારમા મિથ્યાત્વના ઉદય વિના આવા આશ્ચર્યો થાય ખરા ?

સાધુતાની સાધના કઠોર તો છે જ અને કઠિન પણ છે જ ને ? આવા વિલાસી વિશ્વમાં શી રીતે અંતર્મુખ બનીને રહી શકાય ? પણ જો જો હોં ! આ તો એક દૃષ્ટિએ વિચાર કરતાં આ દર્શન થયું. પણ બીજી દૃષ્ટિએ વિચાર કરશું તો સાધુતાની સાધના સહેલી પણ છે જ હોં ! વિશ્વમાં ભલે ભયંકર અગ્નિ હોય પણ તેથી જ વિશ્વ ભયંકર બની જતું નથી, કેમકે એ અગ્નિને પણ મહાત કરી નાંખનાર જલ પણ આ વિશ્વમાં સુલભ છે. અંધકારની સાથે પ્રકાશ છે જ. ગમે તેટલા પ્રચંડ બળની સામે ય જો પ્રતિબળ હોય તો તે બળની કોઈ કિંમત રહેતી નથી.

વિશ્વમાં ચોમેર ફેલાયેલાં વિલાસી રંગરાગના સાધનો સામે વિરાગની બંસીઓ પણ છે જ. એને બજાવતાં જ પેલા રંગરાગના રંગ ઓસરી જાય છે. વિરાગીના ભવ્ય લલાટની સામે વિલાસીના લલાટ કાળામેંશ બની જાય છે. વીતરાગની જબરદસ્ત સાધના સામે રાગની સાધના તદ્દન ઝાંખી પડી જાય છે. રાગના જાલિમ બળને પણ ફૂસ કરી દેતું વિરાગનું પ્રચંડ બળ આ જ વિશ્વમાં આજે પણ મોજુદ છે. જો ન હોત તો પાપથી ખદબદી ઊઠેલી ધરતી કંપી ઊઠત અને કરોડો માનવોના શબ ગીધડાં ચૂંથી નાંખત.

સૂર્યનો ધગધગતો ગોળો ગબડી પડત અને કરોડોને જીવતાં સળગાવી નાંખત. સાગરો પોતાની મર્યાદા મૂકી દેત અને આખા ય વિશ્વને ઓહીયાં કરી જાત. પણ આ બધા ય તાંડવોને વિરાગીઓએ વિશુદ્ધ ભાવની એક નાનકડી અંગૂઠિના નિર્દેશથી થોભાવી દીધું છે. વિશ્વના પાપને જોઈને પ્રકૃતિ અકળાઈ ઊઠી છે પણ વિરાગીના ભાવે એને કોઈ દુઃસાહસ કરવા દીધું નથી. સૂકા ભેગું લીલું પણ સળગી જાય તો ? ગુનેગાર છૂટે તે હજુ ચાલી જાય પણ બિનગુનેગારને સજા થાય તે કદાપિ એને ક્ષન્તવ્ય નથી.

અતીતમાં ફૂલકી

કાર્ય ઉપરથી કારણની કલ્પના કરાય. પાંસઠ વર્ષના બુઝર્ગ માણસને જોયો છે ? એના શરીરનું પ્રત્યેક અંગ, એ અંગનું પ્રત્યેક રુંવાડું, એ રુંવાડાની જર્જરિત કે પ્રફુલ્લિત દશા એના જીવનને કહેતી ભાષા જ હશે. એના મોં ઉપરની પ્રત્યેક કરચલી પણ લીલીસૂકીઓનું વર્ણન કરતી હશે. એની આંખોની વિલક્ષણ રચના એના જીવનના કડકાઈભર્યા કે વિનમ્ર ભાવોનું બ્યાન કરતી હશે. એની ચાલમાં નીતરતી ગંભીરતા કે અધીરાઈ પણ જીવનની વ્યવસ્થાના વિષયમાં પોતાનું વક્તવ્ય કરતી જણાશે. એનો વેશ, એનો ખોરાક અને અમુક જાતની લાકડી, એના ચશ્મા એ બધા ય એના સ્વભાવને આલેખતાં દેખાશે.

અલબત્ત, એના જીવનમાં એણે વિચારોના પાટા બદલ્યા જ હશે, અનેક વાર પોતાના મનત્યોમાં થાપ ખાઈને નવા ચીલા પાડ્યા પણ હશે. અનેકશઃ વિવિધ વ્યવસાયોને અનુકૂળ બનવા યત્નો કર્યા હશે. અને એમાં લેવાયેલા અંતિમ ગણાતા નિર્ણયોને ફેરવ્યા પણ હશે. પાંસઠ વર્ષની પ્રત્યેક રાત અને પ્રત્યેક દિવસ એના જીવનના નાવને હાલકડોલક કરતાં જ પસાર થયા હોય એ સ્વાભાવિક છે.

પરંતુ એ બધાયના અંતિમ સ્વરૂપે સામે દેખાતી એની બુઝર્ગ કાયા છે. એ બધા ય પ્રયોગોનું અંતિમ રૂપાંતર આ દેખાતો એનો દેહ છે. બધીય ઉથલપાથલમાં સાક્ષીભૂત એની કાયા ઉપર વીતેલી આપવીતીઓનું અંતિમ રેખાંકન સામે દેખાતા એના શરીરના પ્રત્યેક અંગમાં જણાઈ રહ્યું છે.

એ નાનો હશે ત્યારે ખૂબ હસ્યો હશે અને તે વખતે મોં ઉપરની ગાલની રેખાઓ ખૂબ ખીલી ઊઠી હશે.

એ જરાક મોટો થયો અને થોડો કપટી બન્યો હશે, આંખો જરા તીરછી બની હશે, એ વખતે ગાલની કરચલીઓ પણ વાંકી થઈ હશે. આંખોના ખૂણાના ભાગ જરાક લંબાયા હશે. એથી ય એ મોટો થયો, પીઠ થયો, પાઈ પાઈ રળવા માટે મજૂરી કરી હશે, પોતાના સ્નેહીના સુખ ખાતર બીજાના

મેળવ્યા વિના પાછી ન જ જવાની કડક ચીમકી આપે છે. અરે! કાળી રાતે કાળાં કામ કરી નાંખવા સુધી મન ઊંચકાઈ જાય છે. વળી ક્યાંક ઠર્યું તો એકદમ કષાય-રાક્ષસ છાતીએ ચડી બેસે છે. સ્વાર્થમાં ઘા મારનાર પેલા હરીફને ઊઠાવીને ફેંકી દઉં સાગરના પેટમાં કે ગૂમ કરી દઉં આ દુનિયામાંથી! હજુ એ તોફાન શમ્યું ના શમ્યું ત્યાં ઘરવખરી લાવવાની નોંધણી ચાલુ થાય છે. પત્નીની ક્યક્યો યાદ આવે છે. છોકરાંની પજવણી સતાવ્યા કરે છે. આમ થતાં આ દુઃખી સંસારનું સમગ્રતયા અવલોકન શરૂ થાય છે અને વિરાગની બંસીના મધુર સૂર નીરવ શાન્તિમાં સંભળાવા લાગે છે. રાગદશાથી સર્જાયેલી ખાનાખરાબીના જોશભર્યા તાલ વિરાગની સારંગીમાં ઔર આનંદ બહેલાવે છે. રાગે સર્જેલા વિશ્વાસઘાતનું દર્શન, રાગે સર્જેલી મહામૂલી દેહસંપત્તિનું વિસર્જન, રાગની પાછળ થઈ ચૂકેલી જીવનના સમય-સમયની કારમી કતલ વગેરે ચિત્રો નજરમાં આવે છે અને રાગના રંગ ઉડાવી દેવા કડક નિર્ણયો લેવાનો નિરધાર પણ થાય છે. વિરાગને વરેલા, વીતરાગને ભજતાં સંયમી મુનિઓના ય વિચારો દેખા દઈ જાય છે. એમના ભાવની નિર્ભયતા જોઈને એ જીવનના કષ્ટ અપનાવી લેવા સુધીનું તાન વિરાગની બંસી ચડાવી દે છે.

આવી તો કેટલીય અથડામણો એક કલાકમાં દેખાય છે. લ્યો ત્યારે, હવે તમે એ બધું જોઈ લીધું ને? બધું યાદ રાખી લેજો અને આંખ ખોલો. મારી સામે જુઓ અને ધ્યાન દઈને મને સાંભળો. તમારા જીવનમાંથી યોગ્ય જવાબ મેળવતા જજો.

“Thinking is not one Process, it is one out come of many processes.”

યોગ્ય સમયે આ વિષયને અનુરૂપ વિચાર પાલ્મનના દસમા લેસનમાંથી મને મળી ગયો. આપણને જે વિચારો આવે છે તે કોઈ ભૂમિકા વિનાની પ્રક્રિયા નથી. પરંતુ લાખો અબજો વિચારોના પરિણામરૂપ તે એક પ્રક્રિયા છે. આપણને જે વિચારો આવે છે તેમાં એટલું બધું વૈવિધ્ય હોય છે કે જો તેને લક્ષ્યમાં લઈએ તો અત્યંત આશ્ચર્ય ઉપજે. અપૂર્વ માનવતાના વિચાર કરતાં એવી ઠેસ વાગી જાય છે કે, એક અધમ માણસને પણ ન છાજે તેવું આચરણ કરવાનો વિચાર આવી જાય ! વિરાગના રંગમાં આબાદ રંગાઈ ગયા

હોઈએ, આપણી આખી જાતને ઊંચકીને એ રંગમાં ઝબોળીને હજી બહાર કાઢી એટલામાં તો દુરાચારી મન પણ ન વિચારે તેવા રાગના વિચારનો કાળો ધાબળો વળગી જાય છે.

વિચારોની ધારામાં આવા અકસ્માતો બનવા છતાં પણ કોઈ બે પાંચ વિચારધારાને તો આપણે જરૂર પકડી શકીએ. આપણા જીવનના સમગ્ર વલણ ઉપર નજર નાંખવી અને તટસ્થ બુદ્ધિથી વિચાર કરવો. ક્યાંય પોતાની જાતને વધુ ગૌરવવંતી બનાવવા મનથી ગોળમટોળ સમાધાનો કરી લેવા લલચાવવું નહીં. આટલો ખ્યાલ રાખીને નીચેના દસ મુદ્દા ઉપર વિચાર કરો જોઈ :

૧. ખાવાની વૃત્તિ
૨. વિષયભોગની વૃત્તિ
૩. કષાયોની માત્રા
૪. સ્વાર્થસાધુતાનું જોર
૫. અધીરાઈ
૬. અદેખાઈ
૭. ગુરુદેવભક્તિ
૮. દાન દેવાની બુદ્ધિ
૯. માયા-વક્તા-કઠોરતા
૧૦. સરળતા-નમ્રતા-ભોળપણ

ઉપરના દસ મુદ્દામાંથી પહેલાથી આઠમા મુદ્દા દ્વારા આપણા ભૂતકાળને આપણે કલ્પીશું અને છેલ્લા બે દ્વારા આપણા ભાવિની આગાહી કરીશું.

એક વાત કરી દઉં કે, અનંતકાળની અંદર આપણે અનેક ઉલ્કાપાતો મચાવી નાંખ્યા છે. લાખોના ખૂન કીધા છે. અને ધરાઈને લોહી પીધા છે અને ક્યારેક એથી ઊલટું જ, જીવોની રક્ષા કરી છે. અને એ રક્ષાને માર્ગે સેંકડો-કરોડોને દોર્યા છે. ક્યારેક અત્યંત ભયંકર કોટિનું ભોગવૃત્તિનું જોર આપણને પરવશ કરીને કારમું પાપ કરાવી ગયું છે તો ક્યારેક મહાવિરાગી બનીને સમસ્ત સંસારના રાગને સાપની કાંચળીની જેમ ઉતારીને આપણે વનમાં પણ ચાલ્યા ગયા છીએ.

આવા કરોડો-અબજો અનુભવોના અંતિમ પરિણામરૂપ આપણું આજનું જીવન છે.

આજનું જીવન એટલે સમગ્ર ભવરાશિની છાશનું ઘાટું કે પાતળું માખણ.

આજનું જીવન એટલે સમસ્ત ભવરાશિની કાર્યવાહીનું બોલતું યંત્ર.

આજનું જીવન એટલે સઘળા સારા-નરસા પૂર્વીય સંસ્કારોમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું અનોખું સંસ્કારભાજન.

આ પરિસ્થિતિ છે માટેસ્તો ઉપરની આઠ વાતો ઉપરથી આપણે આપણા બહુ જ નજીકના ભૂતકાળનો ખ્યાલ કરી શકીશું. સારું અને નરસું બધું કરીને આવ્યા છતાં હવે આપણું પલ્લું કઈ તરફ ઝૂકી રહ્યું છે તે જાણી શકીશું.

બધીય જાતના સંસ્કારોના પોષણ બાદ જીવ કઈ જાતના સંસ્કારે છેલ્લા બે પાંચ ભવોથી વળી રહ્યો છે તે શોધી કાઢીશું.

હવે આવીએ મૂળ વાત ઉપર.

પહેલી વાત છે ખાવાની વૃત્તિની. કહો -

(૧) રાતે પણ ખાવાના વિચારો વારંવાર આવે છે ?

(૨) ભોજન કરતાં કોઈ પણ સારામાં સારું બીજાને અનેક વાર આપણે આપી દીધું છે ?

(૩) ઉપવાસાદિ કરતાં આનંદ આવે છે કે પારણું કરતાં 'હાશ' થાય છે ?

(૪) દ્રવ્યનો અને રસનો ત્યાગ આપણે હંમેશાં કરીએ છીએ ?

(૫) સ્વપ્નમાં પેટ ભરીને ખાધું કે અમુક સારી વસ્તુ ખૂબ ખાધી એવું ઘણી વાર અનુભવ્યું છે ?

(૬) ઋક્ષભોજન તરફ આપણને સ્વાભાવિક રુચિ રહ્યા કરે છે ?

(૭) તપસ્વીઓના તપની આપણે ભારે અનુમોદના કરવાનું કદાપિ ચૂકતા નથી ને ?

આ સાતમાંથી જો પાંચ પ્રશ્નોના ઉત્તરો સંતોષકારક આવ્યા હોય તો પ્રાયઃ સમજી લેવું કે, ખાવાની વૃત્તિ ઘણી મંદ થતી ચાલી છે અને તેને પરિણામે એમ અવશ્ય કહી શકાય કે છેલ્લા સાત, આઠ, દસ ભવોમાં તિર્યચના ભવ પ્રાયઃ નહિ કર્યા હોય. જો પાંચથી ઓછા ઉત્તરો સંતોષકારક હોય તો સમજી

મુમુક્ષુને સંદેશ

• એલા ઓ મુમુક્ષુ ! જરા સાંભળતો જા. સંયમના માર્ગે હાંફળોફાંફળો થઈને દોડ્યો જાય છે પણ બે અક્ષર કાને નાંખતો જા. ભઈલા ! આ અનુભવની વાણી તારા હૈયે ધરતો જા. ઉતાવળો થા મા. ઠરીને બેસ. સાંભળ મારા બે બોલ.

જો ભાઈ, તું જે માર્ગે જાય છે એ છે તો ખાંડાની ધાર જેવો. સંયમ એટલે ઈન્દ્રિયો ઉપર સંપૂર્ણ નિયમન કેળવવાનું જીવન. વિષય-કષાયોથી સર્વથા વિમુક્ત થવા માટેની કઠોર સાધના ! કડવા સત્યને સમજવાનો અને પચાવવાનો સુવ્યવસ્થિત પ્રયોગ. તારા ખ્યાલમાં આ બધું હશેસ્તો. તારા ગુરુદેવે તને આ સઘળુંય શીખવી દીધું હશે છતાં તને કહું છું, ભઈલા, આવા સંયમને સફળ બનાવવું હોય તો ખૂબ ભવભીરું બની જજે.

પરલોકનું ચલચિત્ર જેની આંખેથી પસાર થઈ રહ્યું હોય, એકેકા કર્મના કડવા-મધુરાં ફળ શાસ્ત્રચક્ષુથી જે જોઈ રહ્યો હોય એ આત્મા પાપથી સદૈવ ભીરુ હોય. પાપ કરવાથી એ બાર કદમ દૂર જ ઊભો હોય. પાપનું નામ સાંભળતાં પણ એના દિલમાં કમકમાટી ઉત્પન્ન થઈ જતી હોય. પાપનું સ્મરણ કરતાં ય એ ધ્રુજી ઊઠતો હોય. કેમ ? કેમકે એ પાપના વિષફળો એની આંખ સામે આવીને ઊભા રહે છે. એની નજર સામે સાતમી નારકના જીવનોની ભયંકર યાતનાઓ જુએ છે અને રુએ છે. ભાવશૂન્ય ધર્મક્રિયાથી મળેલા પુણ્યને ભોગવતા દેવોની દીનતા દેખે છે અને હસે છે. એમની દયા ખાય છે અને ભાલથી મધમધતાં પુષ્પોના ફળરૂપે મહાસંયમી મુનિઓના અપ્રમત્ત જીવનને જોઈને શ્વાસમાં સો સો વાર ઝૂકે છે અને ઝૂકતાં ઝૂકતાં ય એની છાતી ગજગજ ફૂલે છે.

ભઈલા, ભવભીરુ બનીશ તો તારો સંયમમાર્ગ તો કઠોર નહિ રહે પણ પુષ્પની પાંખડીથી ય એ તને સુંવાળો, મજાનો, મોહક લાગશે. કઠોર કષ્ટને ભોગવવાથી દુર્ગતિના કરોડો ફેરા તૂટી પડતા હોય અને એ ફળ જેને આંખ સામે દેખાતું હોય એને સંયમના કષ્ટમાં કઠોરતાનું દર્શનય ક્યાંથી થાય ?

આવું સંયમ એને મન તો અમૃતના ઘૂંટડાથી ય વધુ પ્રસન્નતા આપનારું જ ન બને ?

ભઈલા, ફરી કહું છું. ભવભીરુ બનજે. સંયમજીવન જીવી જાણવું હોય તો ભવભીરું બની જજે. મારી વાતનો આ તો હજુ પાયો છે. ઈમારત તો વળી બીજી જ ઊભી કરવી છે. સંયમજીવનનો પાયો ભવભીરુતા અને ઈમારત છે ગુરુસમર્પણભાવ. ઈમારત તૈયાર થઈ એટલે એમાં રહેલી સાધનાની શય્યામાં સમતાની સાથે આનંદવિભોર બનીને રહેવાનું, અનુત્તરના દેવો પણ ઈર્ષ્યા કરે એવી મોજ માણવાની.

છતાં મેં પહેલી વાત પાયાની કરી. ઈમારત પણ પાયા વિના તો ક્યાં ઊભી કરવી ? પણ આ પાયો એવો છે કે, એ ઊભો થયો એટલે ઈમારતને ઊભી થતાં વાર જ ન લાગે. ભઈલા, ભવથી ગભરાયો, પાપથી ભડકીને જે ભાગ્યો એ ક્યાં જઈને ઊભો રહેવાનો વારુ ? પાપને પણ જે મૂઠીમાં ચોળી નાંખે છે, પાપના બાપને ય જે પોતાના પગ નીચે કચડી શકે છે, પાપના તાપથી જે કદીય આકર્ષાતા નથી એવા ગુરુદેવના શરણે ગયા સિવાય બીજે ક્યાં જઈને ઊભવું ? પાપથી ભાગ્યા પણ પાપ ઊંઘમાં ય ન કનડે, જાગતાં ય બનાવી ન જાય તેવી કાબેલિયત તો ગુરુ-ભગવંત સિવાય કોણ શીખવી શકે ?

ગુરુ પંચમહાવ્રત-વિશુદ્ધ હોય પછી ગમે તેવા કઠોર હોય, ગમે તેવા વિલક્ષણ પ્રકૃતિવાળા હોય પણ ભઈલા, તારે તો તેને ગૌતમ જ ધારવા હોં ! ભવસાગરમાં ડગમગતી નાવના એ જ સફળ સુકાની છે એ રીતે સદૈવ તારા આત્માને ભાવિત કરવો. એટલું જ નહિ, પણ પતિવ્રતા સ્ત્રી પોતાના પતિની સેવામાં જ જેમ સદૈવ નિરત હોય; એ વાસણ માંજે કે માથે બેઠું લઈને તળાવે પાણી ભરવા જાય, છોકરાને નવડાવે કે ધવડાવે પણ એનું મન તો એના પતિમાં જ ચોટેલું હોય, એ જ રીતે તું ભણતો હોય કે ગણતો હોય, મોટો બડભાગી વક્તા બનીને દેશના દેતો હોય કે છાપરે ચડીને શાસનના કાર્યો કરવા પોકાર પાડતો મોટી માનવમેદનીને સંબોધતો હોય, પણ હૈયે તો એ ગુરુ જ રમતા હોય, હોઠે એનો જ નામોચ્ચાર ચાલતો હોય, માથે એ શિરછત્ર જ દેખાતા હોય. ભઈલા ! સાધુતાનો પમરાટ માણી જાણવો હોય તો ગુરુને ન ખોઈશ, ગુરુને ન ભૂલીશ, ગુરુને ન અવગણીશ. ગુરુ દીવો ગુરુદેવતા... એ શ્લોક તારા હૈયે લગાડી નાંખજે.

પછી ચાલ્યો જજે સાધનાની કેડીએ સપાટાભેર ! તારા તારક ગુરુભગવંતના ચૂમતો રહેજે ચરણ. લેજે એમનું સાન્નિધ્ય, ધ્યાતો રહેજે એ ધર્મપૂત ગુરુદેવનું ધ્યાન. પછી તે સાધનાની ફલશ્રુતિ તરીકે તારી ભવભીરુતા જ તને તારી જાતનો ગુરુ બનાવી દેશે. તારો સમર્પિતભાવ સમસ્ત ભવ્યાત્માનું ગુરુપદ અર્પશે, પણ તો ય ગુરુદેવને તો તસુભર પણ વેગળા ન મૂકીશ. ઓ ભઈલા, તુંહી...તુંહી...ના તેના ગાનમાં બસ ગાંડો બની રહેજે.

જા, જા, હવે તું જા ને. મેં રોકી રાખ્યો. તારો સમય લીધો. હશે, ભઈલા, આ વાત તને ખૂબ જ લાભદાયી બનશે. એ તારા જીવના દેદાર બદલી નાંખશે, તારા દિમાગને તર કરી નાંખશે, તારા દિલને ઠારી દેશે. તારું જીવન ધન્ય બનશે. તું કૃતપુણ્ય બનીશ. સહુ તને જીવનની ઉન્નત ગતિનું લક્ષ્ય બનાવશે. તારું જીવન પ્રેમથી ભરાશે, તારું હૈયું પ્રેમનું સરોવર બનશે. તારી આંખોમાં પ્રેમ છલકાશે. અરે ! તારા રોમરોમમાં પ્રેમભર્યા સરોવરો ઊભરાઈ જશે.

ભઈલા, તારા માર્ગે જતાં તને અનેક સાધકો અનેક પ્રકારની, ભાતભાતની સલાહો આપશે, અનેક વાતો સુણાવશે. એ બધા પાસે મારી વાતની તત્તૂડી તો બિચારી કાંઈ જ કિંમતની નહિ હોય, છતાં જીવનના સમગ્ર અનુભવમાંથી, જીવનની સમગ્ર સાધનામાંથી, જીવનમાં ઝીંકાયેલાં અનેક તોફાનો અને તુમુલોમાંથી, જીવનમાં થઈ ગયેલાં મનના સેંકડો વલણોમાંથી મેં આ નવનીત તારવ્યું છે. મારે મન તો એની કિંમત નવલખા હારથી ય અધિક છે. આની પાસે સુરતરુના ફળ પણ મારે મન કશી વિસાતમાં નથી.

ભઈલા, જા તારા માર્ગે. અનંત આશિષો મારા અંતરથી તને અર્પું આ મંગળમય પ્રસંગે. અને સાથે સાથે ફરી કહી દઉં કે તારી સમગ્ર શક્તિના ભોગે પણ તું ભવભીરુતાને પ્રાપ્ત કરજે. તારી કાયાના શતશઃ ટુકડા કરવા પડે તો કરીને પણ તારા અનન્ય તારક, અનન્ય સહાયક, તારા જીવનસર્વસ્વ એ પ્રાણદાતા, સંયમદાતા, મુક્તિદાતા તારા પિતાને, એ તારી વહાલી માને સદૈવ સમર્પિત રહેજે. એ ભાવસમર્પણની કાંકરીને પણ ખરવા દઈશ ના. જા ભઈલા, તારું કલ્યાણ હજો. ભવોભવ તને ભાવસમર્પણની સ્પર્શના હજો. તારો નિસ્તાર શીઘ્ર થજો.

મોક્ષના માઈલ સ્ટોન

- ❧ આ સ્વાનુભવસિદ્ધ સત્ય છે. ‘સદ્ગુરુ’ ના શરણ વિના મોક્ષને પરાજિત કરી શકતો જ નથી. અનેકાન્તવાદમાં સ્વીકારાયેલો આ એકાન્તવાદ છે.
- ❧ ગુરુકૃપાપૂર્વક થોડું પણ મળે તે જ સ્વપરહિતકર બને. કૃપાવિહોણું બધું પણ મળે તો તે સ્વ-પરનું ઘણું અહિત જ કરે.
- ❧ ગુર્વાજ્ઞાને નિરપવાદ શિરસાવંધ કર્યા વિના સાધુ જીવનની સફળતા શક્ય જ નથી.
- ❧ ગાંડા બનજો ગુરુની ભક્તિમાં, ધ્યાન ધરજો ગુરુ-મૂર્તિનું, પૂજા કરજો ગુરુચરણની અને મંત્ર ભણજો ગુરુકૃપાનો.
- ❧ મુમુક્ષુની સર્વપ્રથમ ફરજ ગુરુને સમર્પિત રહેવાની છે. જ્યાં સમર્પણ નથી ત્યાં સેંકડો વર્ષોથી ચાલી આવતી મહાવીરદેવના શાસનની અવિચ્છિન્ન ગુરુ શિષ્ય-પરંપરાનું ખૂન છે.
- ❧ ગુરુ પંચમહાવ્રત-વિશુદ્ધ હોય પછી ગમે તેવા કઠોર હોય, ગમે તેવા વિલક્ષણ પ્રકૃતિવાળા હોય પણ તેને ગૌતમ જ ધારવા હજી સત્યાગતમ જ